

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR MATEO

Yá pale ar Hesukristo

(Lk. 3:23-38)

1 Ár ndui nunar t'ofonu, ma da 'yotkagihu ar 'ñu togo yá pale ar Hesukristo, n'ár manga'beto ar Dabi ne ar Abra.

²Ar Abra már dada ar Isa, har Isa már dada ar Hakob, har Hakob már dada ar Huda ne yá jödöp'u'ö.

³Ar Huda már dada ar Fare ne ar Zara ár jödönu, gehyu xki 'yomba ar Tamar. Nunar Fare már dada ar Esrom, ha nunar Esrom már dada ar Aram.

⁴Ar Aram már dada ar Aminadab, har Aminadab már dada ar Naso, har Naso már dada ar Salmon.

⁵Ar Salmon már dada ar Bos xki 'yomba ar Rahab, nunar Bos már dada ar Obed xki 'yomba ar Rut, har Obed már dada ar Isai.

⁶Ar Isai már dada ar ndö Dabi, ar ndö Dabi már dada ar Salomon xki 'yomba nö'ö ár 'behñöhmö ar Urias.

⁷Nunar Salomon már dada ar Roboam, ar Roboam már dada ar Abia, har Abia már dada ar Asa.

⁸Ar Asa már dada ar Hosafat, ar Hosafat már dada ar Horam, har Horam már dada ar Usias.

⁹Ar Usias már dada ar Hotam, ar Hotam már dada ar Akas, har Akas már dada ar Esekias.

¹⁰Ar Esekias már dada ar Manases, ar Manases már dada ar Amon, har Amon már dada ar Hosias.

¹¹Ar Hosias már dada ar Hekonias ne yá jödöp'u'ö, nuya pa mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabelonia.

¹²Nunu Mbabelonia ka ba tinu ár bötsi ar Hekonias már thuhu ar Salatiel, ha nunar Salatiel már dada ar Sorobabel.

¹³Ar Sorobabel már dada ar Abiud, ar Abiud már dada ar Eleakim, har Eleakim már dada ar Asor.

¹⁴Ar Asor már dada ar Sadok, ar Sadok már dada ar Akim, har Akim már dada ar Eliud.

¹⁵Ar Eliud már dada ar Eleasar, ar Eleasar már dada ar Matan, har Matan már dada ar Hakob.

¹⁶Ar Hakob már dada ar Huse nö'ö már döme ar Maria togo bi 'yonga ar Hesu t'embabi ar Kristo.

¹⁷Nu'mü, gatho nuyá pale ne yá mangapale, ga du'mhu nuya pa mi 'bu ar Abra, di göxa nú'mu mi 'bu ar Dabi, bi tho 'ret'amagoho m'ui. Ha

di ndui ar 'bede nuya pa mi 'bu ar Dabi, di göxa nú'mu mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabilonia, bi tho ma 'ret'amagoho m'ui n'ehe. Ha nu mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabilonia, di göxa nú'mu mi m'u ar Hesukristo, bi tho ma 'ret'amagoho ya m'ui.

Ar tsi Hmu Hesukristo bi zokwa har ximhai

(Lk. 2:1-7)

¹⁸Gehnu ar 'bede hanja bi m'u ar Hesukristo. Ar Maria xki t'adi nda nthötwi ar Huse. Himi tsota ar pa nda m'uhwi, bi ndathi hár ts'edi ár Hñö Jö.

¹⁹Ha nunar Huse togo xki 'yadi, mar hogajö'i; himi ne nda 'betwa ár tsa, jange ma nda hyep'utho ñ'ontho.

²⁰Nú'mu mi benga njap'u, n'a mbi nhekitho n'ár enxé ar tsi Hmu, bi zo nt'i ne bi 'ñembabi:

—Huse, ár 'betö'i ar Dabi, yo gi ntsu gi tsixa ar Maria ha ri ngu, ngetho ár Hñö Jö gehnu xi japi xi ñ'u.

²¹Ma da m'u n'ár bötsi, ne ma gi hñu'spabi ár thuhu ar Hesu, ngetho ma da pö ár hnini da gutwa yá ts'oki.

²²Bi njap'u ne bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö mam'et'o nú'mu bi 'ñenö:

²³N'ar nxutsi ma da ndathi ne da m'u ár bötsi, ne da thu'spabi ár thuhu Emanuel,

di boni da 'ñenö: Di 'buhwihu Jö.

²⁴Nu mi nu ar Huse, bi ma ba ot'a ngu xki xipa ár enxé ar tsi Hmu, ne bi zixa ar Maria hár ngu.

²⁵Ne himbi ñ'öhwi ngur 'behñö, bi dö'mi bi m'u ár 'bet'o t'u, ne bi hñu'spabi ár thuhu ar HESU.

'Ra ya ñ'ohö mi het'a ya tso ba e bi k'ö'sa ar tsi bötsi

2 Ar Hesu bi m'uhnu Belen har hai Nhudea nú'mu mar ndö ar Erode. Getya payu bi zohnu Herusalen 'ra ya ñ'ohö mi het'a ya tso xki 'ñe mahyats'i.

²Ne mi 'ñani mi eñ'u:

—Habü bi 'bu ár ndö ya xodyo xi m'ui, ngetho xta hanthwe ár ts'onu mahyats'i, ne xta ehe ga ndöñhe.

³Nu mi 'yo njap'u ar Erode, xa bi ntsu, ne gatho ya me Herusalen bi ntsuwi mahyegi.

⁴Ar Erode dama bi zohna gatho ya ndömöjö ne ya böt'ofö mi 'buhnu, ne bi 'yambabi'u habu nda m'u ar Kristo.

⁵Ne bi 'ñeñ'u:

—Nunu Belen har hai Nhudea, ngetho njap'u bi mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö:

⁶Nu'ahu gar menguhu Belen har hai Huda, hinxi thek'asehu, ngetho xa ma da t'es'a ri nsuhu gi töhu gatho nu ma'ra ya döhnü har hai Nhudea;

ngetho ma da bomp'u n'ar ndö da suka ma hnini ya me Israel.

⁷Nu'mu ar Erode bi ñöwise nu'u ya ñ'ohö mi het'a ya tso, ne 'ramtx'u bi gukwabi'u ham'u xki hyant'u ar tso.

⁸Ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu Belen ne ñ'añhu xiñho habu 'bu ar bötsi, ne nú'mu xki tiñhu, gi e gi xikagihu, ne ma ga ndönga n'ehe.

⁹Nu mi wadi bi 'yoxa nö'ö bi mönga ar ndö Erode, bi gu yá 'ñu bi ma'u, ne nor tso xki hyanda mahyats'i mi 'bet'o mi utwabi'u ar 'ñu. Ha nu mi zonga habu mi 'bu ar bötsi, ka bi m'ahnü.

¹⁰Nu mi hyant'u ar tso man'agi, xa bi njohya.

¹¹Ne bi yut'u har ngu, ka bi hyandnu'u ar tsi bötsi mi 'buhwi ar Maria ár nönö, ne bi ndandihmö bi ndöñ'u. Ne bi xot'a yá m'ets'i, bi umba ya m'oñho: ya k'axt'abojö xi mar mhödi, ya githni ne n'ar hogañuni ár thuhu ar mira.

¹²Ma nda thota habu xki 'ñehyu nda k'ö'sa ar Erode. Ha Jö bi xipabi nt'i hinge nda man'u, jange bi pata ya 'ñu, bi mengyá hai.

Ar Erode bi mö nda tho gatho ya t'ulo bötsi mi 'bu Belen

¹³Nu mi mengyá hai ya jö'i mi het'a ya tso, n'ár enxé Jö bi 'ñemba nt'i ar Huse:

—Nangi, tsixa ar bötsi ne ár nönö di ma har hai Ehipto. Ne ka gi kohnu, go xka xi'a'i ham'u gi ehe, ngetho ar Erode ma da hyonga ar bötsi da hyo.

¹⁴Ne bi nu ar Huse bi gu ar bötsi ne ár nönö, bi ñ'o ar 'ñu bi zixa har hai Ehipto nú'mu mi nxuitho.

¹⁵Ne ka ba 'buhnu bi do'mi bi du ar Erode. Njap'u nda tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö: Da zo ma T'u nda bonga har hai Ehipto.

¹⁶Ar Erode xa bi mbo ár kwe nú'mu mi bödi xki ka ya ñ'ohö mi het'a ya tso. Jange bi japi nda tho gatho ya tsi bötsi hinxki jwat'atho hñu njeje, mi 'buhnu Belen ne

gatho ár nthet'i, ngu xki gukwa nu'u ya ñ'ohö'u.

¹⁷Bi tho njap'u ngu xki mönga ar Heremia ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö:

¹⁸Bi nheki n'ar mhafi núnu har hai Rama
ne n'ar döta ts'oni;
ar Raket zont'a yá bötsi,
ne himbi ne togo nda hot'i
ngetho bi thopabi.

¹⁹M'efa mi du ar Erode, Jö bi mengi bi mehna n'ár enxé ma ba k'ö'sa ar Huse núnu Ehipto, ne bi 'ñembabi:

²⁰—Nangi, penga ri hai Israel, tsixa ar bötsi ne ár nönö, ngetho nu'u mi honga ar bötsi nda hyohmö, xi du'u.

²¹Nu'mú, bi nangi bi zixa ar bötsi ne ár nönö, bi menga har hai Israel.

²²Ha nu mi 'yode mar ndö ar Arkelao ár t'u ar Erode har hai Nhudea, bi ntsu nda manü. Ne Jö bi zo nt'i, jange bi ma har hai Ngalilea.

²³Ne bi m'u har hnini ár thuhu Nasare. Njap'u bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö: Ma da t'embabi ar me Nasare.

Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga mhö

(Mr. 1:1-8; Lk. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 Nuya pa'u ar Xuwa Xixthe bi ndui bi zo ya jö'i ha ya ot'at'ohö núnu Nhudea.

²Ne mi emba njanu:

—'Yothwu ár ntso'mi ngetho ár ts'ut'wi Jö ba ep'utho.

³Nunar Xuwa gehnu ar ñ'ohö mi nonga ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

Ár mhafi n'a togo engá har
ot'at'ohö:

Hyojwü ár 'ñu ar tsi Hmu.

Jömfü habü da thogi.

⁴Ar Xuwa mi hö n'ar he xki njümpa ár xi n'ar me'ti ár thuhu ar kameyo ne xki m'e, ne mi ngut'a n'ar ximhni. Ha nunar ñhuni mi tsi, ya mangak'oto ne ya t'afi mi tinga har t'ohö.

⁵Ne nzeýe ya jö'i mi ponga ha ya hnini nda 'yoxa nö'ö mi möñ'ö, nuya me Herusalén ne gatho har hai Nhudea, ne nuya jö'i mi 'bü hár ñöni ar döthe Hordan.

⁶Mi e'ü nda damajöni yá ts'oki, ne ar Xuwa mi xixthe har döthe Hordan.

⁷Nu mi hyandi nzeýe ya denga'bepate ne ya dengamöjö mi e nda nxixthe n'ehe, bi 'ñembabi'ü: —Yá bötsi'ihü ya k'eñö gi hategü. Togo xi ut'ahü gi k'onthu ár kwé Jö xi 'ñep'ü.

⁸Mahyoni gi 'yothü nö'ö xiñho, ne da nheki xka 'yothwü ár ntso'mi.

⁹Yo ma gi 'ñexa ri nsuhü gi 'ñensehü: Ma dadahe ar Abra. Ngetho nuga di xi'ahü, Jö tsá da guxa nuya doýü, ne da 'ñexa ngu yá bötsi ar Abra.

¹⁰Ne di xi'ahü n'ehe, Jö ngu ar tsenza, höda ar nts'enza hár 'yë da zëka ar za. Ha nunar za hinte mañho uni, da ts'eki ne da t'ent'a har tsibi.

¹¹Nuga di xixthe'ihü har dehe ngetho xka 'yothwü ár ntso'mi. Nö'ö 'bëfa ma da xixthe'ihü hár Hñö Jö ne har tsibi. Nuga hindi 'ñepkagi ga hö'spa yá thiza, ngetho xa tökagi ár ts'edi.

¹²Nö'ö xi ñhoki pi'sa ar t'ëi, ma da paxt'a ár thi ne da kwata ar t'ëi hár t'u. Ha nö'ö ar paxi da 'yu'sa har tsibi hiñham'ü da hwet'i.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mr. 1:9-11; Lk. 3:21-22)

¹³Ge'mü ba ponga ar Hesu har hai Ngalilea, ba e har döthe Hordan habü mi 'bü ar Xuwa, ne nda xixthenü.

¹⁴Har Xuwa himi ne, mi embabi: —Hanja xka e ga xixthe'i. Nu'ge go di 'ñep'a'i gi xixthegi.

¹⁵Har Hesu bi döti: —Xixthegipya, ne njap'ü ga othu gatho nö'ö numañho Jö.

Nu'mü ar Xuwa bi netho bi xixthe ar Hesu.

¹⁶Nu mi wadi bi nxixthe, mi bonga har dehe, n'a mbi xota mhets'i, ne bi hyanda ár Hñö Jö ba köi ngu n'ar domtxu, ba e bi zu'ö.

¹⁷Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i mi enö:

—Gehnü ma hmöka T'ü, jakagi ga njohya.

Ar ts'ondöhi mi tsata ar Hesu

(Mr. 1:12-13; Lk. 4:1-13)

4 Nep'ü ár Hñö Jö bi zixa ar Hesu ha ya ot'at'ohö, ne ja nda tsatnü ar ts'ondöhi.

²Ka ba 'buhnü yon'ate mpa ne yon'ate nxui hinte bi zi. M'ëfa bi zu ar thuhu.

³Ba ep'ü ar ts'ondöhi mi tsati mi embabi:

—Nu'mü ár T'ü'i Jö, japa nuya doýü da nthuhme xö.

⁴Ha nu ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:

—Njawa enga hár T'ofö Jö: Hinge honse ar thuhme da umba ár te ar jö'i, mahyonibi ár mhö Jö n'ehe.

⁵M'ëfa ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu har jöpahnni Herusalén,

ne bi 'ñexa mañö hár ngöts'i ar dönganijö.

⁶Ne bi 'ñembabi:

—Nu'mú majöni ár T'u'i Jö, 'yenga ar nsagi köi xö, ngetho njanu huxa har T'ofö:

Jö da mehna yá enxé da su'a'i,
ne da mip'a ri 'ye,
hingi fama ri wa ha ya do.

⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xi t'ot'i n'ehe: Yo ma gi tsata Jö ri Hmu.

⁸Nep'u ar ts'ondöhi man'agi bi zixa ar Hesu ha n'ar t'ohö mar ñhets'i, ne bi utwabi gatho ya hnini 'bü hár nxidi ar ximhai ne gatho yá ñho pets'i.

⁹Ne bi 'ñembabi:

—Gatho nuya hniniyu ga 'ra'i nu'mú gi ndandihmó gi nsundagi.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi, ngetho huxa har T'ofö: Nsunda Jö ri Hmu, ne honse'ö gi pepabi.

¹¹Nu'mú ar ts'ondöhi dama bi 'wege, ne ba e yá enxé Jö mi umba te nda zi ar Hesu.

Ar Hesu bi dü'ma ár 'befi

(Mr. 1:14-20; Lk. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

¹²Nú'mú mi 'yo ar Hesu mi o har fadi ar Xuwa Xixthe, bi menga har hai Ngalilea.

¹³Ba tsop'u Nasare bi ma ba 'bü Nkapernaum, get'u ar ñhonthe núnu ha yá hai ar Sabulon ne ar Neftali.

¹⁴Njap'u bi tho ngu xki mönga ar m'ehni Isaia nú'mú bi 'ñenö:

¹⁵Ár hai ar Sabulon ne ár hai ar Neftali,
'bü har 'ñu di ma har ñhonthe
'randitho ar döthe Hordan,

núnu Ngalilea ár hai nu'u
hingya xodyo.

¹⁶Nö'ö ar hnini mi 'bü har 'bexui bi hyanda n'ar döta ñot'i.

Nu'u xki m'e har 'bexui bi yot'wa n'ar hyats'i.

¹⁷Nuya pa'u ar Hesu bi dü'mi bi mönga ar hoga mhö, ne mi emba ya jö'i:

—'Yothwu ár ntso'mi ngetho ár ts'ut'wi Jö 'bap'utho.

Ar Hesu bi zohna goho ya nguxhwö

¹⁸Ar Hesu mi 'yo hár ñöni ar ñhonthe Ngalilea. N'a mbi hyandatho yoho ya ñ'ohö mi njödö, n'a már thuhu ar Simu nö'ö bi t'embabi ar Pedro, nö'ö man'a már thuhu ar Andre, mi köt'a yá nt'ats'i, ngetho ma ya nguxhwö.

¹⁹Ne bi 'ñembabi'u:

—Ba e gi tengagihu, ne ma ga ex'ahu gi juxu ya jö'i.

²⁰Dama bi zop'u yá nt'ats'i'u, bi denga ar Hesu.

²¹Bi ñ'o man'a tsi tui ar Hesu, ne bi hyanda ma yoho mi njödö, ar Hakobo ne ar Xuwa yá t'u ar Sebedeo, mi t'ohwinu yá dada har motsa mi pot'a yá nt'ats'i. Bi xipa nuya yohoyu nda deni.

²²Ne nuyu dama bi zop'u ar motsa ne ár dada'u, n'agitho bi denga ar Hesu.

²³Ar Hesu mi thet'a xoge har hai Ngalilea, mi kut'a ha yá nijö ya xodyo mi utwabi, ne mi xipabi ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö. Ne mi othebi yá hñeni ne yá ugi gatho ya mengunu.

²⁴Bi nxanga ar 'bede nö'ö mi pefi xoge har hai Nsiria. Ne ba ts'impabi gatho ya dathi, nu'u mi tho ya

ugi ne xki zu ya hñeni, nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi, nu'u ma ya ndungo ne nu'u himi tsä nda 'ñöni. Ne ar Hesu bi othe xogeyu.

²⁵Ne bi denga nzeýe ya jö'i me Ngalilea, me Ndekapoli, me Herusalén, ya me Nhudea ne nu'u mi 'bu 'randi ar döthe Hordan.

Ar nt'uti bi unga ar Hesu har t'ohö:

Bi xipa ya jö'i nö'ö nzätho

(Lk. 6:20-23)

5 Nu mi hyanda ar Hesu mi ñ'owi nzeýe ya jö'i, bi boxa har t'ohö. Ne mi zoni bi hñudi, ha nuyá maxte bi ma ba tsudi.

²Ne ar Hesu bi ndui bi utwabi'u, mi embabi njawa:

³—Nzätho nu'u togo hingya ñ'lets'i, ngetho xi nhwëkwabi ár ts'ut'wi Jö.

⁴Nzätho nu'u zoni, ngetho Jö go ma da hot'u.

⁵Nzätho nu'u tsetätho gätho, ngetho go ma da t'umba ar ximhai ya meti'u.

⁶Nzätho nu'u xa ne da 'yot'a nö'ö xiñho, ngetho Jö xa ma da umba nö'ö ne'u.

⁷Nzätho nu'u pe'sa yá nhwëki, ngetho Jö ma da me'spa ar nhwëki n'ehe.

⁸Nzätho nu'u xint'axi yá mfeni, ngetho ma da hyant'u Jö.

⁹Nzätho nu'u togo 'bä made höka ar hñö, ngetho ma da t'embabi yá bötsi Jö.

¹⁰Nzätho nu'u tho ya nt'utsa ot'a nö'ö xiñho, ngetho ma da m'u'u hár ts'ut'wi Jö.

¹¹Nzätho nú'mu xta ts'añ'ahu ne xta nt'utsa'ihu, ne da njus'ahu ya nhemhñö ngetho gi tengagihu.

¹²Xa gi njohyahu, ngetho Jö ma da 'ra'ahu n'ar döta nthöhö núnu mañö mhets'i. Njap'u bi nt'utsa yá m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o.

Ár u ar ximhai

¹³Nu'ahu gi ñhehwihu ar u xi nkuhi habu t'uts'i. Jange 'ñuhu ri hogam'uihu, ngetho xi'mu ar u da m'e ár ñ'uxi, hanja dar nkuhi 'mu. Nö'ö ar u'ö hinter ñho, da t'emp'utho da nhe'mi.

Ár ñot'i ar ximhai

¹⁴Nu'ahu gi ñhehwihu n'ar ñot'i. N'ar hnini di huxa mañö n'ar t'ohö, hinda tsä da t'ögi. Nu'ahu n'ehe hinda tsä gi 'ñöhu ri hogam'uihu.

¹⁵Hinto tsö n'ar ñot'i ne da ye'ma n'ar ts'oi da go'mi. Da 'ñexa habu xi ñhets'i, ne da yot'wa gätho nu'u 'bu har ngu.

¹⁶Jahup'u, ñ'uhu n'ar hogam'ui ha yá nthandi ya jö'i, ne xta hyant'u, da nsundabi ri Dadahu bi 'bu mhets'i.

Ar Hesu bi nomba yá

'bepate ar Moise

¹⁷Yo gi beñhu xta e ga hwatwa yá 'bepate ar Moise, wa xta e ga jö'spa nö'ö xi mönga yá m'ehni Jö. Nuga xta e ga ot'a gätho ngu xi möñ'u.

¹⁸Xa majöni di xi'ahu, hinxi göxta ar ximhai ne ar mhets'i, xta wadi da tho gätho nö'ö mönga hár t'ofö ar Moise, hinda ma da go n'ar mhö wa n'ar xeni da njap'utho.

¹⁹Nö'ö togo hinda 'yot'a gätho nö'ö mönga hár T'ofö Jö, mödi n'ar tsi t'ulo 'bepate, ne njap'u da uta ma'ra, hints'u ma da nhumañho hár ts'ut'wi Jö. Ha nö'ö togo da 'yot'a

gatho ngu mönga hár T'ofó Jö ne da uta ma'ra, nö'ö ma da t'e'spa ár nsunu hár ts'ut'wi Jö.

²⁰Di xi'ahü, nu'mü hingi pe'su n'ar hogam'ui di töta yá m'ui ya denga'bepate ne yá m'ui ya böt'ofó, hinda tsá gi kuthü hár ts'ut'wi Jö.

Ar Hesu bi nonga ar kwe

(Lk. 12:57-59)

²¹Gi pöhu, ri palehu bi nsipabi mam'et'o: Yo gi ñhotehu. Nö'ö toga da ñhote, hinda k'ont'a ar mfei xi t'ekwabi.

²²Ha nuga di xi'ahü, nu'mü togo da mbó ár kwe da utsa ár ñ'ohü, ja te da hñöxa majöni har ts'ut'wi. Nö'ö togo da ñemba ár ñ'ohü xi 'be ár mfeni, ma da duxa ar ts'oki ne pe'sa te da dö har ts'ut'wi. Ha nu'mü togo da zanga ár ñ'ohü ne da 'ñembabi hinter 'befi, nö'ö ma da gut'a har tsibi hiñham'u da hwet'i.

²³Jange nu'mü xka hömfu n'ar m'oñho Jö har nijö, ne ka gi beñhunu xka tsöthwu ár müi ri ñ'ohü,

²⁴tsohnuhmö ri m'oñhohü, ne di möhu ba afu ar pumbate ri ñ'ohü, ne nupya hö, ba e gi umfu ri m'oñhohü Jö.

²⁵Nu'mü n'a ri ñ'unihu da zix'ahü har ts'ut'wi, nú'mü gi ñ'owihu har 'ñu, ñhogamuiwihu. Ngetho xki tsongwihu har ts'ut'wi, da da'ahü ar nzaya, ne nö'ö da xipa yá maxte da go'ahü har fadi.

²⁶Xa majöni di xi'ahü, hinda tsá gi poñhu, m'et'o gi k'ot'a ri thaihu.

Ar Hesu bi nonga ar ts'inga nthöti

²⁷Xka 'yohü xi t'enga mam'et'o: Yo gi tsimfu ár nthöti ri ñ'ohü.

²⁸Ha nuga di xi'ahü, nu'mü togo da k'öt'a n'ar 'behñö da 'bente, xi 'yot'a n'ar ts'oki. Ñhehwitho ngu xi zimba ár 'behñö man'a, ngetho bi benga hár mfeni.

²⁹Jange nu'mü ri dahü ar ñ'ei ha'ahü gi 'yothü ar ts'oki, hñöhü gi 'yeñhu. Xiñho honse gi 'behu n'a xeni ri ndo'yohü, ngetho tema ñho gi juju di xoge ri ndo'yohü ne da t'ent'ahü har tsibi hiñham'u da hwet'i.

³⁰Nu'mü ri 'yehü ar ñ'ei ha'ahü gi 'yothü ar ts'oki, hyeju gi 'yeñhu. Xiñho honse da m'e n'a xeni ri ndo'yohü, ngetho tema ñho gi juju di xoge ri ndo'yohü ne da t'ent'ahü har tsibi hiñham'u da hwet'i.

Ar Hesu bi nonga ar ñhegi

³¹Xi t'enö n'ehe: Nö'ö togo da hye ár 'behñö, mahyoni da hyokwa n'ar he'mi ñhegi.

³²Ha nuga di xi'ahü, nö'ö togo da hyep'u ár 'behñö, ne hinte ma ts'oki xi dimbabi ñ'owi man'ar jö'i, nö'ö ar döme'ö japa ar 'behñö da nts'oki. Ha nö'ö togo da nthötwi, pontho xi zimba ár 'behñö ár ñ'ohü.

Ar Hesu nonga nú'mü di ethü Jö made

³³Xka 'yohü n'ehe, bi nsipabi ri palehu mam'et'o: Yo gi 'ñet'a Jö made nu'mü hingi pödi da za gi 'yot'e, ha nu'mü te xka ñöt'a Jö, 'yot'a ngu xka xipabi.

³⁴Ha nuga di xi'ahü: Hinto gi 'ñethü made; hingi 'ñethü made mhets'i, ngetho ka bi 'buhü ár thuxandö Jö.

³⁵Hingi 'ñethü made ar ximhai, ngetho ka exp'u ár wa. Hingi 'ñethü

made ar hnini Herusalén, ngetho ár hnini ar dōta Ndō.

³⁶Hingi 'ñethu made ri ñōhu, ngetho hinda tsa gi japa ri xtōhu da t'axki wa da boki.

³⁷Hinge mahyoni te gi 'ñethu made gi hoñhu da t'ox'ahu. Nu'mu gi mōñhu hō, hō, ha nu'mu hin'ō, hin'ō, ngetho nu'mu teme gi huxu, go unga ar ts'ondōhi.

Ar Hesu bi udi ar nko'sñōni

(Lk. 6:29-30)

³⁸Xka 'yohu xi t'enga mam'et'o: Nō'ō togo da k'et'wa ár da man'a, nda nk'et'wa ár da'ō n'ehe. Ha nō'ō togo nda dokwa n'ár ts'i man'a, nda nthokwa n'ár ts'i n'ehe.

³⁹Ha nuga di xi'ahu, yo gi toxu ar ts'ojō'i. Nu'mu togo da mep'a ri hmihu har ñ'e, umfu da mep'ahu har ngōhō n'ehe.

⁴⁰Ha nu'mu togo ne da hñōmp'ahu ri pat'ihu, umfu da hñōxa ri pahnihu n'ehe.

⁴¹Nu'mu togo da ja'ahu gi hñō'sfu n'ar 'beni n'apa ar 'ñu, hñō'sfu yo'gi ár yap'u.

⁴²Nu'mu n'ar jō'i te da 'ya'ahu, umfu. Ha nu'mu te da mip'ahu, yo ma gi komfu.

Mōhu ri ñ'unihi

(Lk. 6:27-28, 32-36)

⁴³Xka 'yohu xi t'enō n'ehe: Mōhu ri ñ'ohu ne utsal ri ñ'unihi.

⁴⁴Ha nuga di xi'ahu, mōhu ri ñ'unihi, mathwu Jō nu'u togo tsañ'ahu, 'yothwu ar ñho nu'u togo utsal'ihu, 'yafu Jō da mǎxa nu'u togo ñōmañ'u ne ek'athohu.

⁴⁵Ngetho nu'mu gi 'yothu njap'u, nu'mu hō, yá bōtsi'ihu Jō ar Dada bi

'bu mhets'i, nō'ō togo japa ar hyadi da yot'wa ya hogajō'i ne ya ts'om'ui, ne pempa ar 'ye nu'u ot'a xiñho ne nu'u hingi ot'a xiñho.

⁴⁶Nu'mu gi mōhu hōnse nu'u mō'ahu ne nu ma'ra ya jō'i hin'ō, tema nthōhō gi to'mhu 'mu. Ha hingi njap'u ya ts'om'ui n'ehe.

⁴⁷Nu'mu hōnse ri kuhu gi zengwahu ne nu ma'ra ya jō'i hin'ō, tema ñho gi othu 'mu. Ha hingi njap'u nu'u hingya gamfi n'ehe.

⁴⁸Mahyoni gi ñhogajō'ihu gi mōhu gatho, ngu Jō ar Dada bi 'bu mhets'i ar hogajō'i mō'a gatho'ihu.

Ar Hesu bi nonga ar mfats'i t'umba ya hyoya

6 Jamasuhu yo ma gi 'yothu ya hoga 'befi gi hoñhu da numañho'ihu ya jō'i. Ngetho nu'mu gi 'yothu njap'u, hinte ma nthōhō da 'ra'ahu ri Dadahu bi 'bu mhets'i.

²Jange nu'mu gi umfu n'ar mfats'i ya hyoya, yo gi jafu da nunga ar 'bede ngu ot'a ya nemhñō, ne da nthuxt'a ya k'axt'athuxi ha ya nijō ne ha ya dō'ñu, honi da t'e'spa yá nsu. Nu'u ot'a njap'u, gehnu yá nthōhō'u, hinte to'ma man'a.

³Ha nu'ahu, nu xki umfu n'ar mfats'i ya hyoya, pōsehū. Nō'ō da unga ri 'ñeihu, hinda bō ri ngōhōhu.

⁴Ne ri mfats'ihu gi unthu ñ'ontho, ri Dadahu togo handa ñ'ontho, da 'ra'ahu ri nthōhōhu ha yá nthandi ya jō'i.

Ar Hesu bi mönga hanja da t'apa Jō

(Lk. 11:2-4)

⁵Nú'mu gi afu Jō, yo gi othu ha yá nthandi ya jō'i ngu ot'a ya nemhñō, ne da 'ñexyá nsu. Nuyū

apabi 'batho ha ya nijö ne ha ya tai. Xa majöni di xi'ahü, gehnü yá nthöhöyü, hinte to'ma man'a.

⁶Ha nu'ahü, nú'mü xki 'yafü Jö, kut'a ha ri nguhü ne kothü ri goxthi. 'Yafü Jö ri Dadahü ñ'ontho gi 'busewihünü, ne ri Dadahü togo handa ñ'ontho, da 'ra'ahü ri nthöhöhu ha yá nthandi ya jö'i.

⁷Nú'mü gi afü Jö, yo xa gi thöthü get'a ya mhö ngu ot'a nu'u hingya gamfi, beñ'u ngu ár nzeýe ya mhö, njap'u Jö ma da 'yots'e.

⁸Jange yo gi othu ngu yá 'befi'u, ngetho Jö ar Dada pödi xiñho tema gi k'athü nú'mü hinxka 'yafutho.

⁹Nú'mü gi zohü Jö, 'yafü njawa: Ma tsi Dada'ihe gi 'bü mhets'i, xa nsunda ri thuhu.

¹⁰Ba e gi ndöwa, ne da t'ot'wa nö'ö gi mönge har ximhai ngu bi t'ot'ap'u mhets'i.

¹¹'Raje te ga tsihe ar pania.

¹²Pumgagihe ma thaihe, nguje di pumfe nu'u togo tukagihe.

¹³Ne yo gi hegagihe da tsatje ar ts'oki, ñöngagihe hinga othe nö'ö hingi ho.

Ngetho gar ndöge, ne ja ri ts'edi ne hiñham'u da göxa ri nsunda. Dá njap'u.

¹⁴Ngetho nu'mü gi pumbabihu nö'ö togo ot'ahü ar ts'om'ui, ri Dadahü mhets'i n'ehe da pump'ahü ri ts'okihu.

¹⁵Ha nu'mü hingi pumbabihu nö'ö togo ot'ahü ar ts'om'ui, Jö ar Dada hinda pump'ahü ri ts'okihu n'ehe.

Ar Hesu bi nonga ar bēhē

¹⁶Nú'mü gi bēhu, yo gi ponga ri hmihu gi uhu ar dumui ngu ot'a

ya nemhñö, honi da födi xi bē'u.

Xa majöni di xi'ahü, gehnü yá nthöhö'u, hinte to'ma man'a.

¹⁷Ha nu'ahü, nú'mü gi bēhu, 'yeka ri ñöhu ne xuka ri hmihu ngu gi othu hyax'mü.

¹⁸Njap'u hinda födi gi bēhu. Honse Jö togo 'bü habu hingi nheki, go da bö nö'ö gi ot'asehu, ne da 'ra'ahü ri nthöhöhu ha yá nthandi ya jö'i.

Pe'su ri ñhohünü mhets'i

(Lk. 12:32-34)

¹⁹Yo xa gi umba ri müihu gi munsuwa har ximhai nzeýe ya ñho habu da zi ya zu'we, da zi ar hai ne da bē'ahü ya bē.

²⁰Pe'su ri ñhohünü mhets'i habu hinte da japa ar zu'we, hinda zi ar hai, hinda bē'ahü ya bē.

²¹Ngetho habu gi pe'su ri ñhohu, ka gehnü oda ri mfenihu.

Ar ñot'i yotka ma ndo'yohu

(Lk. 11:33-36)

²²Nuya ri dahü go yot'a gatho ri ndo'yohu, jange nu'mü ri dahü 'bü xiñho, gatho ri ndo'yohu 'bü har hyats'i.

²³Ha nu'mü hingi 'bü xiñho ri dahü, gatho ri ndo'yohu 'mü, 'bü har 'bexui. Ha nu'mü nunar ñot'i yot'ahü xi m'exui, tenguhmö ár mpothi ar 'bexui.

Yoho ya hmu

(Lk. 16:13)

²⁴Hinda tsä gi pefu yoho ya hmu, ngetho gi utsahu n'a, ha gi möhu nö'ö man'a. N'a gi pefu xiñho, ha nö'ö man'a hin'ö. Njap'utho n'ehe, hinda tsä gi pefu Jö nu'mü honse oda ri mfenihu yá ñho ar ximhai.

Ar ñ'emui

(Lk. 12:22-31)

²⁵Jange di xi'ahü, yo gi tu ri müihü nú'mü hiñ'otho te gi tsihu wa te gi hyethü ri ndo'yohü. Ha hinga ri tehü töpa ár nsu ar ñhuni, ne ri ndo'yohü töpa ár nsu ar he.

²⁶Hyanthü ya ts'int's'u nzanga mhets'i. Nu'u hinga pot'i, hinga xofo, hinte pe'sa yá t'u, ha ri Dadahü mhets'i umba te da zi'u. Ha hinga töfu ár nsu pe'sa ya ts'int's'u.

²⁷Togo tsá da japa ár ndo'yo da hñuxa ár ñhets'i xa di tupa ár müi.

²⁸Yo'ö gi tu ri müihü gi beñhu tema gi hyehü 'mü. Hyanthü hanja te ya doni har 'batha. Nu'u hinga het'i, hinga pe man'ar 'befi.

²⁹Ha di xi'ahü, nunar ndö Salomon, mödi xa mi döta ár nsu, himbi zä bi hye n'ar he ngu ár nzatho'u.

³⁰Nu'mü Jö heta njap'u ya doni 'ba har 'batha ár pania, ne xudi da nk'uts'i da t'u'sa har tsibi, tengu da het'ahü 'mü. Yo'ö xa hinte gi pe'su ri jamfihu.

³¹Jange yo gi tu ri müihü, gi eñhu: Tema ga tsihupya, wa te ga hehü.

³²Ngetho nu'u hinxi jamfi, hyax'mü tu yá mü nú'mü hinte pets'i te da zi, wa te da hye. Ha nu'ahü, ri Dadahü bi 'bü mhets'i pö'ö teme gi k'athü.

³³Nu'ahü, hyoñhu m'et'o hanja gi 'bühu xiñho hár ts'ut'wi Jö, ne gi 'yothü nö'ö ne'ö, ne njap'u hö, hinda k'at'ahü gatho nö'ö gi hoñhu.

³⁴Jange yo gi tu ri müihü nö'ö te di ñep'ahü xudi, ngetho hyaxtho

ja te ga thohü. N'a ngu n'a ya pa pe'sase yá thogi.

Yo gi theñhu ri ñ'ohü

(Lk. 6:37-38, 41-42)

7 Yo gi nthentehü, ne hinda ntheñ'ahü n'ehe.

²Ngetho ngu gi thenga ri ñ'ohü, Jö ma da hñös'ahü majöni. Nu'mü himbi go ri müihü, hinda ma da gor müi'ö n'ehe.

³Hanja gi handwa ár ts'oki ri ku, jangutho n'ar paxi o hár da'ö, ne hinga jamasu ri döta ts'oki ngu n'ar xokaza o ha ri dage.

⁴Hanja da tsá gi 'ñemba ri ku: To'mi ga höp'a ar paxi o ha ri da, ne hanja hinga handa nö'ö ar xokaza o ha ri dage.

⁵Xa gar nemhñö. Hñö m'et'o ar xokaza o ha ri dage, ne njap'u hö, da tsá gi hyanda xiñho, ne gi hñömba ar paxi o hár da ri ku.

⁶Yo gi umfü nö'ö ár meti Jö nu'u hinga numañho. Yo gi umfü ri ñhohü xi nhwëk'ahü nu'u hinga numansu, ngetho ngu ya 'yo da ne da za'ahü, ne ngu ya ts'udi ts'ot'a gatho nö'ö t'umbabi.

Ar mhat'a Jö

(Lk. 11:9-13; 6:31)

⁷'Yahü ne da t'a'ahü, hyoñhu ne gi tiñhu, nzotehü ne da nsok'ahü ar goxthi.

⁸Ngetho nö'ö togo da 'yadi, da t'umbabi, nö'ö togo da hyoni da dini, ha nö'ö nzote, da nsokwabi.

⁹Xi'mü n'a ri bötsihu da 'ya'ahü n'ar thuhme, hage gi umfü n'ar do.

¹⁰Xi'mü da 'ya'ahü n'ar hwö, hage gi umfü n'ar k'eñö.

¹¹Nu'mu gar ts'oktehu ne gi pöhu gi umfu nö'ö xiñho ri bötsihu, hanguhmö ar Dada bi 'bu mhets'i xa da umba ar ñho gatho nu'u togo da 'yapabi.

¹²Ngu gi nehu da ja'ahu ya jö'i, japabihu njap'u n'ehe. Gehnu ne da 'ñenga yá 'bepate bi 'yot'a ar Moise ne nu ma'ra yá m'ehni Jö.

Ar goxthi xi nts'ixt'i

(Lk. 13:24)

¹³Kuthu har goxthi xi nts'ixt'i. Ngetho xi maxt'i ar goxthi ne xi nxidi ar 'ñu di ma har 'bexui, ne nzeze nu'u kutnu.

¹⁴Xi nts'ixt'i ar gosthi, ne hingi maxt'i ar 'ñu di ma mhets'i, jange tx'utho nu'u togo tini da yutnu.

Fötho tema za'ö xta födi te uni

(Lk. 6:43-44)

¹⁵Jamasuhu hinda ts'ok'a ri mfenihu nu'u ense yá m'ehni Jö emp'ö. Ma da 'ñep'u da ne da hya'ahu, feta ya hogajö'i ngu n'ar tsi deti, ha mbo yá mfeni ñhehwi n'ar dumanthuhu miñ'o.

¹⁶Ma gi pöhu togo'u, nhekitho yá ts'o'befi. Ngetho nuya ts'om'ui hingi tsa da 'yot'a n'ar hoga 'befi. Ngu n'ar 'minza hinda unga ya obxi, ne hingi tujü ya iuxi ha ya nk'axhna'mini.

¹⁷Njap'u ar hoga 'baiza tsa da ts'ipa nö'ö te uni, ha nö'ö hingar hogaza hingi tsa da ts'ipabi.

¹⁸Xi n'ar hoga 'baiza, hage tsa da unga nö'ö hingi ho da ts'i. Wa n'ar ts'oza, hage tsa da unga nö'ö xiñho da ts'i.

¹⁹Gatho ya 'baiza hingi unga nö'ö xiñho da ts'i, da nk'uts'i ne da t'u'sa har tsibi.

²⁰Jange gi pöhu togo yá kate m'ehni Jö emp'ö, xki hyanthwu yá ts'o'befi ot'e.

Hiñham'u xta pö'ahu

(Lk. 13:25-27)

²¹Hinga gatho nu'u engagi: Ma tsi Hmu'i, ma tsi Hmu'i, ma da yut'a hár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i; honse nu'u ot'a nö'ö mönga ma Dada bi 'buhnu mhets'i.

²²Nú'mu xta göxa xoge, nzeze ma da 'ñengagi nuya pa'u: Ma tsi Hmu'ie, ma tsi Hmu'ie, nuje da juñ'ahe ár ts'edi ri thuhu da mömp'ahe ri mhö, da eñhe ya ts'ondöhi, ne da othe nzeze ya nt'udi.

²³Ha nuga ma ga thötwabi: Hiñham'u xta mpöhwihu. 'Wehu, 'yot'ats'oki'ihu.

Yoho ya ñ'ohö bi hyo yá ngu

(Lk. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴Nö'ö togo da 'yo nuya mhö di xi'ahu ne da 'yot'e, nö'ö ma ga heka ngu n'ar ñ'ohö benga nö'ö ma da mēfi, ne bi hyo ár ngu har medo.

²⁵M'efa ba e ya dö'ye, ba kö ya nzöthe ne bi ñ'o ya 'yomndöhi. Gathoyü bi zu har ngu'ö, himbi dext'i ngetho mi thöt'a xiñho har medo.

²⁶Ha nö'ö togo da 'yoxa nuya mhöyü ne hinda 'yot'e, nö'ö ñhehwi n'ar jö'i hingi benga nö'ö pēfi, ne bi hyo ár ngu har 'baxka 'bomu.

²⁷Ba e ya dö'ye, bi gö ya nzöthe, bi ñ'o ya 'yomndöhi bi zu nö'ö ar ngu'ö, bi yot'e xoge ne gatho bi m'edi.

²⁸Nu mi wa ar Hesu bi mönga njap'u, ya jö'i xa mi 'yoda nö'ö xki xipabi'u.

²⁹Ngetho mi hōmpa ár ts'edi Jö, hinge ngu nuya bōt'ofö.

Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar tsit'ando'yo

(Mr. 1:40-45; Lk. 5:12-16)

8 Nu mi gö ar Hesu har t'ohö, ba köhwi nzeye ya jö'i mi teni.

²N'a mbi nthewitho n'ar jö'i mi tsit'a ár ndo'yo, ba e bi ndandihmō hár wa ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mu gi ne, da tsa gi othegi.

³Ar Hesu bi maka ár 'ye, bi hñu'spabi ne bi 'ñembi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i.

Ngu mi wadi bi mönga njap'u, nunar tsi jö'i dama bi hñōka ár hñeni.

⁴Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hinto ma gi xipabi, hōse di ma har nijö da hyant'a ar möjö, ne hñōxa ri m'ōñhō ngu bi mönga ar Moise, ne da hyant'a'i ya jö'i xi dix'i.

Ar Hesu bi othebi n'ár 'bego n'ar döndogu me Nroma

(Lk. 7:1-10)

⁵N'agi ar Hesu mi yut'a har hnini Nkapernaum, ba e bi züdi n'ar döndogu me Nroma, mi apa ar möte.

⁶Ne bi 'ñembabi:

—Ha gi öde, tsi Tata. N'a ma 'bego oxa ar t'oxi 'wets'i, hingi tsa da 'ñöni, xa tho ya ügi.

⁷Nu'mu ar Hesu bi 'ñenö:

—Gar manü, ma ga othega.

⁸Nunar ndö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö, tsi Tata, ngetho hindi 'ñepkagi gi kut'a ha ma ngu. Nö'ö di a'i, hōse gi mö da dixa ma 'bego, nuga di n'emui da njap'u.

⁹Ngetho nuga 'bu togo 'bepkagi, ha di pe'sa ya ndogu di 'bepabi n'ehe. Nu'mu ga emba n'a, di manü, da ma. Ha nu'mu ga emba man'a, ba ehe, da ehe. Nu'mu ga emba ma 'bego: 'Yot'a nunar 'befinu, da 'yot'e.

¹⁰Nu mi 'yoxa njap'u ar Hesu xa bi 'yotho, ne bi 'ñemba ya jö'i mi teni:

—Xa majöni di xi'ahu, hinxta tinga n'ar me Israel di pe'sa n'ar n'emui ngu nunar n'ohönu.

¹¹Ne di xi'ahu, ma da e nzeye xoge ár nxidi ar ximhai da yut'a mhets'i da hñuxkwi ar Abra, ar Isa ne ar Hakob hár ts'ut'wi Jö.

¹²Ha nu'u ndi 'ñepahmō nda 'yut'a mhets'i hár ts'ut'wi Jö, hinda ma da t'umba ar seki. Ma da t'enga nthi, da t'et'a har 'bexui habu ma da nzoni ne da guxt'a yá ts'i di tho ya ügi.

¹³Nep'u ar Hesu bi 'ñemba ar döndogu:

—Di ma ri ngu, da njap'u ngu xka n'emui.

Ne ge'mu dama bi dixa ár 'bego.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Pedro

(Mr. 1:29-34; Lk. 4:38-41)

¹⁴N'agi ar Hesu bi ma hár ngu ar Pedro, ka bi dinbabinu ár to mi the ar mpat'i.

¹⁵Ar Hesu bi mipa ár 'ye, ne dama bi hye ar mpat'i mi the. Bi nanga nunar 'behñönu, ne bi umbabi te nda zi'u.

¹⁶Mi taknxui ba ts'impa ar Hesu nzeye xki nthexkwi ya ts'ondöhi, ha nö'ö n'adar mhö nda 'bepabiyu, dama nda böni, ne bi othe gatho ya dathi.

¹⁷Njap'u bi tho ngu xki mönga ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö: Gese'ö

bi hñögagihü ma hñenihü, ne bi hñöska ma ugihiü.

Nu'u mi ne nda denga ar Hesu
(Lk. 9:57-62)

¹⁸N'agi mi hyanda ar Hesu xki got'atho ya jö'i, bi 'ñemba yá maxte: —Möhö 'randi ar dehe.

¹⁹N'a mba ep'ütho n'ar böt'ofu, ne bi 'ñemba ar Hesu: —Tsi Utate, ga teñ'a'i habü gatho gi ma.

²⁰Ne bi döt'wabi ar Hesu: —Ya miñ'o pe'sa yá oki habü kü, nuya ts'int'sü pe'sa yá m'afi, ha Nö'ö Togo ba e bi Njö'i hiñ'otho habü da me ár ñö.

²¹Man'a nu'u mi teni bi 'ñembabi: —Ma tsi Hmu'i, 'raka ar sēki ma ga a ma dada, ne xka pengi, ga teñ'a'i.

²²Ar Hesu bi dōti ne bi 'ñembabi: —Hyep'ü nu'u xi du da 'yā nu'u mahyēgi xi duwi, ne ba e tēngagi.

Ar Hesu bi japa ar 'yomndōhi bi ntsaya

(Mr. 4:35-41; Lk. 8:22-25)

²³Mi boxa ar Hesu har motsa, nuyá maxte bi deni n'ehe.

²⁴Nú'mü mi kü har dehe, bi ñ'o n'ar 'yomndōhi. Yá mfets'i ar dehe mi hexta ar motsa, har Hesu mi ötho.

²⁵Nuyá maxte bi ma ba 'yā, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Hmu, faxkagihe, 'butho ga jöthü.

²⁶Ne nö'ö bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi ntsuhü. Tema bi ja ri jamfihü.

Ne bi nangi bi zü ar 'yomndōhi ne ar ñhontho, ne dama bi ñhetho.

²⁷Nu'mü nuyá maxte xa bi 'yotho ne mi eñ'ü:

—Togonü 'mü, ar 'yomndōhi ne ar dehe öta nö'ö 'bepabi.

Yoho ya me Gadara xki nthexkwi ya ts'ondōhi

(Mr. 5:1-20; Lk. 8:26-39)

²⁸Nu mi zongwi ar Hesu yá maxte 'randi ar dehe har hai Gadara, ba e yoho ya ñ'ohö bi züdi xki nthexkwi ya ts'ondōhi, ba ponga ha ya t'agi, xa ma ya nts'o, hinto mi tsā nda tho har 'ñu habü mi 'bu'ü.

²⁹Nuya ñ'ohoyü bi ñö nts'edi ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Te gi hongwa Hesu, ár T'ü'i Jö. Hage xka e gi 'raje ar mfei mödi hingi tsöta ar pa.

³⁰Mi 'yonü yap'ü n'a mut'i ya ts'üdi mi ñuni.

³¹Nuya ts'ondōhi bi 'yapa ar möte ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Nu'mü ma gi 'yengagihe, 'raje ar sēki ma ga kuthe ha ya ts'üdi 'yonü.

³²Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi: —Hö, di möhü ma ba kuthü.

Nu'mü ya ts'ondōhi bi bongha ha ya ñ'ohö, ne bi ma ba kut'a ha ya ts'üdi. Ne gatho nuya ts'üdi dama bi nixt'i ba ñhōma ha n'ar ma'ye, ba tso har dehe ne bi jöt'a gatho.

³³Nu'ü mi su ya ts'üdi xa bi ntsu bi nixt'i, ma ba kut'a har hnini. Nu mi zoñ'ü, dama bi xipa ya jö'i nö'ö tema xki ja nuya ñ'ohö mi nthexkwi ya ts'ondōhi.

³⁴Gatho ya mengu nor hnini'ö bi boñ'ü ma ba tsü ar Hesu, ne mi hyant'ü, bi 'yapa ar möte nda boni nda zokwabinü yá hai.

Ar Hesu bi ɔthe n'ar dathi xki nza ár ndo'yo

(Mr. 2:1-12; Lk. 5:17-26)

9 Nu'mú ar Hesu bi ɔxa har motsa ne bi 'ranga 'randi ar dehe, bi menga hár hai man'agi.

²Mi zonga hár ñöni ar dehe, ba ts'impa n'ar ñ'ohɔ xki nza ár ndo'yo mi oxa ha n'ar t'oxi, ne nu mi hyandwa yá ñ'emui nu'u mi tsihi, ar Hesu bi 'ñemba ar dathi:

—Ndada, yo gi tu ri müi, ngetho xi mpump'a ri ts'oki.

³Nu'mú 'ra ya böt'ofɔ mi bense njawa: Nunar ñ'ohɔnu pontho tsanga Jö.

⁴Nunar Hesu mi pötwatho yá mfeni, jange bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi beñhu hingi ho nö'ö di mönga.

⁵Temar ñhembi ga xipabinu: Xi mpump'a ri ts'oki, wa ga embabi: Nangi gi 'yo.

⁶Pöhu'mü, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da pungya ts'oki, hyanthu'mü te di pefi.

Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba ar dathi:

—Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

⁷Nu'mú ar dathi dama bi nangi, bi ma ár ngu.

⁸Mi hyanda ya jö'i nö'ö xki thogi, xa mi 'yotho, mi nsundabi Jö togo xki umba ar ts'edi ya meximhai da 'yot'a ya döta nt'udi.

Ar Hesu bi zo ar Mateo nda deni

(Mr. 2:13-17; Lk. 5:27-32)

⁹Ar Hesu bi thohnu bi ma, ne har 'ñu bi hyanda n'ar ñ'ohɔ ár thuhu ar Mateo mar njot'abojö, mi huxa habu

mi njut'a ar bojö mi jot'a ya ndö, ne bi 'ñembabi:

—Ba ehe, tɛngagi.

Ha nö'ö bi nangi bi deni.

¹⁰M'efa ar Hesu bi hñuhwi har mexa hár ngu'ö, ne nzeɣe ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki ba e bi hñuhwi ar Hesu mi 'buhwinu yá maxte.

¹¹Nu mi hyanda njap'u ya dɛnga'bepate, bi 'ñemba yá maxte ar Hesu:

—Yo'ö ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki ri Utatehu.

¹²Mi 'yo ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho hingi hongá togo da ɔthe, ha nu'u hñeni hö, hoñ'u.

¹³Di ma ba hoñhu tema di bonga habu enö: Hindi ne gi hönju ya m'öñho, 'ñuhu ar nhwëki. Hinxta e ga zo ya hogajö'i. Xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'ambabi ar bēhē

(Mr. 2:18-22; Lk. 5:33-39)

¹⁴M'efa ba ep'u yá maxte ar Xuwa Xixthe, bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñeñ'u:

—Yo'ö hingi bē nuya ri maxte, ha nuje ne ya dɛnga'bepate xa di bēhē.

¹⁵Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mü da t'ot'a n'ar ngo, ne nö'ö togo bi nthöti da zohna yá mpödi, nuyu mahyoni da njohyaw, ngetho 'buhwi nö'ö togo t'ot'wa ar dango. Njap'u ma maxte n'ehe, nú'mü di 'bu'be johyayu. Ma da zo ar pa nú'mü xta ts'ixkagi, nu'mü hö, xinda ne, da bēhyu.

¹⁶Hinjo'o n'a togo ju n'ar 'ra'yo m'ot'e pot'a n'ar zɛ dutu, ngetho nu xta yut'a ar 'ra'yo m'ot'e, da gut'a ar zɛ dutu ne da xɛ döta xeni.

¹⁷Hingi sit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya ze ximhni, ngetho nu'mu da njap'u da xe ya ze ximhni, da nö'ma ar t'afi ne da m'e ya ximhni. Ha nu'mu da sit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya 'ra'yo ximhni, gatho yoho hinte da ja.

Ár t'inxu ar Hairo ne ar 'behñö bi damba ár pat'i ar Hesu

(Mr. 5:21-43; Lk. 8:40-56)

¹⁸Mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, ba ep'u n'ar ndö bi ndandihmö ne bi 'ñembi:

—Mañhem'utho bi du ma t'inxu, jange xta e ga a'ar möte gi ma gi hñuxa ri 'ye; di ñ'emui da mengi da nte.

¹⁹Har Hesu ne yá maxte bi mewi nunar ndö'ö.

²⁰Nú'mu mi 'yo ar 'ñu'u, n'ar 'behñö mi xot'wa ya ji, xki tho 'ret'amayoho njeye mi pe'sa nunar hñeninü, bi zonga hár xutha ar Hesu ne bi damba ár ñöni ár pat'i.

²¹Ngetho mi ense hár mfeni: Nu'mu mödi honse ga thambahmö ár pat'i, da dixkagi.

²²Ar Hesu bi ñegi ne bi 'ñemba nunar 'behñö:

—Ma tsi t'inxu'i, njohya. Nuna ri jamfi xi ja'a'i xi dix'i.

Ne n'agitho bi dixa nunar 'behñönü.

²³Nu mi zonga ar Hesu hár ngu ar ndö xki du ár t'inxu, mi hyandi mi 'buhnu nu'u mi huxt'a ya nthuza, ne nzeye ya jö'i xa mi umba yá mui mi zoni.

²⁴Bi 'ñembabi'u:

—Poñhu, ngetho nunar nxutsinu, hinxi du, ötho.

Ne nuya jö'i xa mi thentho.

²⁵Nu mi bonga gatho ya jö'i, ar Hesu bi yut'a mbo har ngu, bi mipa

ár 'ye ar nxutsi, ne nuna dama bi nangi.

²⁶Ne nunar 'bedenü bi nunga xoge nunar hai'ö.

Ar Hesu bi othe yoho ya goda

²⁷Nú'mu mi manü ar Hesu, bi denga yoho ya goda mi 'befa xa mi mafi mi eñ'u:

—Ár bötsi'i ar Dabi, hwëgagihe.

²⁸Ar Hesu bi thotho ne bi yut'a ha n'ar ngu. Nuya goda himba kohi, ba e bi yut'u har ngu n'ehe. Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi jamfihu da tsä ga othe'ihu.

Bi dö'u:

—Hö da tsä, ma tsi Hmu'ihe.

²⁹Nu'mu ar Hesu bi hñu'spa yá 'ye ha yá da'u, ne bi 'ñembabi:

—Dá njap'u ngu xka jamfihu.

³⁰Ne bi xo yá da'u. Ar Hesu bi hñu'mba yá mui ne bi 'ñembabi:

—Jamasuhu hinto da bö nö'ö xi thogi.

³¹Mödi bi nsipa njap'u, mi boñ'u bi 'yonga ar 'bede hagatho nor hai'ö.

Ar Hesu bi othe n'ar gone

³²Mi bonga nuya goda, ba ts'impa n'ar gone xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

³³Ar Hesu bi 'yenga ar ts'ondöhi, ne nunar gone bi za bi ñö. Gatho ya jö'i mi 'buhnu, xa mi 'yotho ne mi eñ'u:

—Hiñham'u xta hanthüwa ha ma haihu Israel n'ar nt'udi ngu nö'ö xta hanthupya.

³⁴Ha nuya denga'bepate mi eñ'u:

—Nunü enga ya ts'ondöhi, jumpa ár ts'edi ár ndö ya ts'ondöhi.

Döta ár 'befi Jö

³⁵Ar Hesu bi ñ'o gatho ya döta hnini ne ya t'ulo hnini, mi kut'a ha

yá nijö ya xodyo mi utwabi, mi xipa ár hoga mhö ár ts'ut'wi Jö, mi othebi yá hñeni ne yá ugi nuya mengunü.

³⁶Nu mi hyanda gatho ya jö'i xa bi nkor nhwëki, ngetho bi hyanda ngu 'ra ya tsi deti xi mfont'i, hinte 'ñe ár ma'yo da su.

³⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Xa majöni di xi'ahü, nzeýe ar sofo ne tx'uda ya 'bego.

³⁸Jange 'yapabihü Jö togo ár meti ar 'befi, da mehna ma'ra ya 'bego, da e da guxa nunar sofonü.

Ar Hesu bi hwahna nu'u

'ret'amayoho yá mpöte

(Mr. 3:13-19; Lk. 6:12-16)

10 Nu'mú ar Hesu bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga ya ts'ondöhi, ne nda othebi tsant'ö yá hñeni ne yá ugi ya jö'i.

²Gehyü yá thuhu nu'u 'ret'amayoho yá mpöte ar Hesu xki zohni: M'et'o ar Simu nö'ö bi thu'spabi ar Pedro, ar Andre ár jödöp'u'ö, ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödö, yá t'uyü ar Sebedeo.

³Ar Lipe, ar Bartolo, ar Toma, ar Teo nö'ö mar njotbojö, man'ar Hakobo ár t'u ar Alfeo, ar Lebeo nö'ö bi t'embabi ar Tadeo.

⁴Nö'ö man'ar Simu xki ñ'owi nu'u mi ntuhni mi ñönga ár hnini, ne ar Huda Iskariote nö'ö m'efa bi da ar Hesu.

Ar Hesu bi mehna nu'u 'ret'amayoho yá mpöte xki hwahni

(Mr. 6:7-13; Lk. 9:1-6)

⁵Ar Hesu bi mehna nu'u 'ret'amayoho yá mpöte xki hwahni ne bi 'ñembabi'u:

—Yo ma gi thohü habü bi 'bü nu'u hingya xodyo. Yo gi kuthü ha yá hnini ya me Nsamaria.

⁶Di ma ba zohü ya me Israel nu'u 'bü ngu ya tsi deti hinte 'ñe yá ma'yo.

⁷Di möhü ne gi 'ñembabihü njawa: Ár ts'ut'wi Jö 'bap'utho.

⁸Othehü ya dathi, ne hñöjwü yá hñeni nu'u tsü ar tsit'ando'yo, jafü da nte nu'u xi du, 'yembabihü ya ts'ondöhi nu'u togo xi nthexkwi. Xta hwëk'ahü nunar ts'edinü, hwëkwathobihü nu ma'ra n'ehe.

⁹Yo gi nxö'sü ar bojö xi nk'axt'i, wa ya t'axbojö, wa ya theni.

¹⁰Yo gi texju ri 'rozöhü, yo ma gi hñöxü yo mponi ar dutu, wa ma'ra ya thiza, hinte gi hñöxü n'ar ndöho. Ngetho ar 'bego di 'ñepi da t'umba nö'ö te k'at'i.

¹¹Nu xki tsoñhü ha n'ar döta hnini wa n'ar t'ulo hnini, hyoñhü n'ar hogajö'i, ne ka gi 'buhünü hár ngu'ö gatho ya pa gi oxunü.

¹²Nu xki kuthü har ngu'ö, zengwahü nu'u 'buhnü.

¹³Nu'mü da 'ra'ahü nseki, ár hogam'ui Jö da zu'u. Ha nu'mü hinda 'ra'ahü nseki, ar njöpi xka 'yafü, da mengi da zu'ahü.

¹⁴Nu'mü hinto da 'yox'ahü, ne hinto da jamfi nö'ö gi xifu, poñhü har ngu'ö wa har hnini'ö, ne gi hwöthü ri wahü, da hyo ar fonthai xi wat'a ha ri thizahü.

¹⁵Xa majöni di xi'ahü, nunar pa da thöxamajöni, nunar hnini'ö ma da hñönga n'ar döta mfei, di töta ár mfei ya hnini Sodoma ne ar Gomora.

Ya nt'utsate xi 'ñep'u

¹⁶Nupya di peñ'ahü gi möhü, ma gi 'yohü ngu ya tsi deti mateda

ya miñ'o. Jange zot'a ri dāhū ngu n'ar k'eñō, ne di hñōx'ahū n'ar tsi domtxu.

¹⁷Jamasuhū ngetho ya jō'i ma da dat'ahū ha yá 'ye ya ts'ut'wi, ne ma da mep'ahū ha yá nijō.

¹⁸Nu'u ma da dat'ahū ha ya ts'ut'wi, ma da m'ap'ahū ha ya ndō ngetho gi tengagihū. Njap'u gi datwabihū majōniyu, ne nu'u hingya xodyo.

¹⁹Nú'mū xta ts'oñ'ahū, yo gi tu ri muihū tema gi mōñhū wa tema gi thōhū, ngetho ge'mū Jō ma da 'ra'ahū gatho nō'ō gi mōñhū.

²⁰Hingo ma gi ñōsehū; nu ár Hñō Jō ar Dada go ma da mōnga nō'ō da bonga ha ri nehū.

²¹Nuya pa'u ya jō'i ma da utsase yá ku, ma da dā da tho. Nuya dada da dā yá t'u, nuya t'u ma da utsa yá dada, ne da dā'u da tho n'ehe.

²²Gatho ya jō'i ma da utsa'ihū ngetho gi tengagihū, ha nō'ō togo da zētatho da dō'mi da gōxa xoge, go ma da mpo'ō.

²³Nu'mū da nt'utsa'ihū ha n'ar hnini, poñhū di mōhū man'a. Xa majōni di xi'ahū, hingi jawahū gi 'yohū xoge ya hnini har hai Israel, ne Nō'ō Togo ba e bi Njō'i da menga man'agi.

²⁴Ar mǎxte hingi tōpa ár nsu ár utate, ha n'ar 'bego hingi tōpa ár nsu ár hmu.

²⁵Xiñho nu'mū ar mǎxte da ñhehwi ár utate, ne ar 'bego da ñhehwitho ár hmu. Nu'mū ar dada bi t'embabi ar Belsebu, hanja tō'mi da nsipabi yá bōtsi 'mū.

Togo gi tsuhū

(Lk. 12:2-9)

²⁶Jange hinto gi tsuhūwa, ngetho hiñ'otho tema xi t'ōgi ne hinda

thandi, wa tema xi t'ot'a ñ'ontho ne hinda födi.

²⁷Nō'ō di ut'asehū ñ'ontho, utwabihū gatho ya jō'i, ha nō'ō di xi'ahū njantetho, mōñhū nts'edi, da 'yo gatho ya jō'i.

²⁸Yo gi tsuhū togo ne da hyo'ahū, ngetho ri pahū hingi tsā da hyo'u. Tsuhū Jō togo pe'sa ar ts'edi da mehna ri pahū ne ri ndo'yohū har tsibi.

²⁹Nuya tsi ts'int's'u hingi hmōdi, t'unga yoho ha n'ar tsi kut'a, ha hinda zā da dā n'a har hai nu'mū hinda ungar seki Jō ar Dada.

³⁰Xi'ahūhmō. Ngetho ri xtōhū, Jō pōdi hangu'u.

³¹Jange yo gi ntsuhū, ngetho gi tōfū ár nsu n'a mut'i ya ts'int's'u.

³²Nō'ō togo da datkagi majōni ha yá nthandi ya jō'i xi bōkagi, nuga n'e ma ga damajōni xi bōkagi hár nthandi ma Dada bi 'bū mhets'i.

³³Ha nō'ō togo da kōngagi ha yá nthandi ya jō'i, nuga n'ehe ma ga kōnga hár nthandi ma Dada bi 'bū mhets'i.

Ngetho xpa e ar Hesu ma da ñhe ya jō'i

(Lk. 12:49-53; 14:26-27)

³⁴Yo gi hu ri muihū xta e ga jō'sa ya tuhniwa har ximhai. Hin'ō, ma da gahni ngetho xta ehe.

³⁵Xta e ga heka ya jō'i: nuya t'u ma da dōxa yá dada, nuya t'inxu ma da dōxa yá nōnō, ha nuya ts'ihwe ma da dōxa yá tsa.

³⁶Nuyá ñ'uni ya jō'i ma da bonga ha yá nguse.

³⁷Nō'ō tōte ár mhōte pe'spa ár dada wa ár nōnō, ne m'efa ka mōkagiga, hindi ñepi da dengagi.

Ne n'ö'ö töte ár mhöte pe'spa ár t'u
wa ár t'inxu, ne m'efa ka mökagi,
hindi 'ñepanu n'ehe da dengagi.

³⁸Ne n'ö'ö togo hinda 'yent'a ár te
da dengagi, hindi 'ñepi ga n'o'be.

³⁹Nö'ö togo xa suwa ár te har
ximhai, ma da 'bedi. Ha n'ö'ö da
'be ár te tengagi, ma da dinga ár te
hiñham'u da thege.

Ya hoga nthöhö mhets'i

(Mr. 9:41)

⁴⁰Nö'ö togo da 'ra'ahu ar seki go
xi 'rakagiga, ha n'ö'ö togo 'raka ar
sekiga go umba ar seki n'ö'ö togo
xpa penkagi.

⁴¹Nö'ö togo da umba ar seki n'ár
m'ehni Jö ngetho mar m'ehni, ma
da hñonga ar nthöhö ngu ar m'ehni.
Ha n'ö'ö da umba ar seki n'ar
hogajö'i ngetho mar hogajö'i, ma da
hñonga n'ar nthöhö mahyegi ngu
honga n'ar hogajö'i.

⁴²Ne n'ö'ö togo da umba n'a tsi
'bada ar tsethe n'a nuya tsi hyoyayu
tengagi, xa majöni di xi'ahu hinda
'be ár nthöhö.

Ar Xuwa Xixthe bi mehna yoho yá maxte ma ba k'ö'sa ar Hesu

(Lk. 7:18-35)

11 Nu mi wa ar Hesu bi xipa
nu'u 'ret'amayoho yá maxte
teme nda mefi, bi ma ba tsonga ya
hnini har hai'ö, mi uta ya jö'i ne mi
mönga ar hoga mhö.

²Nú'mu mi o har fadi ar Xuwa
Xixthe, bi 'yo gatho n'ö'ö mi ot'a
ar Hesu, jange bi mehna yoho yá
maxte ma ba k'öts'i,

³ne bi 'ñembabi:

—Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda
ehe, wa ga to'mhe man'a.

⁴Ar Hesu bi dödi ne bi
'ñembabi'u:

—Di möhu ba xifu ar Xuwa n'ö'ö
xka 'yohu ne xka hyanthu.

⁵Nuya goda xo yá da, ya dowa
'yo, ya gogu ode, nu'u tsu ar
tsit'ando'yo thits'i, nu'u xi du pengi
nte, ha nuya tsi hyoya xi nsipabi ar
hoga mhö.

⁶Nzatho n'ö'ö togo hinda u ár mui
xi zo ár gu n'ö'ö di pefi.

⁷Nu mi boni bi ma yá maxte ar
Xuwa Xixthe, ar Hesu bi ndui bi
nonga ar Xuwa ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Togo ma ga hyanthu har
ot'at'ohö. Hage ma ga hyanthu n'ar
ñ'ohö hinte mi pe'sa ár ts'edi, ngu
n'ar xithi hwönda ar ndöhi. Hin'ö
wain'ö.

⁸Te ga poñhu ga hyanthu 'mu.
Hage n'ar ñ'ohö mi he ya dutu
ximhödi. Hin'ö, ngetho nu'u kö yá
nzatho dutu 'bu ha yá ngu ya ndö'u.

⁹Tema ga poñhu ma ga hyanthu
'mu. Hage n'ár m'ehni Jö. Hö, ne xa
majöni di xi'ahu, hinge honse n'ár
m'ehni Jö, pe'sa man'ar döta nsu.

¹⁰Ngetho gehnu xki nhonga
mam'et'o har T'ofu habu enö:
Nuga di pehna ma m'ehni da
m'et'o

da hyok'a ar 'ñu.

¹¹Xa majöni di xi'ahu, hinxi m'u
man'ar ñ'ohö di töpa ár nsu ar
Xuwa Xixthe. Mödi njap'uhmö, n'ö'ö
ar tsi t'ulo xi yut'a hár ts'ut'wi Jö,
töpa ár nsu ar Xuwa.

¹²Nuya pa bi ndui bi xixthe ya jö'i
ar Xuwa ne nubyatho, ár ts'ut'wi
Jö tho ar nhweni, ne honse nu'u
umbyá mui go kut'u.

¹³Gatho yá m'ehni Jö ne ár t'ofu
ar Moise bi möñ'u nda e ár ts'ut'wi

Jö, ha nu mi zo ar Xuwa Xixthe bi möñ'ö mi 'bap'utho nda zoho.

¹⁴Nu'mu gi ne gi ñ'emuibihu, gehnu ar Elia xka 'yohu nda penga man'agi.

¹⁵Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

¹⁶Togo ga hekwabi nuya jö'i 'bu nuya payu. Nuyu, ñhehwi nuya bötsi hu ha ya tai, mafi ñ'engwi yá ñ'ohu.

¹⁷Ne eñ'u: Da huxthe ma nthuzahe ne hinga nehü, da ntuhe ya thuhu nt'agi ne hinga nzoñhu.

¹⁸Ngetho ba e ar Xuwa Xixthe, hinto mi ntsixkwi, ne hinto mi ñungwi, ne gi eñhu: Nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

¹⁹M'efa ba e Nö'ö Togo bi Njö'i, to gatho ntsixkwi ne ñungwi, gi eñhu n'ar ts'o'yo ne n'ar mihni, ár ñ'owi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki. Nö'ö togo pe'sa ar mfödi, nhekitho ha yá hoga 'befi.

Yá mfei xi t'ekwa ya me'sku hnini

(Lk. 10:13-16)

²⁰M'efa ar Hesu bi ndui bi hñu'mba yá hmi ya hnini habu xki 'yot'a ya nt'udi, ngetho hinxki 'yot'wa yá ntso'mi, mödi xki hyandwa ár ts'edi Jö. Ne bi 'ñeñ'ö:

²¹—Hwëkate'ihu gar menguhu Korasi ne gar me Betsaidahu.

Ngetho nu'mu ya me Tiro ne ya me Sidon xi hyanthmö ya nt'udi xi t'ot'a ha ri haihu, xi 'yot'wahnö yá ntso'mi, ne xi hyemhö ya he dumui, ne xi nkoxhmö ar 'bospi ntso'mi.

²²Jange nuga di xi'ahu, nunar pa da thös'ahu majöni, ri mfeihu ma da döta nö'ö ma da hñönga ya me Tiro ne ya me Sidon.

²³Ha nu'ahu gar menguhu Nkapernaum, ha gi hu ri muihu ma da njux'ahu mhets'i. Hin'ö, ma da t'e'ahu har 'bexui. Ngetho nu'mu har hai Sodoma xi t'othmö nuya nt'udi xka hyanthu, xi 'yot'wahnö yá ntso'mi, ne hinxi nhwati, di 'buhmö'u nuya payu.

²⁴Jange di xi'ahu, nunar pa da thös'ahu majöni, ri mfeihu ma da döta ár mfei ya me Sodoma.

Ba e gi tsukagihu, gi tsayahu

(Lk. 10:21-22)

²⁵Nor pa'ö ar Hesu bi ñö ne bi 'ñenö:

—Di nsunda'i, ma tsi Dada'i, gar Hmu mhets'i ne gatho ar ximhai. Di 'ra'a njamödi ngetho xka utwabi ri nt'uti nu'u ngu ya tsi bötsi hints'u te pödi, ne xka 'ñökwa nu'u ja yá mfödi ne ya nimfeni.

²⁶Ngetho njap'u xka numañhoge, ma tsi Dada'i.

²⁷M'efa bi 'ñemba nu'u mi 'buhnu:

—Gatho xi utkagi ma Dada. Hönse'ö pötka ma mfeni. Hinto pötwa ár m'ui ma Dada, hönse nuga ár T'ugi ne nu'u xta hwahni ga utwabi.

²⁸Ba ehü gatho nuya gi nduhu ne xi za'ahu, ne ga tuk'a ri 'benihu gi tsayahu.

²⁹Ngu n'ar tsi boi nt'ei, hñöñhu ar zan'wei di hus'ahu, ne da tsa gi tengagihu ma m'ui, dar hogajö'i ne hendar ñ'ets'i. Nu'mu gi 'buhu njap'u, hinda za'ahu ne hinda du ri muihu.

³⁰Ngetho nunar zan'wei di hus'ahu, hingi hembu gi tuxu, ha nunar 'beni di tut'ahu, hingi hu.

**Ya maxte bi doka ya ngöt'ei har pa
ntsaya**

(Mr. 2:23-28; Lk. 6:1-5)

12 Nuya pa'u ar Hesu ne yá maxte bi 'ranga ha ya hwöhi xki 'bot'a ya t'ei. Mar pa ntsaya, ha nuyá maxte mi tsu ar thuhu, jange bi ndui bi dokwa yá ngöhö ya t'ei, mi töki mi tsau.

²Mi hyanda ya denga'bepate, bi ñemba ar Hesu:

—Yo'ö ri maxte ot'a nö'ö hingi ho da 'yot'a har pa ntsaya.

³Ha nunar Hesu bi döt'wabi njawa:

—Ha hinxka nehu habu enga nö'ö bi 'yot'a ar Dabi nú'mu mi zu ar thuhu, nö'ö ne yá ñ'owi.

⁴Bi yut'ö hár nijö Jö, ne bi zi nuya tuhme xki 'bo'spa Jö, ha nö'ö ne yá ñ'ohu himi ho nda zi'u, hönse ya möjö.

⁵Ha hinxka nehu hár t'ofu ar Moise, nuya möjö mpe har nijö, mödi ar pa ntsaya, hingi nhu ngu n'ar ts'oki.

⁶Ha nuga di xi'ahu, 'bukwa n'a töpa ár nsu ar nijö.

⁷Nu'mu gi pöhmöhu tema di bonga nö'ö mönga ár T'ofu Jö habu enö: Hindi ne gi hönkagihu ya m'oñho. Nö'ö di ne, gi ñu ri nhwëkihu. Nu'mu xi zohmö ri mfenihu, hingi tsuhmöhu nuyü hinte xi 'yot'a nö'ö hingi njap'u.

⁸Ngetho Nö'ö Togo ba e bi Njö'i gehnu ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye

(Mr. 3:1-6; Lk. 6:6-11)

⁹Ar Hesu bi thogi, ma ba kut'a ha ya nijö'u.

¹⁰Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö xki 'yot'a n'ar 'ye. Ne nuya denga'bepate bi 'yamba ar Hesu:

—Hage xiñho gi othe n'ar jö'i har pa ntsaya.

Bi 'yanga njap'u ngetho mi ne nda dinga te nda hyox'u.

¹¹Ha nunar Hesu bi ñembabi'u:

—Xi'mu gi ñehü n'ar tsi deti ne da zo ha n'ar ots'i, ha hingi hñöhu mödi ar pa ntsaya.

¹²Ha hinge n'ar ñ'ohö töpa ár nsu n'ar tsi deti. Jange mahyoni ga othu ar ñho mödi ar pa ntsaya.

¹³Nu'mu ar Hesu bi ñemba ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye:

—Maka ri 'ye.

Nö'ö bi jap'u, ne dama bi dixa ár 'ye, ne bi gohi ngu nö'ö man'a.

¹⁴Nu mi bonga ya denga'bepate, bi ñ'ut'i hanja nda tsä nda hyo ar Hesu.

Ar 'bego xki hñuxa Jö

¹⁵Ar Hesu mi pötho te mi beñ'u, bi zohnu bi ma, ne nzeye ya jö'i bi deni mi othebi yá hñeni.

¹⁶Ne xa mi hu'mba yá mu hinto nda metwabi togo'ö.

¹⁷Ne njap'u nda tho ngu xki mönga ar m'ehni Isaia nú'mu bi ñenö:

¹⁸Gehnu ma hoga 'bego xta huts'i, togo di mödi ne jakagi ga njohya. Ga umba ma Hñö, da zohna gatho ya hnini 'bu hár nxidi ar ximhai, ne da xipabi'u xi ñep'u ar pa da thö'spa majöni.

¹⁹Hinto ma da ntsahñökiwi, hinda ma da mafi, ne hinda ma da t'ö ár mhö ha ya ñu.

²⁰ Ma da hñu'mba yá mui nu'u
hins'u pe'sa ár ts'edi yá
ñ'emui, ngu n'ar xithi 'butho
da dehmi.

Ma da me'spa ar nhwëki nu'u
pe'sa n'a tsi tui ar ndo'mi,
ngu n'ar tsibi funi.

Ne da japi da ntöte ar ñho.

²¹ Ne gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar
ximhai da do'mba ár mfats'i
uñ'ö.

Ar ñömañ'u t'ëmba ár Hñö Jö

(Mr. 3:20-30; Lk. 11:14-23; 12:10)

²² Nu'mú ar Hesu ba ts'impa n'ar
jö'i mi gone ne mi goda, ngetho xki
nthexkwi n'ar ts'ondöhi. Bi othe, ne
dama bi za bi ñö ne bi hyandi.

²³ Jange gatho ya jö'i xa mi 'yotho,
ne mi enga n'a ngu n'a:

—Hage go gehnu ár T'u ar Dabi
'mu.

²⁴ Ha nuya denga'bepate mi 'yoxa
nö'ö mi mönga ya jö'i, bi 'ñeñ'u:

—Nunu hingi ense ya ts'ondöhi,
hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö
ya ts'ondöhi.

²⁵ Nunar Hesu bi bötowatho yá
mfeni'u, ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu n'ar hnini da ñhege ne
da ntunse, da jösase gatho nö'ö
xi 'yot'e. Ha nu'mu da nt'utsase yá
mengu n'ar ngu, hiñ'otho ár ts'edi,
ne da nhwati.

²⁶ Xi ar ts'ondöhi, hage da 'yense
yá mits'ondöhiwi. Nu'mu da jap'u,
hinte di pe'sa ár ts'edi ne xi nhwata
gatho 'mu.

²⁷ Gi eñhu nuga di enga ya
ts'ondöhi ngetho di hömpa ár ts'edi
ar Belsebu. Xi ri m'ehnihu, tema
ts'edi hö'u enga ya ts'ondöhi 'mu.
Go da hñup'a ri hmihu'u.

²⁸ Ha nu'mu di hömpa ár ts'edi ár
Hñö Jö di enga ya ts'ondöhi, pöhu
'mu, xi zokwa habu gi 'buhu ár
ts'ut'wi Jö.

²⁹ Hanja da za da yut'a n'ar bë hár
ngu n'ar ñ'oho xa di pe'sa ár ts'edi,
da bëpa yá ñho nu'mu hinda xot'e
m'et'o. Ne xta wadi hö, ja da tsä da
bëpa yá ñho.

³⁰ Nu'u togo hindi ñ'o'be, utsagi,
ne nö'ö togo hindi mus'be mahyegi,
go font'i.

³¹ Di xi'ahu, gatho ya ts'oki ot'a ya
jö'i, ne gatho ya ts'ate möñ'u, ma da
mpumbabi. Ha nö'ö togo da 'yemba
ar ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda ma da
mpumbabi.

³² Nu'mu togo da zanga Nö'ö ba e
bi Njö'i, ma da mpumbabi. Ha nö'ö
togo da ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda
ma da mpumbabipya, ne hiñham'u
da me'sa ar pumbate.

³³ Beñhu nu'mu ar za xiñho, ma
da unga nö'ö xiñho n'ehe. Ha nu'mu
ar za hingi ho, hingi ho nö'ö ma da
uni, ngetho nö'ö te unga n'ar za, ja
föp'u tema za'ö.

³⁴ Ts'ojö'ihu di hñox'ahu ya k'eñö.
Hanja da tsä gi möñhu nö'ö xiñho
xa gar ts'ojö'ihu. Ngetho nö'ö ñuxa
ha ri muihu, gehnu gi möñhu.

³⁵ Nö'ö togo benga ya hoga
mfeni, mönga nö'ö xiñho, ha nö'ö
benga ya ts'omfeni, mönga ya
ts'omhö.

³⁶ Nuga di xi'ahu, gatho nö'ö te
gi möñhu ne hingi jamasuhu, ja
tema gi thöhu nú'mu xta thös'ahu
majöni.

³⁷ Ngetho Jö ma da hñös'ahu
majöni gatho nö'ö gi möñhu, ne
da nsi'ahu ri hogajö'ihu wa ri
ts'om'uihu.

Ya ts'ojö'i a n'ar nt'udi*(Lk. 11:29-32)*

³⁸Nu'mú 'ra ya böt'ofu ne ya denga'bepate mi 'buhny, bi 'ñemba ar Hesu:

—Utate, di ne ga hanthe gi 'yot'a n'ar nt'udi, njap'u da nheki xpa peñ'a Jö.

³⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ya ts'ojö'i 'bu nuya payu adi da hyanda n'ar nt'udi, ne hinte ma nt'udi da 'tumbabi, honse ár nt'udi ar m'ehni Honas.

⁴⁰Ngetho nö'ö bi ñ'o hñupa ne hñuxui mbo ár müi ar döta hwö. Ma da njap'u Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da m'u hñupa ne hñuxui har müi ar hai n'ehe.

⁴¹Nuya me Ninibe ma da nanga har thöxamajöni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jö'i 'bu nuya payu. Ngetho nu'u bi 'yot'wa yá ntso'mi nú'mu mi zo ar Honas, ha 'bukwa n'a töpa ár nsu ar Honas.

⁴²Nunar 'behñö mar ndö ndi 'ñe mak'angi, ma da nanga har thöxamajöni, da hñu'mba yá hmi nuya jö'i 'bu nuya payu. Ngetho nuna ba e har yap'u hai nda 'yo'spa ár mfödi ar Salomon, ne gi 'buhwihüwa n'a xa töpa ár nsu ar Salomon.

Ar ts'ondöhi bi pengi*(Lk. 11:24-26)*

⁴³Nep'u ar Hesu bi 'ñenö:

—Nu'mu n'ar ts'ondöhi da hye n'ar jö'i, da ñ'o ha ya ot'at'ohö di honga habu da ntšaya, ne hinte tini,

⁴⁴n'a nda bense ne da 'ñenö: Xi'mu ga penga ha ma ngu da poni. Ne xta zohö da dini hinto di 'bui, xi njoki ne xi thoki xiñho.

⁴⁵Nu'mú nö'ö ar ts'ondöhi'ö ma da hyonga ma yoto yá mits'ondöhiwi di töte yá nts'o, ne da kut'i da m'uhwi. Ne nunár 'befa m'ui nunar jö'i xki hyehmö ar ts'ondöhi, di töte ár nts'o hinge ngu 'bet'o. Ma da thota yá nts'o nuya jö'i 'bu nuya payu n'ehe.

Ár nönö ne yá jödö ar Hesu*(Mr. 3:31-35; Lk. 8:19-21)*

⁴⁶Ar Hesu himi jwatho nda zo ya jö'i, n'a mbi zota ár nönö ne yá jödö mi 'ba nthi mi ne nda ñöwi.

⁴⁷N'a togo bi 'ñembabi:

—Ri nönö ne ri jödö bi 'bahny nthi, ne gi ñöwi 'nö.

⁴⁸Ar Hesu bi dötwabi'ö:

—Togo ma nönö ne ma jödö.

⁴⁹Bi uti habu mi 'bu yá maxte, ne bi 'ñenö:

—Go gehyu ma nönö ne ma jödö.

⁵⁰Ngetho gatho nu'u ot'a ngu mönga ma Dada bi 'bu mhets'i, gehyu ma jödö, ma nju ne ma nönö n'ehe.

Ár 'bede ar mot'i*(Mr. 4:1-9; Lk. 8:4-8)*

13 Nunar pa'ö ar Hesu bi bonga har ngu habu mi 'bui, ne bi ma ba hu har ñönthe.

²Bi wat'a nzeye ya jö'i habu mi 'bu'ö, jange bi boxa ha n'ar motsa ne ka bi hñuxnu, ha gatho ya jö'i mi 'ba har ñönthe.

³Ne bi metwabi nzeye ya 'bede mi utwabi. M'et'o bi me n'ár 'bede n'ar mot'i ne bi 'ñenö:

—N'ar mot'i bi boni ma ba pot'a ár hwöhi.

⁴Nú'mu mi mpot'i, n'a tui bi zo har 'ñu, ba e ya ts'intš'u bi go bi za.

⁵Man'a tui bi zo ha ya do habu himi kōxa nze^ye ar hai. Ngut'a bi k'onts'i ngetho himar mpidi ar hai.

⁶Ne nu mi bōxa ar hyadi bi hwixki. Himi tsā nda nūnga yá 'yu, jange bi 'yot'i.

⁷Man'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini, bi xuhña ne bi ot'i.

⁸Ha man'a tui bi zo habu mar ñho ar hai, xa bi unga n'ar hoga sofo, 'ra n'a nthehe, ma'ra hñun'ate, ne ma'ra n'atema'ret'a n'a ngu n'ar 'bai.

⁹Nö'ö togo tu ar gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

Yo'ö ar Hesu mi zo m'ede ya jö'i

(Mr. 4:10-12; Lk. 8:9-10)

¹⁰M'efa yá maxte bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu ne bi ñembabi:

—Yo'ö gi zo m'ede ya jö'i.

¹¹Ar Hesu bi dōtwabi ne bi ñembabi'u:

—Nu'ahu, Jö ut'ahu nö'ö hinxki fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi, ha nu ma'ra hinxi t'utwabi.

¹²Ngetho nö'ö to pets'i, ma da thu'spabi, ha nö'ö hinte pets'i, ma da thōmba xoge.

¹³Jange di zo m'ede, ngetho tu yá da, ne hingi handi, tu yá gu, ne hingi ode, ne hingi tso yá mfeni.

¹⁴Thohyu ngu bi mönga ar m'ehni Isaia númu bi ñenö:

Ma gi 'yohu, ne hinda zo ri mfenihu.

Ma gi hyanthu, ne hingi pöhu teme di bōnga nö'ö gi hanthu.

¹⁵Ngetho nuya jö'iyu xi japi xi më yá ñö, ne hingi ne da 'yoxa nö'ö ode. Xi ts'ant'a yá da, njap'u hinda xo yá da da hyandi, ne hinda zo yá gu,

hinda kwata ha yá mui, ne da hñuxka yá da,

ha nuga da tsā ga umba ar nzaki.

¹⁶Ha nu'ahu, nzatho ri dasehu xka hyanthu, ne ri gusehu xka 'yohu.

¹⁷Ngetho xa majöni di xi'ahu, nze^ye yá m'ehni Jö ne ma'ra ya hogajö'i, mi nemhö nda hyanda nö'ö gi hanthupya, ha himbi tsā bi hyant'u. Ne mi nemhö nda 'yoxa nö'ö gi ohupya, ha himbi 'yox'u.

Ar Hesu bi mönga tema di bōnga ár 'bede ar mot'i

(Mr. 4:13-20; Lk. 8:11-15)

¹⁸'Yohupya tema di bōnga ár 'bede ar mot'i da xi'ahu.

¹⁹Nö'ö togo da 'yoxa ar mhö nomba ár ts'ut'wi Jö ne hinda zo ár mfeni, m'efa da e ar ts'ondöhi ne da hñōmba ar mhö xki zomhö hár mui, gehnu nö'ö n'a tui bi zo har 'ñu.

²⁰Nu'u ma'ra bi zo ha ya do, ngu nö'ö bi 'yoxa ár mhö Jö ne da njohya da hñöni.

²¹Ha hinxi 'ñet'a xiñho hár mui nunar mhönu, jange xta e ya thogi ne ya nt'utsa ngetho xi hñōmga ma mhö, da 'wege, ngu ar t'ei hinxi nunga ár 'yu ngut'a da 'yot'i.

²²Nö'ö n'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini, gehyu nuya xi 'yoxa ár mhö Jö, ne dama bi 'be ar ñ'emui, ngetho tupa ár mui gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne ñhegi da ka ar bojö. Gathoyu da jö'sa ar mhö, jangutho ar t'ei hinte bi uni.

²³Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai, gehyu nuya bi 'yoxa ár mhö Jö ne bi zo yá mfeni. Xa bi unga n'ar hoga zofoyu, 'ra bi unga n'anthebe, 'ra hñun'ate, ha nu ma'ra n'atema'ret'a n'a ngu n'ar 'bai.

Ár 'bede ar t'ei ne ar nxot'o

²⁴M'efa ar Hesu bi metwabi'u
man'ar 'bede ne bi 'ñenö:
—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i
jangu n'ar mot'i bi ma hár hwöhi ba
pot'a ar t'ei xi thahni.

²⁵Ha nú'mu mi ö yá 'bego, ba e
ár ñ'uni ne bi mot'wa ya nxot'o hár
hwöhi xki mot'a ar t'ei, ne bi ma.

²⁶Nu mi te ar t'ei ne mi fudi nda
ngöhö, bi k'onts'a ar nxot'o 'mu
n'ehe.

²⁷Nuya 'bego bi ma ba anga
nö'ö togo ár meti ar hwöhi ne bi
'ñembabi'u: Tsi ndada, ha hinga
pot'a ar t'ei xki nthahni ha ri hwöhi.
Xi'mu ha xpa e nuya nxot'o 'mu.

²⁸Nor ñ'ohö'ö bi 'ñemba yá 'bego:
Zage n'a ma ñ'uni xi mot'i. Nuyu bi
'ñembabi 'mu: Ha gi ne ma ga k'use
ya nxot'o.

²⁹Nö'ö togo ár meti ar hwöhi bi
dödi ne bi 'ñembabi'u: Hin'ö, yo gi
k'usu ngetho yo ma da k'uxkwi ya
t'ei n'ehe.

³⁰Hye'up'u da tewi mahyegi, ne nu
xta zo ár pa ar sofo, ga xipa ya xathe
da xat'a m'et'o ya nxot'o da dut'i, ne
da gö'sa har tsibi da zöt'i. Ha nor t'ei
da munts'i da kwata ha ma t'u.

Ár 'bede ar ndamurtasa bi 'bot'i

(Mr. 4:30-32; Lk. 13:18-19)

³¹Ne ar Hesu bi metwa man'ar
'bede ne bi 'ñembabi:

—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i
ñhehwi n'ar ndamurtasa bi mot'a
n'ar ñ'ohö hár hwöhi.

³²Nö'ö ar nda'ö xa tsi t'ulo töta
gatho nu ma'ra. Ha nu xta te, töta
gatho nu ma'ra ya k'ani, habu bi e
ya ts'int'su köxa yá m'afi.

Ár 'bede ar njoxthuhme

(Lk. 13:20-21)

³³Bi xipa man'ar 'bede ne bi
'ñembabi:

—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i
ñhehwi ar njoxthuhme bi pant'a
n'ar 'behñö ha guto hwada ar juni,
ne bi do'mi bi joxa xoge.

Teme mi japa ar Hesu ya 'bede

(Mr. 4:33-34)

³⁴Ar Hesu gatho nö'ö te mi xipa
ya jö'i, mi xipa m'ede. Nu'mu himar
'bede hinte mi xipabi.

³⁵Njap'u bi thogi ngu xki mönga
maham'u ár m'ehni Jö nú'mu bi
'ñenö:

M'ede ma ga zo ya jö'i,
Ma ga mönga nö'ö xki t'ögi
nú'mu mi thoka ar ximhai.

Ar Hesu bi mönga teme di bonga

ár 'bede ar t'ei ne ar nxot'o

³⁶Ar Hesu mi wadi bi 'ñe ya jö'i,
bi ma har ngu habu mi 'bui, ne bi
wat'a yá maxte, bi 'ñembabi:

—Xi'mu gi xikagihe teme di bonga
ár 'bede ar nxot'o 'ba har hwöhi.

³⁷Ar Hesu bi dötwabi'u ne bi
'ñenö:

—Nö'ö togo pot'a ar t'ei xi thahni,
gehnü Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³⁸Ar hwöhi gehnü ar ximhai, ha
nö'ö ar t'ei xi thahni, gehyü nu'u
'bu hár ts'ut'wi Jö. Ha nunar nxot'o,
nuya tenga ar ts'ondöhi.

³⁹Ar ñ'uni pot'a ar nxot'o, ar
ts'ondöhi. Nunar sofo gehnü ár
ngöts'i ar ximhai, ne nuya xathe
gehyü yá enxé Jö.

⁴⁰Jangu ya xat'ei 'weka ar nxot'o
da ts'öt'i, njap'u hár ngöts'i ar

ximhai, ya enx̄e ma da 'weka nuya jö'i t̄enga ar ts'ondöhi.

⁴¹Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da m̄ehna yá enx̄e da guka hár ts'ut'wi gatho nuya 'yot'ats'oki ne nu'u japa ma'ra da nts'oki.

⁴²Ne ma da t'ut'a har tsibi, ka ma da nzon̄u ne da guxtya ts'i di tho ya ügi.

⁴³Ne nu'u ya hogajö'i ma da yot'u ngu ar hyadi núnu mhets'i, habu bi 'bu ár ts'ut'wi Jö yá Dada. Nu'u togo tu yá gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö di mö.

Ár 'bede ar m'ets'i t'agi

⁴⁴Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i ñehwi n'ar m'ets'i t'a har hai. Nunar m'ets'inu bi dinga n'ar jö'i, ne bi mengi bi ñö man'agi. Ne xa bi njohya bi ma ba pa gatho nö'ö mi pets'i, bi d̄anga ar hai habu mi t'a ar m'ets'i.

Ar nz̄atho do xa xi mhödi

⁴⁵Nunár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i jangu n'ar mā honga ya nz̄atho do xa xi mhödi.

⁴⁶Nu mi dinga n'ar hoga do, bi ma ba pa gatho nö'ö mi pets'i ne bi ma ba tai.

Ar nt'ats'i

⁴⁷Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i jangu n'ar nt'ats'i njöt'a har dehe ne tsant'ö ar zu'we bi guts'i.

⁴⁸Nu xta ñuxa yá nt'ats'i, nuya nguxhwö da guka har ñönthe, ne da hñudi da hwahna nuya xiñho da 'yut'a ha yá 'bots'e, ne nu ma'ra hingi ho da 'yenga nthi.

⁴⁹Ma da njap'u xta göxa ar ximhai, da e ya enx̄e da 'weka ya ts'om'ui xi nthöskwi ya hogajö'i.

⁵⁰Ne da thot'a har tsibi, ka ma da nzon̄u ne da guxt'a yá ts'i.

Ya 'ra'yo ne ya gönga m'ets'i

⁵¹Nu'mú ar Hesu bi 'yanga yá maxte:

—Ha xi zo ri mfenihu gatho nö'ö xta xi'ahu.

Bi dö'u ne bi 'ñeñ'u:

—Hö, ma tsi Hmu'ihe.

⁵²Nu'mu nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Njap'u n'ar böt'ofö pötwa xiñho ár ts'ut'wi Jö, ñehwi n'ar dada pe'sa ár m'ets'i, ne juca nu'u mi ja maham'u ne nu'u ja getya xi nja.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mr. 6:1-6; Lk. 4:16-30)

⁵³Mi wadi bi mönga nuya 'bedeyu, bi ma bi zohnu nunar hnininu.

⁵⁴Ne bi zonga hár hai'ö, mi kut'a ha yá nijö mi uti, ne nuya jö'i xa mi 'yotho ne mi eñ'u:

—Ha xpa tinga ar mfödi ne ar ts'edi da 'yot'a nuya döta nt'udiyu.

⁵⁵Ha hinga gehnu ár t'u ar hyenza. Ha hingar Maria ár nönönu, ne ár jödö ar Hakobo, ar Huse, ar Simu ne ar Huda 'mu.

⁵⁶Ha hinga di 'buhwihwa yá nju n'ehe. Ha xpa pöhn̄u gatho nö'ö mö ne otnu 'mu.

⁵⁷Ne nuya mengunu xa mi tsot'a yá mu, jange ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—N'ár m'ehni Jö habu gatho hnumansu, ha nu hár haise hin'ö, ne hár nguse.

⁵⁸ Jange himbi 'yot'a nzeýe ya dōta nt'udinū, ngetho ya jō'i himi ñ'emūibi.

Bi tho ar Xuwa Xixthe

(Mr. 6:14-29; Lk. 9:7-9)

14 Nuya pa'u ar ndō Erode bi zo ár gu gatho nō'ō mi ot'a ar Hesu.

² Ne bi 'ñemba yá 'bego:

—Nō'ō ar ñ'ohō'ō, gehni ar Xuwa Xixthe xi mengi xi nte, jange pe'sa nor ts'edi'ō.

³ Ar Erode mi mōnga njap'u ngetho xki gu ar Xuwa Xixthe, xki dōt'i, ne xki got'a har fadi. Nunū mi hōkwahmō hinge nda m'u'hwī ar Erodia ár 'behñō ar Lipe ár jōdōp'u'ō.

⁴ Ngetho ar Xuwa Xixthe xki 'ñemba ar Erode:

—Hingi ho gi 'b'uhwi nunar 'behñōnū.

⁵ Jange ar Erode mi ne nda hyo. Himbi 'yot'e ngetho mi tsu ya jō'i, nuyū mi jamfi már m'ehni Jō.

⁶ Ha n'agi mi t'ot'wa ár dango ar Erode, nunár t'inxu ar Erodia bi nei mateda gatho nu'u mi 'b'uhnu, ha nu ar Erode xa bi numañho.

⁷ Jange bi ñōt'wabi nda umba gatho nō'ō nda 'yadi, ne bi 'ñet'a made Jō.

⁸ Nu'mú ar nxutsi bi 'ñemba ar Erode:

—Di ne gi 'rakagiwa ár ñō ar Xuwa Xixthe ha n'ar manza.

Go bi 'ya'ō ngetho ár nōnō xki 'yut'i tema nda 'yadi.

⁹ Ar ndō Erode xa bi zot'a ár mui. Mōdi njap'u himbi tsā bi ponga ár ne, ngetho xki 'ñet'a made Jō, ne xki 'yoxa gatho nu'u mi 'b'uhwinu

har mexa. Jange bi mō nda t'umbabi.

¹⁰ Ne bi mōñ'ō nda thekwa ár ñō ar Xuwa Xixthe har fadi.

¹¹ Ba thōmpa ár ñō ha n'ar dōta manza, bi t'umba ar nxutsi, ne nunū bi hñō'spa ár nōnō.

¹² M'efa bi zo yá maxte har fadi habū mi jothmō, bi hñō'spa ár ndo'yo ma ba agi, ne bi ma'u ba xipa ar Hesu nō'ō xki thogi.

Ar Hesu bi 'winga tho ngudminthebe ya jō'i

(Mr. 6:30-44; Lk. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Mi 'yo ar Hesu njap'u, bi boxa ha n'ar motsa, bi 'ranga 'randi ar dehe, bi ma habū hinto mi 'bui. Ha nu mi 'yo ya jō'i ndi manu, ba ponga ha ya hnini, bi ma watho ma ba k'ōts'i.

¹⁴ Nu mi bōnga ar Hesu har ñōnthe, bi hyandi mi 'b'uhnu nzeýe ya jō'i mi to'mi. Xa bi hwēki ne bi othebi yá hñeni.

¹⁵ Nu mi nde bi wat'a yá maxte habū mi 'ba'ō, ne bi 'ñembabi:

—Pehna ya jō'i ma da danga te da zi ha ya t'ulo hnini, ngetho bi nde, ne te da dingwa habū di 'b'uhū.

¹⁶ Ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñembabi'u:

—Hinda ma da hyonga te da ziyu, go ma gi umfu.

¹⁷ Nuyá maxte bi dōdi ne bi 'ñeñ'u:

—Habū ga tiñhe tema ga umfeyu. Hōnse 'bukwa kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwō.

¹⁸ Ne ar Hesu bi 'ñenō:

—Ba hōhuwa.

¹⁹ M'efa bi xipabi ya jō'i nda hñu ha ya dōni. Ne bi gu nu'u kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwō, bi

no'sa mhets'i bi jöpi, bi heke ne bi thokwabi yá maxte, ne nuyü bi hemba ya jö'i.

²⁰Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö, ha nuya xeni bi bongi bi njo, ne bi ñhu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

²¹Nu'u togo bi ñuni mi tsü ngu ngudminthebe ya ñ'ohö, himbi yut'a ar m'ede ya 'behñö ne ya bötsi.

Ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:15-21)

²²Nep'u ar Hesu bi xipa yá maxte nda boxa har motsa, ne nda m'et'o ndi ma 'randi ar dehe. Nö'ö nda gotho nda 'ñe ya jö'i.

²³Nu mi ñ'ehwi gatho ya jö'i, bi boxase har t'ohö ma ba apa Jö. Nu mi nxui mi 'busenü har t'ohö.

²⁴Ha nunar motsa mi 'yo madedar ñhonthé, ne xa mi mfets'i ngetho mi ntöxkwi ar ndöhi.

²⁵Ngu n'ar hñumxudi ar Hesu bi ma ba tsü yá maxte, mi 'yoda mañö ar dehe.

²⁶Nuyá maxte mi hyandi mi 'yo mañö ar dehe, xa bi ntsu ne mi eñ'u:

—Atho di hanthü n'ar pite.

Ne xa mi mafi mi ntsu'u.

²⁷Ha nunar Hesu bi zofo ne bi 'ñembabi'u:

—Go gekaga, yo gi ntsuhü.

²⁸Nu'mú ar Pedro bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mü xa majöni go ge'e, 'bepkagi ga 'yo mañö ar dehe ma ga tsü'i.

²⁹Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ba e xö.

Ar Pedro bi gö har motsa, bi ma nda tsü ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe.

³⁰Ha nu mi za ar ndöhi bi zu, jange bi ndüi bi yü har dehe. Dama bi mafi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, juxkagi, 'bütho ga jöt'i.

³¹Nu'mú ar Hesu ngut'a bi pent'i, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö ga ntsu, ha hingi ñ'emüi.

³²Bi boxkwi har motsa, ne ngut'a bi ntsaya ar ndöhi.

³³Nu ma'ra xki go har motsa ba e bi nsunda ar Hesu, bi ndandihmö ne bi 'ñenö:

—Xa majöni go ár T'u'i Jö.

Ar Hesu bi othe ya dathi núnu

Genesare

(Mr. 6:53-56)

³⁴Ne bi zoñ'u 'randi ar dehe har hai Genesare.

³⁵Nuya mengunü mi bö'u mar Hesu togo xki zönü, bi xañ'u ar 'bede gatho ár nthet'i nor hai'ö, ne ba ts'impa gatho ya dathi.

³⁶Ha nuyü honse mi adi nda thegi nda damba ár ñöni ár pat'i, ne gatho nu'u mi thambabi mi thits'i.

Nö'ö japi da ts'oka ar jö'i

(Mr. 7:1-23)

15 Nu'mú 'ra ya böt'ofö ne 'ra ya denga'bepate xki 'ñe Herusalén nda k'önga ar Hesu, bi wat'i ne bi 'ñembabi:

²—Yo'ö ri maxte ts'okwa ár nt'umbi ma palehü bi zoju. Yo'ö hingi xü'ye m'et'o nú'mü ñuni.

³Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xi nu'ahü, yo'ö gi ts'ojwü ár 'bepate Jö gi teñhü nuya ri nt'umbihü.

⁴Ngetho Jö bi mönga njawa: 'Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö, ha

nö'ö togo da zanga ár dada wa ár nönö, hinda ma da k'ont'i da tho.

⁵Mödi nu'ahü gi eñhü xiñho togo da 'ñemba ár dada wa ár nönö: Hinda tsá ga fax'a'i, ngetho nö'ö ma nga 'ra'ahmö, xta ñöt'wa Jö.

⁶Njap'u gi et'a ri xuthahü hinda t'e'spa ár nsu ár dada wa ár nönö. Jange xka ts'okwabiñhü ár 'bepate Jö gi teñhü ri nt'umbihü.

⁷Xa gar nemhñöhü. Xa majöni xi zü'ahü nö'ö bi mönga ar m'ehni Isaia nú'mü bi 'ñenö:

⁸Nuya jö'iyü oxta mañö enö eska ma nsu,

ngetho himbi ponga ha yá müi.

⁹Tema ñho'ö eska ma nsu, embabi n'ar hoga nt'uti nö'ö xi bense'u.

¹⁰Nep'u ar Hesu bi zo ya jö'i nda wat'i, ne bi 'ñembabi:

—'Yoxü xiñho nö'ö ma ga xi'ahü, ne da zo ri mfenihü.

¹¹Hingi ts'oka ar jö'i nö'ö kut'a hár ne. Nö'ö poni hö, ts'ok'ö.

¹²M'efa bi wat'a yá maxte habü mi 'bü ar Hesu, ne bi 'ñembabi'u:

—Ha gi öde, nuya denga'bepate xa bi mbö yá kwë mi 'yoxa nuya mhö ga mö.

¹³Ar Hesu bi döt'wabi yá maxte ne bi 'ñembabi:

—Gatho nuya doni hinxi mot'a ma dada bi 'bü mhets'i, ma da nk'uts'i.

¹⁴Hyehüp'u ya goda ne da gumhö yá migodawi. Nu'mü n'ar goda da guhna man'ar goda, da zowi har ots'i.

¹⁵Ar Pedro bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Xikagihe tema di bonga nö'ö ar 'bede xka mö.

¹⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ha hinxi zo ri mfenihü n'ehe.

¹⁷Ha hingi pöñhü, gatho nö'ö gi tsiñhü, di ma ri müihü ne da thogi gi 'yeñhü.

¹⁸Ha nu'mü gi beñhü ya ts'omfeni, go di bonga ha ri nehü, ne go da ja'ahü gi nts'oju.

¹⁹Ngetho ha yá ne ya jö'i ka bi pomp'u ya ts'omfeni, ngu ar ntho, ar ts'inga nthöti, ar m'engwi jö'i, ar mfë, ar nhemhñö ne ar ts'ate.

²⁰Gehyü ts'oka ar jö'i. Ha nö'ö hingi xuka ár 'ye m'et'o, m'efa da ñuni, nö'ö hinte ma ts'oki ot'e.

Ár ñ'emüi nunar 'behñö me Nkanan

(Mr. 7:24-30)

²¹Ar Hesu bi gü ar 'ñu bi ma ha yá hai ya hnini Tiro ne Sidon.

²²N'a mba eta n'ar 'behñö me Nkanan xa mi mafi mi enö:

—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi, hwëgagi. Ma t'inxu xa nthëxkwi ne xa fëka n'ar ts'ondöhi.

²³Ha nunar Hesu hinte bi döti. Nu'mü nuyá maxte bi ma ba tsüdi ne bi 'yapa ar möte mi embabi:

—Xipabi da ma, ngetho xa mafi 'bëfa möte ma xuthahü.

²⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga hönse xpa m'enkagi ga munsu ya me Israel jangu ya tsi deti xi m'edi.

²⁵Nu'mü ba ep'u nunar 'behñö'ö, bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembi:

—Ma tsi Hmu'i, faxkagi.

²⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hage xiñho da thömba ár ñhuni ya bötsi ne da t'umba ya 'yo.

²⁷Nunar 'behñönü bi dödi ne bi 'ñenö:

—Majöni nö'ö gi mö. Mödi njap'u, nuya 'yo tsipa yá bone yá hmu ta har mexa.

²⁸Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Tsi 'behñö, xa döta ri ñ'emui. Dá njap'u ngu xka 'yadi.

Ne ja bi dixnu ár t'inxu.

Ar Hesu bi othe nzeýe ya dathi

²⁹Ar Hesu bi zohnu nor hai'ö, bi thogi bi ma ba tsonga hár ñöni ar ñhonthé Ngalilea, ne bi boxa mañö ha n'ar ngwani, ma ba huhnu.

³⁰Ne bi zonu nzeýe ya jö'i mi tsi ya dowa, ya goda, ya gone, ya do'ye ne ma nzeýe ya dathi. Ba ts'ihí bi m'okwa hár wa ar Hesu, ne nö'ö mi othe.

³¹Jange nu'u ya jö'i mi 'buhnu xa mi 'yotho mi ode nda ñö ya gone, nuya do'ye mi thits'i, nuya dowa mi 'yo, nuya goda mi handi. Ne gatho'u mi nsunda Jö ár Dada ya me Israel.

Bi t'inga tho yon'atenthebe ya jö'i

(Mr. 8:1-10)

³²M'efa ar Hesu bi zohna yá maxte ne bi 'ñembabi'u:

—Di hwëka nuya jö'iyu, ngetho pe'sa hñupa di ñ'ohu ne hinte hö te da ziyu. Hindi ne ga pehna yá ngu hinte xi zi, yo ma da went'a har 'ñu.

³³Nu'mú nuyá maxte bi 'ñembabi:

—Habü ga tiñhuwa har ot'at'ohö nzeýe ya thuhme, ne ga 'wiñhu gatho nuya jö'iyu.

³⁴Har Hesu bi 'yambabi'u:

—Hangu ya thuhme gi höhu.

Nuyá maxte bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Yoto, ne 'ra ya tsi hwö.

³⁵Ne ar Hesu bi 'bepa ya jö'i nda hñu har hai.

³⁶Bi gu nu'u yoto ya thuhme ne nuya tsi hwö, bi umba njamödi Jö, bi xëka nuya thuhme ne bi umba yá maxte nda thokwa ya jö'i.

³⁷Gatho ya jö'i bi ñuni ne bi niñö'u. Nep'u bi njo nuya xeni thuhme xki bongi, ne bi ñhu'sa yoto m'ots'e.

³⁸Gatho nu'u xki ñuni, mi tsu ngu yon'atenthebe ya ñ'ohö, himbi yut'ar m'ede ya 'behñö ne ya bötsi.

³⁹Ne ar Hesu bi ñ'ehwi ya jö'i, ne bi boxa har motsa bi ma har hai Magdala.

Ar t'a nt'udi

(Mr. 8:11-13; Lk. 12:54-56)

16 Ba e ya denga'bepate ne ya dengamöjö, ma ba hongar ar Hesu nda tsati, ne mi apabi nda uta n'ar nt'udi ndi 'ñe mhets'i.

²Nö'ö bi döti ne bi 'ñembi:

—Nu'ahu, nu'mu gi hanthu mhets'i xi ntheni 'bü nde, gi eñhu: Xudi ma da ñhoga mpa.

³Ha nu'mu gi hanthu xi thenga ya gui 'bü xudi, gi eñhu ma da ndö'ye. Nemhñöhu, hanja gi hanthu nú'mu mponga mhets'i, ne hinxka hyanthu ya nt'udi ponga nuya payu, ne njap'u gi pöhmöhu xi zo ya pa xi bengar Jö.

⁴Nu'ahu gar ts'ojö'ihu xka hyehu Jö, jange gi ahü da t'a'ahu n'ar nt'udi di 'ñe mhets'i. Ha hinte ma nt'udi ma da t'a'ahu, hönse ár nt'udi ar Honas ár m'ehni Jö.

Ne bi zohnu bi gu ar 'ñu bi ma.

Yá nt'uti ya denga'bepate

(Mr. 8:14-21)

⁵Mi zoñ'u 'randi ar dehe, ka bi böhnu yá maxte xki mpumhni nda hñöxa te nda zi'u.

⁶Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Zot'a ri dahü ne jamasubihu yá nt'usthuhme ya denga'bepate ne ya dengamöjō.

⁷Nuyá maxte mi ense n'a ngu n'a:

—Mōnga njap'u ngetho hinda höhu ar thuhme ga tsihu.

⁸Mi böta ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Tema jamfi gi pe'su. Yo'ö xa tup'a ri müihu nö'ö tema gi tsihu.

⁹Ha hingi tsoda ri mfenihu.

Wa xka pumhnihu da hembra ngudminthebe ya jö'i, ne hangu m'ots'e ya xeni ga johu.

¹⁰Ne ha hingi beñhu nu'u yoto ya thuhme da hembabi yon'atenthebe ya jö'i, ne hangu m'ots'e ya xeni ga johu n'ehe.

¹¹Hanja himbi zo ri mfenihu nö'ö ar nt'usthuhme da xi'ahu. Hindi xi'ahu nö'ö ar thuhme ga pumhnihu. Nuga di xi'ahu gi jamasuhu yá nt'usthuhme ya denga'bepate ne ya dengamöjō.

¹²Nu'mú hö, ka bi zo yá mfeni'u, nunar Hesu himi xipabi'u nda jamasu ar nt'usthuhme ts'i. Mi xipabi'u nda jamasu yá nt'uti ya denga'bepate ne ya dengamöjō.

Ar Pedro bi damajōni

(Mr. 8:27-30; Lk. 9:18-21)

¹³Mi zoñ'u har hai get'u Nsesarea Filipino, ar Hesu bi 'yanga yá maxte ne bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu nhōnga Togo ba e bi Njö'i, togo benga ya jö'i ge'ö 'nö.

¹⁴Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe. Ma'ra gar m'ehni Elia, ha ma'ra enö gar Heremia wa man'ár m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o.

¹⁵Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xi'ahu, togo gi eñhu go gekaga.

¹⁶Ar Simu Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nu'ge gar Kristo xi t'ex'i gi ndö, ár T'u Jö togo höse ar te.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Simu ár t'u'i ar Honas, xa xi jöp'a Jö ma Dada bi 'bu mhets'i, ngetho bi xi'ase togogi, himbi xi'a ar meximhai.

¹⁸Nupya di xi'a'i gar Pedro, nuri thuhu di boni da 'ñenö n'ar do. Ne har ndodonu ma ga hoka ma nijö, ne ár ts'edi ar 'bexui hinda ma da döhö.

¹⁹Nu'ge ma ga 'ra'a yá nsoki ár ts'ut'wi Jö. Nö'ö gi thöt'wa har ximhai, ma da nthötnu mhets'i n'ehe, ne nö'ö gi xot'wa har ximhai, ma da nsotnu mhets'i n'ehe.

²⁰Nu'mú bi xipa yá maxte hinto nda xipabi go mi ge'ö ar Kristo xki 'ñexa Jö.

Ar Hesu bi mö nda tho

(Mr. 8:31-9:1; Lk. 9:22-27)

²¹Nuya pa'u ar Hesu bi ndui bi xipabi yá maxte mi mahyoni nda ma har hnini Herusalén, habu ma nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjō, ya böt'ofö, ne nda tho. Ne ár hñupa nda mengi nda nte.

²²Nu'mú ar Pedro bi guki, ne bi ndui bi hñu'mba ár müi bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, hinda nejö. Yo ma da nja'a nö'ö xka mö.

²³Nu'mú ar Hesu bi 'bat'i bi ñhandwi ar Pedro ne bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi, ngetho nu'ge gi ne gi patka ma mfeni hinga otwa nö'ö ne Jö. Nu'ge hingi temba ár mfeni'ö, gi temba ár mfeni ya meximhai.

²⁴Nu'mú ar Hesu bi zo yá maxte ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo ne da dengagi, dá pumhnise ár te, ne da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

²⁵Ngetho nö'ö ne da japi da k'ont'a ár te, ma da 'bedi. Ha nö'ö ent'i da unga ár te da dengagi, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Tema ñho da gukwa n'ar jö'i da dö gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne da 'be ár pa. Wa tema tsá da unga n'ar jö'i da danga ár pa.

²⁷Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da penga man'agi di hömpa ár nsunda ár Dada mhets'i, ne di ñ'owi yá enxé. Ge'mu ma da umbyá nthöhö n'a ngu n'a tengu xi 'yot'e.

²⁸Xa majöni di xi'ahu, 'ra gi 'buhuwa hinge ma gi tuhu, m'et'o gi hyanthu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da zohö di ndö hár ts'ut'wi.

Bi mponga ár 'bái ar Hesu

(Mr. 9:2-13; Lk. 9:28-36)

17 Mi tho 'rato mpa, ar Hesu bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödö, ne bi boxaseyu ha n'ar t'ohö mar ñhets'i.

²Nú'mu mi 'buhnu har t'ohö'u, ar Hesu bi mponga ár 'bái. Nor hmi mi yot'a ngu ar hyadi, ne ár he xa mi hyats'i ngu n'ar ñot'i.

³N'a mbi hyandatho yá maxte mi 'bahwi ar Moise ne ar Elia xki zohnu mi ñöwi ar Hesu.

⁴Nu'mú ar Pedro bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, di za ga 'buhuwa. Nu'mu gi ne, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a habu gi 'buke, n'a habu da m'u ar Moise, ne man'a habu da m'u ar Elia.

⁵Himi jwatho nda ñö ar Pedro, n'a mbi go'matho'u n'ar hya'sagui, ne ka bi nhekinu n'ar mhö mi enö:

—Gehnu ma hmöka T'u, jakagi ga njohya. 'Yohu nö'ö xi'ahu.

⁶Nuyá maxte mi 'yoxa nuya mhö'u, xa bi zo ar mbidi yá mui, ne bi nts'am'u, nuyá hmi mi tsonga har hai.

⁷Ar Hesu bi wat'a habu mi 'boñ'u, bi hñuxa ár 'ye ne bi 'ñembabi'u:

—Nanju, yo gi ntsuhu.

⁸Nu mi guxyá da'u, hinto man'a bi hyandi, honse ar Hesu mi 'bahnu.

⁹Nu mi gö'u har t'ohö, ar Hesu bi hñu'mba yá mui hinto nda xipabi nö'ö xki hyant'u. Nda do'mi m'et'o nda mengi nda nte man'agi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

¹⁰Nuyá maxte bi ñ'ani ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö enga ya böt'ofö, m'et'o ma da e ar Elia ne ka da e ar Kristo.

¹¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Hö majöni, ar Elia ma da m'et'o da ehe da hyokwa yá mfeni ya jö'i.

¹²Ha di xi'ahu, nunar Elia ba ehe, ne hinto bi jamfi ha go mi ge'ö. Ne bi t'ot'wabi gatho nö'ö bi ne ya jö'i, ne ma da njapabip'u n'ehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

¹³Nu'mú nuyá maxte bi zo yá mfeni mi nonga ar Xuwa Xixthe.

Ar Hesu bi othe n'ar bötsi mar ndungo

(Mr. 9:14-29; Lk. 9:37-43)

¹⁴Nu mi zoñ'u habu mi 'bu nzeye ya jö'i, ba ep'u n'ar ñ'ohö bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

¹⁵—Tsi Tata, pe'spa ar nhwëki ma bötsi, ar ndungo. Xa nts'edi, n'andi tso har tsibi ne n'andi har dehe.

¹⁶Xta tsimpa ri mǎxte, ne hinxi tsa xi ǫthe.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku ne gar ts'ojö'ihü. Hangu mpa ma ga 'bühwithohü, ne ga pes'ahü ar ts'eti. Ba tsinkagiwa ri t'ü.

¹⁸Ar Hesu bi zü ar ts'ondöhi, ne dama bi hye nor bötsi'ö, ha nunü bi dits'i.

¹⁹M'efa yá mǎxte bi ñösewi ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Hanja himbi tsǎ da eñhe ar ts'ondöhi.

²⁰Ar Hesu bi 'ñembabi'ü:

—Ngetho thota ár tx'utho ri ñ'emüihü. Xa majöni di xi'ahü, nu'mü gi pe'sü ngu ár döta n'ar ndamurtasa, da tsǎ gi 'ñembabi'ü nunar t'ohönu: Di ma injanü, ne nö'ö da ma, ne hindi ñ'otho nö'ö hinda tsǎ gi 'yothü.

²¹Di xi'ahü, nuya ts'ondöhiyü xi ñhembi da böni, mahyoni ar nt'apa Jö ne ar behë.

Ar Hesu bi mengi bi mö nda tho

(Mr. 9:30-32; Lk. 9:43-45)

²²Ar Hesu nú'mü mi 'bühnu Ngalilea, bi 'ñemba yá mǎxte:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ndatwa ha yá 'ye ya jö'i.

²³Ne nuya jö'i ma da hyo, ha nu ár hñupa da mengi da nte man'agi. Ha nuyá mǎxte xa bi du yá müi.

**Ar Hesu bi unga ar bojö
mi jot'a ar nijö**

²⁴Nu mi zongwi ar Hesu yá mǎxte har hnini Nkapernaum, nu'ü togo mi jot'a ár bojö ar nijö ba e bi k'önga ar Pedro, ne bi 'ñembabi:

—Xi ri Utatehü, ha hingi jut'a ar bojö jot'a ar nijö.

²⁵Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñembabi: —Hö jut'i.

Nu mi yut'a har ngu, ar Hesu bi ñö m'et'o bi 'ñembabi:

—Ha gi öde Pedro. Xi nunar bojö jot'a ya ndö, hage jot'wa yá mēni wa nu'ü hinte njawi.

²⁶Ar Pedro bi döti:

—Nu'ü hinte njawi.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nuyá mēni hinte jot'wabi 'mü.

²⁷Di honi hinda mbö yá kwē nu'ü jot'a ar bojö, jange di ma ar njuxhwö, ne nö'ö ar m'et'o hwö gi juts'i, xokwa ár ne, ka gi tinü n'ar bojö da wadi gi jut'a ri meti ne ma meti.

Togo töte ár nsu

(Mr. 9:33-37; Lk. 9:46-48)

18 Nuya pa'ü ba e yá mǎxte bi zü ar Hesu ne bi 'yambabi:

—Togo ma da ntöte ár nsu hár ts'ut'wi Jö bi 'bü mhets'i.

²Nu'mú ar Hesu bi mat'a n'ar tsi bötsi, bi 'ba'ma madetho.

³Ne bi 'ñemba yá mǎxte:

—Xa majöni di xi'ahü, nu'mü hingi päta ri m'uihü ne gi 'bühü ngu n'ar tsi bötsi, hinda tsǎ gi kuthü hár ts'ut'wi Jö.

⁴Nö'ö togo ne da ndönü hár ts'ut'wi Jö, mahyoni da ñhehwi n'ar tsi bötsi hinga ñ'ets'i.

⁵Nö'ö togo da potka ma thuhu japamasu n'a di ñhehwi n'ar tsi bötsi, go jamasugi.

Ga ntsuñhü hinga ǫthü ar ts'oki

(Mr. 9:42-48; Lk. 17:1-2)

⁶Nö'ö togo da japi da da n'a nuya tsi bötsi ñ'emüigi, nunar jö'i'ö xiñhohmö

da ts'utwa n'ar dojuni hár 'yuga, ne da t'ent'a mateda ar ñhonthé.

⁷Hwëkate ya meximhai ngetho nzeýe ya nt'ut'i. Hyax'mu ja ya nt'ut'i. Hwëkate nuya nt'utate.

⁸Jange nu'mu ri 'yehu wa ri wahu da ja'ahu gi 'yothu n'ar ts'oki, hyeju ne gi 'yeñhu yap'u. Töte ar ñho gi kuthu mhets'i di k'at'a n'a ri wahu wa ri 'yehu, ne hingi mewihu gatho yoho ri 'yehu ne yoho ri wahu, da t'ent'ahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁹Nu'mu n'a ri dahu ja'ahu gi 'yothu ar ts'oki, hñöhu ne 'yeñhu yap'u. Töte ár ñho n'ada ri dahu gi kuthu mhets'i, hinge gatho yoho ri dahu da t'e'ahu har 'bexui habu bi zo ar tsibi.

Ár 'bede ar tsi deti xki m'edi

(Lk. 15:3-7)

¹⁰Jamasuhu hingi utsahu n'a nuyá tsi bötsiyu. Ngetho di xi'ahu, nuya enxé mhets'i xi meñna Jö da su, hyax'mu handwa ár hmi ma Dada bi 'bu mhets'i.

¹¹Nö'ö Togo ba e bi Njö'i xpa e da po nu'u xki m'edi.

¹²Te gi beñhu, nu'mu n'ar ma'yo ñe n'anthebe ya deti ne da 'be n'a, hage hinda zop'u nu'u gohon'atema'ret'a ne guto, ne ma da hyonga ha ya t'ohö nö'ö xi m'edi.

¹³Ne nú'mu xta dini, xa majöni di xi'ahu xa da njohya bi dinga nö'ö ar deti xki m'edi, ne hindi benga nu'u ma'ra gohon'ate ne 'ret'amaguto.

¹⁴Njap'u nuri Dadahu bi 'bu mhets'i n'ehe, hingi ne'ö da m'e n'a nuyá tsi bötsiyu.

Hanja gi pumbabihu ri kuhu

¹⁵Di xi'ahu, nu'mu n'a'ahu da 'yot'ahu n'ar ts'oki ri ku, di ma

ba k'öts'i gi ñöwise. Nu'mu da 'yoxa nö'ö gi xipi, xka pengi gi ñhogamuiwi.

¹⁶Ha nu'mu hinda 'yot'a'i, tsixa man'a wa yoho ri ku da 'yoxa nö'ö ma gi xipabi, ne njap'u da damajöni yoho wa hñu.

¹⁷Nu'mu hinda 'yota nu'u ga tsits'i, xipabi gatho ya ku har nijö, ne nu'mu ar nijö hinda ne da 'yote n'ehe, hyandi ngu n'ar 'yot'ats'oki.

¹⁸Xa majöni di xi'ahu, nö'ö gi hñu'spabihuwa har ximhai, ma da thu'spabinu mhets'i, ne nö'ö gi hñökwabihuwa har ximhai, ma da thökwinu mhets'i n'ehe.

¹⁹Di xi'ahu n'ehe, nu'mu yoho gi nkohuwa har ximhai tema gi 'yahu, ma Dada bi 'bu mhets'i da 'ra'ahu.

²⁰Ngetho habu xi mhunts'a yoho wa hñu matkagi, ka di 'bu'beganu'u.

²¹Nu'mu ar Pedro bi wat'a habu mi 'ba ar Hesu ne bi ñembabi: —Tengu ár nzeýe ga pumbabi ma ku otkagi ar ts'oki. Hage ga to'mi da zonga yoto.

²²Ar Hesu bi dödi ne bi ñenö: —Nuga di xi'a'i, hinge honse yoto ar nzeýe. Pumbabi hñun'atema'ret'a ya yoto ár nzeýe, ne hingi nuhutho nzeýe.

Ár 'bede ar 'bego himbi me'sa ar nhwëki

²³Ár ts'ut'wi Jö ñhehwi n'ar ndö ma da hñö'spa majöni yá 'bego.

²⁴Nu mi ndui ba ts'impa n'ar 'bego mi tupabi n'anthebe ya 'ret'anthebe ar bojö.

²⁵Nö'ö ar 'bego'ö himbi tsá bi gut'wa nö'ö mi tupabi. Jange ár hmu bi mö nda 'baw mahyegi ár 'behñö, yá bötsi ne gatho nö'ö mi pets'i, ne nda njo'spa ár bojö.

²⁶Nö'ö ar 'bego'ö bi ndandihmö hár wa ár hmu, ne mi apa ar möte mi embabi: Pe'ska ar ts'eti, tobgagi ne ga jut'a gatho ri bojö.

²⁷Nu'mú nu ár hmu nor 'bego'ö bi go ár müi ne bi pumbabi gatho nö'ö mi tupabi, ne bi hyegi bi ma.

²⁸Ha nu mi manu, bi nthewi n'ár mi'begowi mi tupabi n'anthebe ya tsi t'axbojö. Bi ma ba mihi ne bi mit'wa ár 'yuga mi embabi: Nupya hö, ma gi jutka gatho nö'ö gi tukagi.

²⁹Nu ár mi'begowi bi ndandihmö hár wa, ne bi 'ñembabi: Pe'ska ar ts'eti tobgagi, ne ga jut'a gatho ri bojö.

³⁰Ha nö'ö himbi ne bi do'mi. Bi zixa har fadi habu ba kot'i, bi do'mi nda gut'wa gatho nö'ö mi tupabi.

³¹Nu mi hyanda njap'u nu ma'ra ya 'bego, xa bi zot'a yá müi ne bi ma ba petwa ár hmu gatho nö'ö xki hyant'u.

³²Ar hmu bi zohna nu ar nduthai xki mpumbabi nzeye, ne bi 'ñembabi: Nu'ge xa gar ts'ojö'i. Gatho nö'ö ar bojö ngi tukagi da pump'a'i, ngetho ga 'yaka ar möte.

³³Ha hinga ndi 'ñep'a'i nda go ri müi ngi pumpabi ri mi'begowi, ngu nuga bi go ma müi da pump'a'i.

³⁴Nu'mú nu ár hmu xa bi mbö ár kwe, bi datwa ha yá 'ye ya sufadi nda got'i, ne nda do'mi nda gut'a gatho ár thai.

³⁵Ma Dada bi 'bü mhets'i ma da ja'ahu njap'u n'ehe, nu'mü hindi tsit'a ri müihu gi pumbabihu yá ts'oki ri kuhu.

Ar Hesu bi nonga nu'u togo he yá nthöti

(Mr. 10:1-12; Lk. 16:18)

19 Ar Hesu mi wadi bi mönga njap'u, bi zohnu ar hai

Ngalilea. Bi gu ar 'ñu bi ma har hai Nhudea 'randi ar döthe Hordan.

²Bi denga nzeye ya jö'i, ne nu'u mi pe'sa ya hñeni ka ba othenü.

³Nu'mü ya denga'bepate bi ma ba k'ö'sa ar Hesu nda tsati, ne bi 'ñembabi:

—Hage tsant'ö ya thogi da tsä da hye ár 'behñö n'ar ñ'ohö.

⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Ha hinxka nehü har T'ofö, nu hár ndui, Jö bi hyoka ar ndö ne ar 'behñö.

⁵Ne bi 'ñenga Jö: Jange ar ñ'ohö da zop'u ár dada ne ár nönö, ne da m'u'huwí ár 'behñö, ne nuya yohoyu, da n'atho.

⁶Hinga yoho 'mu, n'ase. Jange nö'ö xi junga Jö, hinda 'weka ar jö'i.

⁷Nuya denga'bepate bi 'ñemba ar Hesu:

—Yo'ö bi mönga ar Moise nda thoka n'ar he'mi ñhegi, ne nda tsä nda hyep'u ár 'behñö n'ar ñ'ohö 'mu.

⁸Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ar Moise bi unga ar seki ngetho xa xi me ri ñöhu. Nu hár ndui Jö himi ne njap'u.

⁹Di xi'ahu, nö'ö togo da hyep'u ár 'behñö, ne hinte ma ts'oki xi dimbabi di ñ'owi man'ar jö'i, ne da nthötwi man'ar 'behñö, gehnu n'ar tsinganthöti. Ne nö'ö togo da nthötwi nor 'behñö xi nthep'u, gehnu n'ar tsinganthöti n'ehe.

¹⁰Nuyá maxte bi 'ñemba ar Hesu:

—Nu'mü njap'u ár m'ui ar ñ'ohö ne ár 'behñö, xiñho hinda nthöta n'a 'mu.

¹¹Bi dö ar Hesu ne bi 'ñembabi'u:

—Hinga gatho da tsä da 'yot'a njap'u, hönse nu'u xpa umba Jö hinda nthöti.

¹²Ra ya ñ'ohō hingi tsā da nthōti ngetho xi m'ui njap'u, ma'ra xi japabi njap'u ya jō'i, ma'ra xi ne m'et'o da mepabi Jō togo ar ndō mhets'i. Nō'ō togo tsā da hñōnga nunar mhōnu, dá hñōni.

Ar Hesu bi jōpa ya tsi bōtsi

(Mr. 10:13-16; Lk. 18:15-17)

¹³M'efa ba ts'impabi 'ra ya tsi bōtsi ar Hesu nda hñuxa yá 'yē ne nda 'yapa Jō nda jōpi. Ha nuyá maxte bi zui nu'u togo mi tsihi.

¹⁴Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Hyehū ya tsi bōtsi da e da zukagi, yo gi hōkwabihū, ngetho gatho nu'u 'bū hár ts'ut'wi Jō, ñnehwi n'ar tsi bōtsi.

¹⁵Nu mi wadi bi hñuxa yá 'yē ha ya tsi bōtsi, bi gu ar 'ñu bi ma.

N'ar ñ'ohō xa mi the yá ñho bi ñōwi ar Hesu

(Mr. 10:17-31; Lk. 18:18-30)

¹⁶M'efa ba e n'a bi 'yot'wa n'ar nt'ani ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Hoga Utate, tema ñho ga pefi, ne njap'u ga pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Yo'ö gi xikagi dar hogajö'i. Hōnse Jō go ar hogajö'i'ö. Ha nu'mū gi ne gi pe'sa ar te hiñham'u da göts'i, 'yot'wa gatho yá 'bepate Jō.

¹⁸Nor ñ'ohō'ö bi 'ñenö:

—Tema 'bepate'u.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi ñhote, yo gi tsimba ár nthōti ri ñ'ohu, yo gi mpē, yo gi juxya nhemñō.

¹⁹'Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö, ne mö ri ñ'ohu ngu gi mhōse.

²⁰Nunar ñ'ohō bi 'ñenö:

—Gathoyū xta ot'a ndi bōtsitho. Teme di 'bedi ga ot'e.

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mū xa gi ne gi 'bui xiñho, di ma ba pa gatho nō'ö gi pets'i ne hyemba ya hyoya. Njap'u gi pe'sa ri ñhonu mañö mhets'i, ne ba e gi tengagi.

²²Nu mi 'yo njap'u nunar ñ'ohōnu, bi ma xa mi tu ár mui, ngetho mi the nzeze ya ñho.

²³Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Xa majōni di xi'ahū, xa xi ñhembi da yut'a hár ts'ut'wi Jō n'ar jō'i hinte k'at'i.

²⁴Di xi'ahū xi ñhembi da tho n'ar döta meti hár gu n'ar 'yomhni. Töte ár ñhembi da yut'a n'a hinte k'at'i hár ts'ut'wi Jō.

²⁵Nu mi 'yo njap'u yá maxte, xa bi 'yotho ne bi 'ñeñ'u:

—Nu'mū njap'u, togo tsā da mpo 'mu.

²⁶Ar Hesu bi k'öt'i ne bi 'ñembabi'u:

—Nō'ö hingi tsā da 'yot'a ya jō'i, Jō hinter ñhembi da 'yot'ö.

²⁷Ar Pedro bi 'ñembabi 'mū:

—Nuje xta tsohe xoge ne xta teñ'ahe. Tema nthōhō di to'mhe 'mu.

²⁸Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majōni di xi'ahū, xta zo ar pa da n'a'yo xoge, xta hñuxa hár thuxandö Nō'ö Togo ba e bi Njö'i, nu'ahū xka tengagihū ma gi hñuxu n'ehe ha 'ret'amayoho ya thuxandö, gi hñö'sfū majōni nu'u 'ret'amayoho yá m'ui ya me Israel.

²⁹To gatho xpa tsop'u yá ngu, yá jödö, yá nju, yá dada, yá nönö, yá

'behñö, yá bötsi wa yá hai temga ma thuhu, ma da hñönga n'anthebe ár nzeýe di tóta nö'ö xi zogi, ne ma da hñönga ar te hiñham'u da göts'i.

³⁰Nzeýe nu'u 'bet'opya ma da m'efa, ha nu'u togo 'befapya ma da m'et'o'u.

Ár 'bede ya 'bego mpe
har hwöhi'obxi

20 Ár ts'ut'wi Jö ñhehwitho n'ar ñ'ohö pe'sa n'ar hwöhi'obxi, ne da bonga ra n'itho ma da hyonga ya 'bego da mats'i.

²Ne bi nkohwi nuya 'bego nda gut'wa nö'ö tö n'ar 'bego n'a pa, ne bi mehna har hwöhi nda mpefi.

³Ngu n'ar guto xudi bi bonga man'agi ma ba hongma'ra, ne bi dinga 'ra mi 'buhnu har tai hinte mi pefi.

⁴Ne bi 'ñembabi'u: Di möhu ba mpehu ha ma hwöhi n'ehe, ne ga jut'ahu xiñho. Ne bi ma ba mpe'u.

⁵Ngu madempa ne ar hñunde bi bonga man'agi, ne bi nthewi ma'ra, ne bi gohwi nda gut'wa xiñho n'ehe.

⁶Ngu n'ar kut'a nde bi bonga man'agi, ne bi nthewi ma'ra ya jö'i hinte mi pefi, ne bi 'ñembabi: Yo'ö gi 'buthuwa gatho ar pa hinte gi pehu.

⁷Nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi: Hinto xi 'raje ar 'befi. Nu'mú nor ñ'ohö'ö bi 'ñenö: Di ma ba mpehu ha ma hwöhi n'ehe, ne ga jut'ahu xiñho.

⁸Nu mi yu ar hyadi, nunar hmu bi 'ñemba ar ndöngi: Zohna ya 'bego gi jut'wa n'apa n'a ngu n'a. Jut'wa m'et'o nu'u bi yut'a m'efa, nep'u nu'u bi yut'a ar ndui.

⁹Nu mi tho nu'u bi yut'a ngu kut'a nde, bi njut'wabi xoge ar pa.

¹⁰Nu mi tho nu'u ya 'bet'o xki yut'a mi xudi, mi emp'ö nda hñuxa ár nzeýe nda t'umbabi, ha nu'u bi njut'wabi n'apa n'ehe.

¹¹Nu mi hñönga hönse'ö, mi ñömañ'u mi nonga ar hmu.

¹²Mi eñ'u: Nuyu xi yut'a m'efa, hönse n'a xenimpa xi mpefi, ne xka jut'wabi mahyegi nguje xta mpehe gatho ar pa, xta tsethe ar pahyadi.

¹³Nu'mú ar hmu bi 'ñemba n'a'u: Ha gi öde ñö, hage xta komp'a ri bojö. Hage hinda nkohwi nga jut'a nö'ö ar nthöhö t'unga n'apa.

¹⁴Hñöxa nö'ö xka töhö ne di ma, ngetho nuga xta ne ga jut'wa ngu'i nuyu xi yut'a m'efa.

¹⁵Hage ma gi xikagi teme ga japa ma bojö. Wa tsot'a ri mü gi handgi ko ma müi.

¹⁶Ngetho nu'u 'bet'o ma da m'efa, ne nu'u 'befa ma da m'et'o'u. Nzeýe xi ts'ohni, tx'utho nu'u xi thahni.

Ar Hesu bi mengi bi mö nda tho

(Mr. 10:32-34; Lk. 18:31-34)

¹⁷Ar Hesu mi 'yo ar 'ñu ndi ma Herusalén, n'a mbi 'weka n'amp'u nu'u 'ret'amayoho yá maxte ne bi 'ñembabi:

¹⁸—Pöhu, nú'mu xka tsoñhunú Herusalén, ka ma da mhihnu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Ma da ndatwa ha yá 'ye ya ndömöjö ne ya bö't'öfo, ne da t'ent'i da tho.

¹⁹M'efa ma da ndatwa ha yá 'ye nu'u hingya xodyo. Nuyu ma da zani, da 'wet'i, ne da tsuta ha n'ar pont'i da thegi da du, ha nu ár hñupa da mengi da nte man'agi.

**Nö'ö mi a ár nönö ar Xuwa ne ar
Hakobo**

(Mr. 10:35-45)

²⁰Nep'u ba e ár 'behñö ar
Sebedeo mi ñ'owi yá t'u, dama bi
ndandihmö hár wa ar Hesu mi apa
ar möte.

²¹Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Teme gi ne.

Nor 'behñö bi 'ñenö:

—Di ne gi 'ñexa nuyu yoho ma t'u
gi hñuxkwi há ri ndö, n'a da hñuxa
ha ri ñ'ei, ne nö'ö man'a ha ri ngöhö.

²²Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi
'ñemba ar Xuwa ne ar Hakobo:

—Hingi pöhu teme gi ahü. Ha gi
hanthü gi tsethü ya thogi ngu ma
ga tsetka.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Hö ga tsethe.

²³Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Majöni ma gi thohü ya thogi
ngu ma ga thoka. Ha nö'ö gi ne gi
hñuxu ha ma ñ'ei ne ha ma ngöhö,
hinda tsá te ga mönga. Ma Dada xi
hokwabi togo xi hñux'ö ga hux'be.

²⁴Nu mi bö nu'u ma 'ret'a yá
máxte nö'ö xki 'ya nuya yoho mi
njödö, xa bi mbö yá kwë.

²⁵Ne ar Hesu bi zo yá máxte, ne
bi 'ñembabi:

—Gi pöhu nuyá ndö ya hnini
ñ'exase'u honi da hyoma hai nu
ma'ra, ne nuya xi t'exa ngu ar
ñöxhmu xa me'mda ya jö'i.

²⁶Ha nu'ahü, yo gi njahup'u,
ngetho nu'mu gi ne gi ndötahu,
mahyoni gi pefu nu ma'ra.

²⁷Nö'ö togo gi ne gi 'bet'ohu,
mahyoni gi m'egohu n'ehe.

²⁸Jahü ngu Nö'ö Togo ba e bi
Njö'i. Nö'ö himba ehe honi togo da

mepabi. Xpa ehe da m'ego ne da
unga ár te da gut'wa yá thai nzeye
ya jö'i.

Yoho ya godá bi tsá bi hyandi

(Mr. 10:46-52; Lk. 18:35-43)

²⁹Nu mi bongá ar Hesu har hnini
Heriko, mi tenga yá máxte ne mi
tenga nzeye ya jö'i.

³⁰Har 'ñu bi nthewi mi huhnu
yoho ya godá, ne mi bö'u mi thohnu
ar Hesu, bi mat'i ne bi 'ñembabi:
—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi,
pe'skagihe ar nhwëki.

³¹Ya jö'i mi tsui hinge nda mafi,
ha nu'u xa mi umba yá mui mi mafi
mi eñ'u:

—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi,
hwëgagihe.

³²Nu'mú ar Hesu bi m'ai bi mat'i,
ne bi 'ñembabi'u:

—Te gi ne ga ja'ahü.

³³Nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, di nehe da xo ma
dahe.

³⁴Nu'mú ar Hesu bi hwëki ne bi
hñuxa ár 'ye ha yá da'u, ne dama bi
xogi, ne bi deni.

**Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar
ndö mi tho'mi**

(Mr. 11:1-11; Lk. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 Ar Hesu mi zongwi yá
máxte núnu Betfage, möte
ar t'ohö Njömdöni, get'u ar hnini
Herusalen. Ka bi mēhnu yoho nda
m'et'o.

²Ne bi 'ñembabi:

—Di möhu har t'ulo hnini gi
hanthü 'buhnu. Ne xki tsoñhu
ma gi tiñhu n'ar tsi n'oge di
thötwinu ár t'ubru, gi xothu ne gi
tsinkagihwa.

³Nu'mu togo da 'yañ'ahü, gi
'ñembabihü njawa: Ar tsi Hmu honi,
ne ka da kos'a man'agi.

⁴Gathoyü bi njap'u ne nda thogi
ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu
bi 'ñenö:

⁵Di möhü Herusalén nö'ö ar
hnini t'embabi ar Sion n'ehe,
ne xifü ya mengunü:

Hyanthü ba ekwa ri Hmuhü xpa
e da k'ös'ahü,
hingar ñ'ets'i, ngetho xpa nto
n'ar tsi n'oge,
ár bötsi n'ar tsi zu'we ndu.

⁶Nu'mü yá maxte bi ma'u ne bi
'yot'a ngu xki xipabi.

⁷Nep'u ba tsimpa ar tsi n'oge
mi ñ'owi ár bötsi, ne yá maxte bi
gö'spa yá pat'i ne bi boxa ar Hesu
bi ntoge.

⁸Mi panü nzeye ya jö'i, 'ra mi
höka yá pat'i mi xi har 'ñu, ma'ra
mi toka ya xiza mi po habü nda
thogi.

⁹Nuya jö'i mi 'bet'o ne nu'u mi
'befa xa mi mafi mi eñ'u:

—Xa nsunda ár T'u ar Dabi. Dá
jöpa Jö ár m'ehni. Xa nsunda Jö bi
'bü mhets'i.

¹⁰Ngü mi yut'u har hnini
Herusalén, xa mi ñ'entya jö'i ne mi
enga n'a ngu n'a:

—Togonü 'mu.

¹¹Ne nu'u togo mi teni mi thödi
ne mi eñ'u:

—Gehnü ar Hesu ár m'ehni Jö, ar
me Nasare har hai Ngáliea.

Ar Hesu bi paxt'a ar dönganijö

(Mr. 11:15-19; Lk. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹²Nep'u ar Hesu bi yut'a hár thi ár
dönganijö ar tsi Dada, ne bi 'yenga
gatho nu'u mi mpa ne nu'u mi ntai.

Bi pu'spa yá mexa ya patbojö ne yá
nthuts'i nu'u mi pa ya domtxu.

¹³Ne bi 'ñembabi:

—Hár T'ofö Jö enö: Ma ngu gehnü
ár ngu mhat'ajö. Ha nu'ahü xka
'yothü n'ar ngu jar mfë.

¹⁴Ra ya goda ne ya dowa ba e bi
zühnü har nijö, ne nö'ö bi othebi yá
hñeni.

¹⁵Nuya ndömöjö ne nuya böt'ofö
mi hyanda ya döta nt'udi bi 'yot'a
ar Hesu, xa bi mbo yá kwë mi 'yoxa
nuya bötsi mi ma mbor nijö mi
eñ'u: Xa nsunda ár T'u ar Dabi.

¹⁶Ne bi xipa ar Hesu njawa:
—Ha hingi oxa nö'ö mönga ya
bötsi.

Ar Hesu bi dötwabi ne bi
'ñembabi'u:

—Hö, di ode. Xi nu'ahü, ha hinxka
nehü ár T'ofö Jö habü enö njawa:

Nuya bötsi ne nu'u ya lele tsutho,
Jö bi xokwa yá ne nda mat'ajö
xiñho.

¹⁷Ne bi zohnu'u bi bönga har
hnini, bi ma Betania, ka ba oxhny.

Ar Hesu bi ot'a n'ar 'bai'iuxi hinte mi uni

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Ár hyax'ö n'itho bi menga
man'agi Herusalén, ne nú'mu mi
'yo har 'ñu bi ntunthu.

¹⁹Hár ñöni ar 'ñu bi hyandi mi
'bahny n'ar 'bai'iuxi. Bi ma ba k'öni,
xömhö nda dinga te nda zi. Ha
hinte mi tu, hönse xa mi k'amatho
yá xi. Nu'mü bi 'ñemba ar 'bai'iuxi:
—Hiñham'u gi penga da ndu ri iuxi.
Ne dama bi 'yot'i.

²⁰Nu mi hyanda yá maxte nö'ö
xki thogi, xa mi 'yotho ne bi
'ñemba ar Hesu:

—Hanja dama bi 'yot'a ar 'bài'iuxi.

²¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahü, nu'mü xa gi jamfihu, ne hingi yomihu da njap'u ngu gi nehü, honge honse da tsa gi 'yothü ngu xta ot'wa ar 'bài'iuxi. Da tsa gi 'ñembabihu nunar t'ohonu da mponi di ma har dehe, ne da ma.

²²Ne gatho nö'ö gi 'yahü ne gi ñ'emüihu da t'a'ahü, gi hñöhü.

**Ar Hesu bi t'ambabi togo mi hömpa
ár ts'edi**

(Mr. 11:27-33; Lk. 20:1-8)

²³Nep'u ar Hesu bi yut'a man'agi har dönganijö Herusalen, mi uta ya jö'i. Ne ja bi zohnu ya ndömöjö ne yá dönziandö ya xodyo, ne bi 'ñembabi:

—Togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a gatho nö'ö gi pefi. Togo gi hömpa ár ts'edi gi 'yot'a njap'u.

²⁴Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga n'e, ma ga ot'ahü n'ar nt'ani. Nu'mü gi thöhu, nuga n'e ga xi'ahü togo di hömpa ár ts'edi ga ot'a nö'ö di pefi.

²⁵Nö'ö ar xixthe mi ot'a ar Xuwa Xixthe, togo ba peñ'ö, Jö wa ya jö'i.

Nu'u bi ndui bi njont'ane n'a ngu n'a, ne mi eñ'u:

—Xipya te ga thöhu. Nu'mü ga emfü ba pehna Jö, ma da 'ñengagihu: Yo'ö hinga 'yothü nö'ö mi möñ'ö.

²⁶Ha nu'mü ga emfü ar Xuwa ba pehna ya jö'i, da mbo yá kweyu, ngetho gatho handa ar Xuwa Xixthe ngu ár m'ehni Jö.

²⁷Nu'mü ya ndömöjö ne yá dönziandö ya xodyo bi 'ñemba ar Hesu:

—Hindi pöhe.

Nu'mü ar Hesu bi dödi:

—Nuga n'e hinga xi'ahü togo xpa penkagi ga ot'a nö'ö di pefi.

Ár 'bede yoho ya t'u

²⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Te gi nuhu. N'ar ñ'ohö mi 'ñe yoho yá t'u, ne bi 'ñemba n'a'u: Di ma ba mpe har hwöhi.

²⁹Nö'ö ar t'u'ö bi dödi ne bi 'ñenö: Hin'ö, hindi ne ga ma. Ne m'efa bi 'yot'wa ár ntso'mi ne bi ma ba mpefi.

³⁰Nep'u nu ár dada'ö bi 'ñemba nö'ö man'ar t'u: Di ma ba mpe har hwöhi. Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö: Hö, ga ma. Ha himbi ma.

³¹Xipya, nuya yohoyu, togo bi 'yot'a nö'ö bi 'bepa ár dada.

Bi dö nuya ndömöjö:

—Nö'ö ar t'u bi mehna m'et'o.

Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahü, nuya hyate ne nuya ts'o'behñö ma da dö'ahü m'et'o da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

³²Ngetho ba e ar Xuwa Xixthe bi ut'ahü hanja gi ñhogajö'ihu, ne nu'ahü hinga ne ga jamfihu nö'ö mi möñ'ö. Nuya hyate ne ya ts'o'behñö, nu'u hö, bi 'yot'wa yá ntso'mi. Ha nu'ahü, mödi te gatho xka hyanthü, hinxka ñ'emüihu nö'ö bi möñ'ö.

Ár 'bede ya ts'oñhandi

(Mr. 12:1-12; Lk. 20:9-19)

³³Ar Hesu bi metwa man'ar 'bede ne bi 'ñembabi'u:

—'Yohu man'ar 'bede ga xi'ahü: Mi 'bu n'ar ñ'ohö xa mi the nzeye yá hai. Ne bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi, bi guxa n'ar jödo bi got'i. Bi xa'ma n'ar moto, ne bi hyoka n'ar he'sa ngu nda hyanda xoge.

M'efa bi umba ñhandi ma'ra nda su, ne bi ma yap'u.

³⁴Nu mi zo ar sofo, bi mehna 'ra yá 'bego ma nda k'ò'sa yá ñhandi, ne nda umba nò'ò made ndi 'ñepi.

³⁵Nuya ñhandi bi gumpa yá 'bego, n'a bi meì, nò'ò man'a bi hyo, ne nò'ò man'a bi tēdo bi gui bi ma.

³⁶M'efa bi mengi bi mehna ma nzeýe yá 'bego, ha nuya ñhandi bi mengi bi 'yot'wa ngu xki 'yot'wa nu'u m'et'o.

³⁷Nu ár ngòts'i, nò'ò tor meti ar hwöhi bi mehna ár t'u, ne bi 'ñenö: Numa t'u hö, ma da 'yote.

³⁸Ha nuya ñhandi mi hyandwa ár t'u, bi 'ñenga n'a ngu n'a: Go gehnu togo ma da gohwi ya hai. Ma ga hohu ne ga tsömfu yá hai.

³⁹Nu'mú nuya ñhandi bi gumpa ár t'u, bi guka har hwöhi ne bi hyo.

⁴⁰Nu xta penga nò'ò tor meti ar hwöhi, tema da japa nuya ñhandi.

⁴¹Nu'mú nuya ndöxodyo bi 'ñenö: —Nò'ò togo ár meti ar hwöhi da 'weka nuya ts'oj'ö'i da hyo, hinda ma da hwēki. Ne da umba ma'ra ya 'bego ár hai, nu'u togo da umba nò'ò di 'ñepi xta zo ar sofo.

⁴²Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Hage hinxka nehü har T'ofu habü enö:

Nò'ò ar do bi 'yemp'uhmö ya guxjödo,

nupya gehnu ar müdi do xi nju'spa ár nijö Jö.

Gese Jö xi 'yot'a njap'u, ne di hanthü nzatho nò'ò bi 'yot'e.

⁴³Jange di xi'ahu, ma da thömp'ahu nò'ò ar ts'edi gi pe'su gi kuthühmö hár ts'ut'wi Jö, ne da

t'umba ma'ra ya jö'i nu'u togo ne da 'yota nò'ò mönga Jö.

⁴⁴Nò'ò togo da ntoxkwi nor do'ö, da 'waka yá ndo'yo, ha nò'ò togo da ze'mi, da kunt'i.

⁴⁵Nu mi 'yo ya ndömöjö ne ya denga'bepate nò'ò mi mönga ar Hesu, bi bö'u go mi embabi'u.

⁴⁶Jange xa mi nemhö'u nda gu ar Hesu. Hönse mi tsu ya jö'i, ngetho nuyu mi beni ar Hesu már m'ehni Jö.

Ár 'bede ar ngo

22 Ar Hesu bi metwa man'ar 'bedeyu ne bi 'ñembabi:

²—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i, ma ga heju ngu n'ar ndö bi 'yot'wa n'ar ngo ár t'u bi nthöti.

³Bi mehna yá 'bego ma nda tsi nu'u mi tho'mi nda e har ngo, ha nu'u himba ne ba ehe.

⁴Nep'u nunar ndö bi mehna ma'ra ya 'bego, ne bi 'ñembabi: Ba xifu nu'u togo di to'mhe, xta ñhoje. Xta hohe ya meti ne ya nokaboi. Gatho xi thoki. 'Ñembabihü: Ba ehü ar ngo.

⁵Ha nu'u mi tho'mi, himbi japamasu nò'ò bi xipa nuya 'bego. N'a bi mada ar 'befi ha yá hwöhi, ha man'a bi ma ba k'önga yá m'a har hnini.

⁶Ma'ra bi gumpa yá 'bego ar ndö, bi fenza ne bi hyo.

⁷Nu mi 'yo ar ndö gatho nò'ò xki njapa yá 'bego, xa bi mbo ár kwe. Bi munts'a yá ndogu, ne bi mehni ma nda hyonga nuya hyote nda hyo ne nda tsöt'wa yá hnini.

⁸Nep'u ar ndö bi 'ñemba yá 'bego: Xi thoka gatho da ho ar ngo, ne

nu'u ndi to'mi himba ne ba ehe. Bi nts'okse'u.

⁹Jange nupya, di möhü ha ya dö'ñu, ne ba tsihü gatho nu'u gi nthewihü.

¹⁰Bi ma yá 'bego ma ba munts'a gatho nu'u mi nthewi ha ya 'ñu, ya ts'om'ui ne ya hogajö'i. Njap'u bi ñuxa nö'ö ar döta ngu habü mi t'ot'a ar ngo.

¹¹Nu'mü ar ndö bi yut'a har ngu nda zengwa nu'u xki zohö, ne bi hyanda n'a mi 'buhnü hinxki theta ar hengo.

¹²Jange bi 'ñembabi: Ha gi ode ñö. Hanja ga kut'wa ne hingi he ar hengo. Nö'ö hinte bi zä te bi dödi.

¹³Nu'mü ar ndö bi 'ñemba yá 'bego: Xothwu yá 'ye ne yá wa, ba eñhu nthi har 'bexui habü da nzoni ne da guxyá ts'i.

¹⁴Nu mi wa ar Hesu bi metwa nunar 'bedenü, bi 'ñenö:

—Ngetho nzeye xi ts'ohni, ha tx'utho nu'u xi thahni.

Ar Hesu bi nonga ar bojö jot'a ya ndö

(Mr. 12:13-17; Lk. 20:20-26)

¹⁵Nu mi 'yo ya denga'bebate njap'u, bi njuki bi ma'u, ma nda nkohi hanja nda tsä nda hyat'a ar Hesu.

¹⁶Ba pehna 'ra yá maxte bi mewi 'ra yá ñ'owi ar Erode, ma nda 'yot'wa n'ar nt'ani, ne bi 'ñembabi:

—Utate, di pöhe gi mönga nö'ö majöni ne gi utwa ya jö'i ár 'ñu Jö. Hinto gi tsu, ne hinto gi hwantho.

¹⁷Jange di ne gi xikagihe, hage xiñho ga juthwe ar bojö jot'a ar Sesar, wa hin'ö.

¹⁸Ha nunar Hesu mi pötwatho yá ts'omfeni, jange bi 'ñembabi:

—Xa gar nemhñöhu, yo'ö gi ne gi hyaju.

¹⁹Utkagihü n'ar bojö a ar Sesar.

Nu'mü ba thömpabi ar bojö mi adi.

²⁰Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

²¹Ha nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ár meti ar Sesar.

Ar Hesu bi 'ñenö:

—Umfu ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfu Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

²²Nu mi 'yo njap'u, xa bi 'yötho, ne bi zohnü ar Hesu bi ma'u.

Ya dengamöjö bi ñ'ani ar menga nte

(Mr. 12:18-27; Lk. 20:27-40)

²³Nor pa'ö bi zohnü 'ra ya dengamöjö, nu'u hingi ñ'emui da mengi da nte nu'u xi du, ne bi 'yambabi,

²⁴bi 'ñeñ'u:

—Utate, ar Moise bi 'ñenö, nu'mu n'ar ñ'ohö da du ne hinda zo n'ar bötsi, n'ár jödöp'u'ö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁵Nuje da pöhe yoto mi njödö. Nö'ö ar 'bet'o bi nthöti, bi du ne hinte bi zo ar bötsi. Jange nunar 'behñö bi mengi bi nthötwi ár jödöp'u'ö.

²⁶Nor ñoho ñ'ohö bi du n'ehe, ne ar hñu, ne bi njap'u gatho yoto.

²⁷Ár ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

²⁸Nú'mu xta mengi da nte man'agi, togo ár 'behñönu 'mu, ngetho bi nthötwi gatho yoto ya ñ'ohö mi njödö.

²⁹Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xi ts'onga ri mfenihü, ngetho hingi pöhu ar T'ofö, ne hingi pöhu ár ts'edi Jö.

³⁰Nu xta menga ya jö'i da nte man'agi, hinda ma da nthöti, hinda ma da t'adi. Ma da ñehewi yá enxé Jö bi 'bu mhets'i.

³¹Nö'ö ha pengi da nte nu'u xi du wa hin'ö, hage hinxka nehü habü enga njawa Jö har T'ofó:

³²Nuga ár Jögi ar Abra, ar Isa ne ar Hakob. Jö go ár Jö nu'u te, hinge nu'u xi du.

³³Nu mi 'yoxa njap'u ya jö'i, xa bi 'yoda nö'ö mi ut'ö.

Ar döta 'bepate

(Mr. 12:28-34)

³⁴Nu mi bö ya denga'bepate nunar Hesu xki gotwa yá ne ya dengamöjö, bi mhunts'i nda nu te nda me'u.

³⁵Nep'u n'a nu'u már böt'ofó, bi ma ba ot'wa n'ar nt'ani ar Hesu, xömhö nda hyat'i, ne bi 'ñembabi:

³⁶—Utate, ndana ar 'bepate töte ár nsu hár t'ofó ar Moise.

³⁷Ar Hesu bi 'ñenö:

—Xa gi 'ñet'a ri müi, gi 'yent'a ri te, ne gi hñuxa ri mfeni gi mö Jö ri Hmu.

³⁸Go gehnü ar 'bet'o 'bepate, ne gehnü töpa ár nsu gatho nu ma'ra.

³⁹Ne nor ñoho ñehewitho: Gi mö ri mijö'iwu ngu gi mhöse.

⁴⁰Ha nuya 'bepateyu, ka pongwa gatho yá 'bepate ar Moise, ne gatho nö'ö mönga yá m'ehni Jö.

Hanja mhö ar Kristo ár t'u ar Dabi

(Mr. 12:35-37; Lk. 20:41-44)

⁴¹Nú'mü xki mhunts'a ya denga'bepate, ar Hesu bi 'yot'wa n'ar nt'ani.

⁴²Ne bi 'ñembabi:

—Togo gi beñhu ar Kristo. Togo ár t'u'ö.

Nuya denga'bepate bi 'ñen'u:

—Ár t'u ar Dabi.

⁴³Nu'mü ar Hesu bi 'ñenö:

—Xi'mü, yo'ö ar Dabi, xki nzinga ár Hñö Jö, embabi ár Hmu 'mü.

Ngetho bi 'ñenö:

⁴⁴Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi

Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi,

tö'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

⁴⁵Nu'mü ar Dabi embabi ár Hmu, hanja ár t'u 'mü.

⁴⁶Ne hinte bi zä te bi dödi. Nu ar pa'ö di 'ñe injawa, hinto bi ne bi 'yot'wa ya nt'ani.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya denga'bepate ne ya böt'ofó

(Mr. 12:38-40; Lk. 11:37-54; 20:45-47)

23 Nu'mü ar Hesu bi zo yá maxte ne gatho ya jö'i mi 'buhnu, ne bi 'ñembabi'u:

²—Nuya denga'bepate ne ya böt'ofó, xi t'umba ar nsu da ut'ahu tema di bonga nö'ö bi 'yot'a ar Moise.

³Jange 'yothü gatho nö'ö da xi'ahu. Hönse yo gi tembabihu yá ts'o'befi, ngetho möñ'u xiñho, ha hingi ot'a njap'u.

⁴Nu'u tutwa ya 'beni ya jö'i xi ñhu, ha nuyü hingi ne da dañ'uts'u da mats'i.

⁵Nö'ö ot'u, te gatho pe ha yá nthandi ya jö'i, ne da 'ñexyá nsu. Tsüta ya t'ofó ha yá dë ne ha yá 'ye, ne tutwa xi nxidi ár ñöni yá he.

⁶Nu ha ya dango xa hongda hñuxa ha ya m'et'o nthuts'i, ne xa

ne da hñuxa ha ya hoga nthuts'i ha ya nijö, honi da t'e'spa yá nsu.

⁷Xa ne da ndömbýá 'yë nú'mu da nzengwa ha ya tai, ne da t'embabi'u: Ma tsi utate'ihe.

⁸Ha nu'ahu, yo ma gi ñhehu da t'es'ahu ri nsuhu, ne da t'eñ'a'ihu gar utatehu. Ngetho n'adar Utate, hõse ar Kristo, ha nu'ahu gatho gi nkuhu.

⁹Hinto ma gi ñembabihu ri dadahuwa har ximhai, ngetho n'ada ri Dadahu, gehnu bi 'bu mhets'i.

¹⁰Yo ma gi ñhehu da t'eñ'ahu gar utatehu gi tsixu ar 'ñu, ngetho n'ada togo tsixa ar 'ñu, gehnu ar Kristo.

¹¹Nö'ö togo 'bu mañö pe'sa n'ar döta nsu, mahyoni da mepa nu ma'ra n'ehe.

¹²Ngetho nö'ö togo da ñ'exase, m'efa ma da m'etwa ár tsa, ha nö'ö togo da nts'a'mi, ma da t'e'spa ár nsu.

¹³Hwëkate nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar nemhñöhu. Hingi kuthu, ne hingi hehu da yut'a nu'u togo ne da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

¹⁴Nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar nemhñöhu. Gi hathu ya tsi 'ranxu, gi hömfu yá ngu, ne xa gi othu ya nsadi, hingi ne da nheki ri ts'o'befihu. Jange xa döta ri mfeji gi to'mhu.

¹⁵Hwëkate nu'ahu gar böt'ofu ne gar denga'bepatehu, nemhñöhu. Xa gi mpunthu gi hoñhu togo da demp'a ri nt'utihu. Ne xki tiñhu, xa gi ts'okwabihu yá mfeni, gi 'bet'ohu da ma njõntho har 'bexui habu gir möhu n'ehe.

¹⁶Di hñöx'ahu ya goda guhna ma'ra. Hwëkate'ihu gi eñhu, nu'mu

togo da 'ñet'a made ar dönganijö, hinter me'ö. Ha nu'mu togo da 'ñet'a made ar k'axt'abojö ja har dönganijö, nu'mu hö, xi nts'uni nö'ö bi mö.

¹⁷Gar godahu ne xa xka 'be ri mfenihu. Ndana töte ár nsu, ar k'axt'abojö wa ar dönganijö japi da hñuxa ár nsunu.

¹⁸Ne gi eñhu, nu'mu togo da 'ñet'a made ar t'uxm'oñho, hinter me'ö. Ha nu'mu togo da 'ñet'a made nö'ö ar m'oñho oxhnu, nu'mu hö, xi nts'uni nö'ö bi möñ'ö.

¹⁹Godahu xka 'bethwu ár 'ñu ar tsi Dada. Ndana töte ár nsu, ar m'oñho wa ar t'uxm'oñho nuna japi da hñuxa ár nsu.

²⁰Jange nö'ö togo et'a made ar t'uxm'oñho, et'a made gatho nö'ö te kuxhnu n'ehe.

²¹Njap'u hinge hõse et'a made ar dönganijö, et'a made Jö togo 'buhnu.

²²Nö'ö togo et'a made mhets'i, et'a made ár thuxandö Jö, ne gese Jö togo huxhnu.

²³Hwëkate'ihu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, gar nemhñöhu. Ngetho gi uñhu ár 'ret'a xeni ya doni t'u'sa ar ñhuni, ne xka hyehu nuna 'bet'o ha yá 'bepate ar Moise. Xka hyehu gi 'yothwu xiñho ma'ra, ar nhwëki ne ar ñ'emui. Xiñho gi 'yothuyu, ne hingi hyehu nu ma'ra.

²⁴Gar goda guhnatehu. Gi othu nö'ö hints'u nts'uni, ne gi hehu nö'ö xa pe'sa ár nts'uni. Jangutho gi ntsuñhu hingi tuthu n'ar tsi t'ulo zu'we, ne gi tut'athohu ya döta zu'we.

²⁵Hwëkate nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar

nemhñöhü. Gi ñhëhwihü n'ar 'bada wa n'ar mohi, hõnse xi nsut'a nthi, ne mbo ri muihü ne ri mfenihü xa ñuxa ar mfë ne ar ts'om'ui.

²⁶Godä denga'bepatehü, xuthu m'et'o mbo ri mfenihü ne ri muihü, ne njap'u da t'axk'ahü nthi n'ehe.

²⁷Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü ne gar denga'bepatehü, xa gar nemhñöhü. Di hñöx'ahü ya t'agi xint'axi nthi ne nheki nzatho, ha kü yá ndo'yo nu'u xi du thota yá nts'otho.

²⁸Gi njahup'u n'ehe, ngetho ha yá hmi ya jö'i xa gi othu gar hogajö'i'ihü, ne ha ri mfenihü hingi tsaya ar nhemhñö ne ar ts'oki.

²⁹Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü ne gar denga'bepatehü, xa gar nemhñöhü. Ngetho gi hojwü yá t'agi yá m'ehni Jö, ne gi kö'thwü yá t'agi ya hogajö'i.

³⁰Ne gi eñhü: Nu'mü xta 'buhmöhü nuya pa mi 'bü ma palehü, hinxta faxhmöhü xi hyopa ya m'ehni Jö.

³¹Jange gi ndasehü yá 'beto'ihü nu'u togo bi hyopa yá m'ehni Jö.

³²Jwathü 'mü nö'ö bi dü'ma ri palehü.

³³Yá bötsi'ihü ya k'eñö. Hanja ma gi k'onthu da 'beñ'ahü har tsibi.

³⁴Jange ma ga peñ'ahü ma'ra ya m'ehni, ne nu'u di pe'sa yá hoga mfeni ne ya böt'ofö. 'Rayü ma gi hyohü, ma'ra gi tsuthü har pont'i, ma'ra gi fehü ha ri nijöhü ne gi kuhü di ne ya hnini.

³⁵Ne njap'u go ma gi k'othü ar thai xi thuts'i nú'mü mi nhö'mba ár ji ya hogajö'i. Di ndü'ma nú'mü mi nhö'mba ár ji ar hoga Abel, di göxa ár ji ar Sakaria ár t'u ar

Berekia, togo ga hyohü mateda ar ts'ötm'oñhö ne ar nijö.

³⁶Xa majöni di xi'ahü, gatho nor thainü, ma da k'ot'a nuya jö'i 'bü nuya payü.

Ar Hesu bi zot'a ár müi bi hwëka ya me Herusalén

(Lk. 13:34-35)

³⁷Nu'ahü gar menguhü Herusalén, gi k'ampabihü togo bi peñ'ahü, ne gi hofü yá m'ehni Jö. Hangu xta nemhö nga munts'a'ihü, ngu n'ar tsi oni munts'a yá tsi t'u'ni da hwixa ha yá hwa, ne hinga nehü.

³⁸Pöhü, Jö ma da hyek'ase ri nijöhü.

³⁹Ngetho di xi'ahü, hinge ma gi hyandgagihü nuya payü. Gi to'mhü m'et'o da zo ar pa gi 'ñeñhü: Nsunda togo xpa pehna Jö ma Hmuhü.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dönganijö

(Mr. 13:1-2; Lk. 21:5-6)

24 Nu mi bonga ar Hesu har dönganijö, mi 'ba ar 'ñu nda ma, bi wat'a yá maxte mi utwabi tengu ár nzatho ar nijö.

²Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Xa majöni di xi'ahü: Gatho nuya jödoyu gi hanthu, ma da thext'a gatho. Hinda ma da go n'ar do mañö ár midowi.

Ya nt'udi di 'bet'o nonga ar ngöts'i

(Mr. 13:3-23; Lk. 21:7-24)

³Nep'u ar Hesu bi ma har t'ohö Njömdöni ne ka ba huhnü. Ba ep'u yá maxte bi 'yambase ne bi 'ñembabi:

—Di ne gi xikagihe ham'u ma da tho gatho nö'ö xka mö, ne tema

nt'udi ma ga hanthe, njap'u ga pöhe
'bap'utho gi pengi, ne da göxa nuya
payu di 'buhü.

⁴Nu'mú ar Hesu bi döt wabi ne bi
'ñenö:

—Jamasuhu yo ma gi ñhehu to da
hya'ahu.

⁵Ngetho ma da e nze ye togo ma
da gumka ma thuhu ne da 'ñeñ'u:
Nuga go dar Kristo. Ne njap'u ma
da ka nze ye ya jö'i.

⁶Ma gi 'yohu habu bi ja ya tuhni
ne habu ja ma da ndui. Nu'ahu yo
gi tu ri müihu, ngetho mahyoni da
njap'u. Mödi thohyu, hinxi zota ár
ngöts'i gatho nö'ö te japyä.

⁷Nuya hnini ma da ntunkwi yá
mihniniwi. Ma da nja ya textehñeni,
ar thuhu, ha nunar ximhai habu
gatho ma da nhwöni.

⁸Gatho nuya dumüiyu, hönse ár
ndui ar ügi xi 'ñep'u.

⁹Ma da ndat'ahu da mfep'ahu,
da tho'ahu, ne xa ma da nt'utsa'ihu
ngetho xka ñ'emüigihu.

¹⁰Nuya pa'u nze ye ma da 'be yá
jamfi, ne ma da ñ'utsa n'a ngu n'a,
ne ma da dase yá ñ'ohu.

¹¹Ma da e nze ye ya hyate da
'ñenö xpa pehna Jö, ne ma da hyat'a
nze ye ya jö'i.

¹²Ne ár mhöte nze ye ya jö'i ma
da 'bedi, ngetho ma da xu ar ts'oki
gatho har ximhai.

¹³Nu'u togo da zeta gatho nuya
thogiyu, da do'mi da göxa xoge, go
ma da mpo'u.

¹⁴Ne ma da nunga nunar hoga
mhönu nomba ár ts'ut'wi Jö gatho
ár nxidi ar ximhai, ne da 'yo gatho
ya jö'i. M'efa da göxa xoge.

¹⁵Jange xki hyanthu ar ts'oki xi
nts'otho da yut'a habu ndönga Jö,

ngu bi 'yot'a ar m'ehni Dañe (nö'ö
togo da nehe, dá bödi xiñho tema
ne da mö),

¹⁶nu'mú, nu'ahu gi 'buhüwa
Nhudea, di möhu ba ñ'öñhu ha ya
t'ohö.

¹⁷Nö'ö togo di to mañö ar ngu,
yo ma gi kuthu te gi juju. Nixt'i di
möhu.

¹⁸Nö'ö togo 'yo har 'batha, yo ma
gi penju gi juju ri pat'ihu.

¹⁹Hwëkate nu'u ya 'behñö di ñ'u,
ne nu'u di tsutyá bötsi nuya pa'u.

²⁰Yapabihu Jö, nö'ö ar pa gi
nixt'ihu, hinda dat'a ya tse, ne
hinar pa ntsaya.

²¹Ngetho nuya pa'u, xa ma da nja
ya thogi ngu hinxka hyanthu nú'mu
mi nduta ar ximhai di njawa, ne xta
thogi hinda ma da nja man'a ngu'ö.

²²Nu'mu hinda göxa ngut'a nuya
pa'u, hinto da bonk'mu. Jö ma da
jöts'i, ngetho ma da maxa togo xi
hwañ'ö.

²³Nu'mu da t'eñ'ahu: Ka bi
'bukwa ar Kristo, wa da t'eñ'ahu:
Ndi, bi 'buhnu, yo ma gi jafumasu.

²⁴Ngetho ma da e ya kate Kristo
ne ya kate m'ehni. Ma da 'yot'a
ya döta nt'udi da hyat'a ya jö'i, ne
nu'mu da tsahmö, da hyat'a nu'u xi
thahni.

²⁵Nuya xta xi'ahu m'et'o, yo ma gi
ñhehu da hya'ahu.

²⁶Jange nu'mu da si'ahu: Bi 'buhnu
har ot'at'ohö, yo ma gi k'ö'su. Wa
nu'mu da t'eñ'ahu: 'Bukwa har ngu,
yo ma gi jafumasu.

²⁷Ngetho nu xta penga Nö'ö Togo
ba e bi Njö'i, xki thañhu dama da
zohö. Ne da nheki xoge ar ximhai,
ngu n'ar hwei da yot'a ha mahyats'i
ne di m'e mampuni.

²⁸Nuya pa'u ma da ñhëhwi jangu ya pada kwat'a habu 'bënga n'ar meti xi du.

Ár ño'gi 'ñehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i

(Mr. 13:24-37; Lk. 21:25-36;

17:25-36; 12:41-48)

²⁹Ngu da göxa nuya pa'u ñ'utho, ar hyadi ma da m'exui, ha nunar zönö hinda ma da unga ár hyats'i. Ya tso ma da hyoi, ne gatho nu'u ja yá ts'edi mhets'i ma da nhwöt'i.

³⁰Nu'mú ma da nheki n'ar döta nt'udi mhets'i ár yo mpengi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Ne gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai, ma da nzoni nu xta hyandi da zohö xta 'ñe ha ya gui, di hö n'ar döta ts'edi ne n'ar döta nsunda.

³¹Ne ma da mehna yá enxë xta nt'ö ar k'axt'athuxi, da muspa gatho nu'u togo xi hwañ'ö xoge ár nxidi ar ximhai, di ndu ha n'ár ñöni, di göxa man'a.

³²Pöhu tema ne da utkagihu ár 'bede ar iuxi: Nú'mu xki hyanthu pöxa yá n'ogi ne pö yá xi, gi pöhu ba ep'utho ar pahyadi.

³³Jange nú'mu xki hyanthu gatho nuya thogiyu, pöhu, 'bap'utho da göxa xoge.

³⁴Xa majöni di xi'ahu, hinda theta gatho nuya jö'i 'bu nuya payu, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyu.

³⁵Mödi da m'edi ar mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mö, hinda ma da m'edi.

³⁶Nö'ö ar pa ne ar xenimpa ham'u da göxa xoge, hinto pödi. Nuyá enxë Jö hingi pöhmö n'ehe, hönse ma Dada bi 'bu mhets'i go pö'ö.

³⁷Nu xta mengi da e man'agi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da njangu nuya pa mi 'bu ar Noe.

³⁸Nú'mu himi tsöta ar pa nda yut'a ar Noe har motsa, ne nda ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, nuya jö'i mi ñuntho, mi tsithetho ne mi otya ngo.

³⁹Himbi ne bi 'yo'u, mi dañ'u bi ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, ne gatho bi jöt'i. Ma da njap'u xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴⁰Nuya pa'u, nu'mu yoho ya ñ'ohö di 'yo har hwöhi di mpefi, xta dañ'u n'a ma da ts'its'i ne nö'ö man'a ma da ts'op'u.

⁴¹Nu'mu yoho ya 'behñö di kunga mahyegi, da ts'ixa n'a, nö'ö man'a da ts'ogi.

⁴²Jange ndo'mhu, ngetho hingi pöhu ham'u da zo ri Hmuhu.

⁴³Beñhu 'mu, nu'mu n'ar mengu di pöhmö ham'u da zo ar bë, hinda ñ'ö 'mu. Da su hinda hyegi togo da bëpa ár ngu.

⁴⁴Jange nu'ahu n'ehe ndo'mhu, ngetho xki thañhu ma da ep'u Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

Ar 'bego ot'e nö'ö nsipabi ne nö'ö hingi ot'e

(Lk. 12:41-48)

⁴⁵Nö'ö togo ar hoga 'bego xa di ja ár mfeni, tsä da t'ent'wa hár 'ye ár ngu ár hmu, ne da ts'okwabi da 'winga gatho nu'u togo 'buhnu.

⁴⁶Nu'mú xa ma da njöpa nunar hoga 'bego'ö, xta zo ár hmu da dini di ot'a xiñho gatho ar 'befi xi ts'okwabi.

⁴⁷Xa majöni di xi'ahu, nö'ö ar hmu'ö ma da 'yent'wa hár 'ye gatho nö'ö te pets'i.

⁴⁸Ha xi'mu nö'ö ar 'bego'ö xi nts'o, ne kaxmbeni ár hmu hinda ma da penga ngut'a.

⁴⁹Ne da gu da me nu'u yá mi'begowi, ne da ñungwi ne da ntsithewi ya mihni.

⁵⁰Xta dani nunar pa hingi to'mi, dama da zo ár hmu.

⁵¹Nu'mú nor hmu'ö ma da mbö ár kwe, xa ma da umba ar mfei, ne da 'ñet'a habu bi 'bu ya kate. Ka ma da nzonu ne da guxtyá ts'inu.

Ár 'bede 'ret'a ya nxutsi

25

Nú'mu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da 'ñekwa ár ts'ut'wi, ma da ñehewi ngu n'ar nthöti bi t'ot'e. 'Ret'a ya nxutsi bi hñöxa yá ñot'i, ma ba thö ar ñ'ohö ma nda nthöti.

²Ha nuya nxutsi'u, kut'a mi ja yá mfeni ne kut'a mi ñ'entho.

³Nu'u kut'a mi ñ'entho, himbi hñöxa nzeye ar nziki da xit'a yá ñot'i.

⁴Ha nu'u ma kut'a mi ja yá mfeni, bi hñöxkwi mahyegi yá ñot'i n'a xito mi po ar nziki.

⁵Nö'ö ma nda nthöti himbi ngut'a bi zohö, jange gatho 'ret'a ya nxutsi bi zopa ar t'öhö ne bi ñ'ö'u.

⁶Ngu made ar xui bi nheki n'ar mhafi mi emba ya nxutsi: Xi ñep'u nö'ö togo ma da nthöti. Di ma ba thöhu.

⁷Nu'mú nu'u 'ret'a ya nxutsi bi nuhu, ne dama bi tso yá ñot'i.

⁸Nu'u mi ñ'entho bi 'ñemba nu ma kut'a mi ja yá mfeni: Thogagihe n'a tui ri nzikihu, ngetho ma ñot'ihe hwet'atho.

⁹Ha nuya nxutsi mi ja yá mfeni, bi 'ñemba nu ma'ra: Hin'ö, xi'mu da k'atkagihe n'e. Xiñho ma gi tansehu habu bi 'ba.

¹⁰Nú'mu mi 'yo ar 'ñu ma nda danga ar nziki, ge'mu bi zo nö'ö

togo ma nda nthöti. Nu'mú nu'u kut'a ya nxutsi xki ñhoki bi yut'wi har ngo, ne bi njot'a ar goxthi.

¹¹M'efa bi zo nu'u ma'ra ya nxutsi, ne mi eñ'u: Ndada, xogagihe ar goxthi.

¹²Ha nö'ö togo ma nda nthöti, bi döti ne bi 'ñembabi'u: Xa majöni di xi'ahu, hindi pöka togo'ihu.

¹³Jange nu'ahu ndo'mhu, ngetho hingi pöhu tema pa, wa tema xenimpa, ma da zo Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

Ár 'bede n'ar hmu bi zokwa ár bojö yá 'bego

¹⁴Ár ts'ut'wi Jö jangu n'ar hmu mi 'ba ar 'ñu nda ma man'ar hai yap'u. Ne bi zohna yá 'bego ne bi hyemba ár bojö nda japabi nda xu,

¹⁵ngu ár nihi yá mfeni n'a ngu n'a. N'a bi umba kut'a ya bojö, man'a bi umba yoho, ha nö'ö man'a n'ase bi umbabi. Nep'u bi gu ar 'ñu bi ma.

¹⁶Nö'ö togo bi t'umbabi kut'a, bi ma ba japa nunar bojönu bi mpefi, ne bi guka ma kut'a.

¹⁷Njap'u nö'ö xki t'umba yoho n'ehe, bi guka ma yoho.

¹⁸Nö'ö togo xki t'umba n'a, bi ma ba xa'ma n'ar ots'i, ne ka bi 'ñöhnü ár bojö ár hmu.

¹⁹Mi tho nzeye ya pa ba penga ar hmu, ne bi hñö'spa majöni yá 'bego.

²⁰Mi zo nö'ö xki ts'okwabi kut'a ya bojö, bi umba ár hmu ma kut'a xki döhö, ne bi 'ñembabi: Tsi ndada, ga tsogagi kut'a ya bojö, ha nuga da hñ'a ma kut'a xta töhö.

²¹Nu'mú ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xiñho nö'ö xka pefi, xa gar hoga 'bego gi ot'a nö'ö nsi'a'i. Ga pödi ga su nö'ö tsi tui da 'ra'i.

Nupya ma ga hus'a ár nzeýe. Ba e ga 'buhwi ri hmugi, ne ga njohyawí.

²²M'ëfa bi zo nö'ö xki t'umbabi yoho ya bojö, ne bi 'ñemba ár hmu: Tsi ndada, ga tsogagi yoho ya bojö, ha nuga xta höñ'a ma yoho xta töhö.

²³Nu'mú ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xiñho nö'ö xka pëfi, xa gar hoga 'bego gi ot'a nö'ö nsi'a'i. Ga pödi ga su nö'ö tsi tui da 'ra'i. Nupya ma ga hus'a ár nzeýe. Ba e ga 'buhwi ri hmugi, ga njohyawí.

²⁴Nú'mú mi zo ar 'bego xki ts'okwa n'ar bojö, bi 'ñemba ár hmu: Tsi ndada, di pödi xi nts'o'i, ne ma gi hñömgá nö'ö xta töhö, ngetho gi xo nö'ö hinxka pot'i, ne gi munts'a ar t'ei hinxka pits'i.

²⁵Jange nuga da tsu, ne ma da ägi, ha nupya xi 'bukwa nö'ö ri meti.

²⁶Ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xa gar ts'o'bego ne gar döññe. Nu'mú ngi pödi di xo nö'ö hinxta pot'i ne di munts'a nö'ö hinxta pits'i,

²⁷nu'mú, yo'ö hinga kwata ma bojö ha ya jwatbojö, ne xta pengi nda t'akagi ma bojö ne nö'ö xki döhö.

²⁸Ne bi 'ñemba nu'u togo mi ñ'owi: Hñömbabihü ar bojö da tsokwabinü, ne umbabihü togo pe'sa 'ret'a.

²⁹Ngetho nö'ö togo pets'i, ma da t'umbabi da bongwathobi, ha nö'ö tsi tui pets'i, ma da thömbabi xoge.

³⁰Ne nö'ö ar 'bego hinter 'bëfi, 'ñethü har 'bexui habu jar ts'oni ne ar nguxt'ats'i.

Ar Hesu ma da hñö'spa majöni ya meximhai

³¹Nu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i di hö n'ar döta nsunda, ne

di ñ'owi yá enxë, da hñuxa hár thuxandö da hñö'spa majöni ya meximhai.

³²Ma da mhunts'a gathö ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai, ne da hwahna n'a ngu n'a, njangu n'ar ma'yo 'weka ya deti ne ya t'öxi.

³³Ne ma da 'ba'ma hár ñ'ei ya tsi deti, ne hár ngöhö ya t'öxi.

³⁴Nu'mú nunar Ndö ma da 'ñemba nu'u 'ba hár ñ'ei: Ba ehü nu'ahü xi jöp'ahü ma Dada, kuthü hár ts'ut'wi Jö xi thok'ahü nú'mü hinte mi 'buhmö ar ximhai.

³⁵Ngetho nú'mü ndi tunthu, ga 'raju te da tsi. Nú'mü ndi tuthe, ga 'raju ar dehe, ne nú'mü ndi ne ar 'ñü, ga 'raju habu da oxi.

³⁶Nú'mü himi otho te nga he, ga hetkagihü. Nú'mü ndi hñeni ne ndi o ar fadi, ga e ga k'öskagihü.

³⁷Nu'mú nu'u bi 'yot'a xiñho da 'ñeñ'u: Ma tsi Hmu'ihe, ham'u da hant'ahe ngi tunthu, ne da 'ra'ahe te ngi tsi. Wa ham'u da hant'ahe ngi tuthe, ne da 'ra'ahe ar dehe.

³⁸Ham'u da hant'ahe ngi ne ar 'ñü, ne da 'ra'ahe habu ngi oxi. Wa ham'u da hant'ahe mi otho te ngi hye, ne da het'ahe.

³⁹Ham'u da hant'ahe ngi hñeni, wa ngi o ar fadi, ne ma da k'ös'ahe.

⁴⁰Nu'mú ar Ndö da dödi ne da 'ñenö: Xa majöni di xi'ahü, nu'mü ga 'yothwü n'a nu'u ma tsi ku, mödi hingi döta hár nthandi ya jö'i, pöhu go ga 'yotkagihü.

⁴¹M'ëfa ar Ndö da 'ñemba nu'u 'ba hár ngöhö: 'Wehü di möhü nu'ahü xi zu'ahü ár kwe Jö. Di ma ba ñhöhu har tsibi hiñham'u da hwet'i, xi t'ëkwabi ar ts'ondöhi ne yá enxë tēni.

⁴²Ngetho ndi tunthu, ne hinga 'rajuts'u te nga tsi. Ndi tuthe, ne hinga 'rajuts'u ar dehe.

⁴³Ndi ne ar 'ñu, hinga 'raju ar seki habu nga oxi. Mi otho te nga he, ne hinga hyetkagihū. Ndi hñeni ne ndi o ar fadi, ne hinga ma ga k'öskagihū.

⁴⁴Nu'mú ya ts'ojö'i ma da dödi ne da 'ñeñ'u: Ma tsi Hmu'ihe, ham'u da hant'ahe ngi tunthu, ngi tuthe, ngi ne ar 'ñu, hinte ngi pe'sa te ngi hye, ngi hñeni wa ngi o har fadi, ne hinda fax'ahe.

⁴⁵Nu'mú ar Ndö da dötwabi ne da 'ñenö: Xa majöni di xi'ahu, nu'mu hingi faxu n'a numa tsi ku hingi döta hár nthandi ya jö'i, pöhu go gekagi togo hinxka faxu.

⁴⁶Nu'mú nu'u di ma habu ma da hñönga ar mfei hiñham'u da göts'i. Ha nu'u xi 'yot'a xiñho, ma da yut'a mhets'i habu hiñham'u da göxa yá te.

Ya ndöxodyo mi nkohi hanja nda gu ar Hesu

(Mr. 14:1-2; Lk. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Nu mi wa ar Hesu bi mönga gatho nuya mhöyū, bi 'ñemba yá maxte n'ehe:

²—Ngu gi pöhu, hönse yopa 'bedi da dat'a ar dango mbaxjwa. Nuya pa'u ma da nda Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, da ts'uta har pont'i, ne da tho.

³Nö'ö ar pa'ö bi mönga njap'u ar Hesu, nuya ndömöjō, ya böt'ofō ne ya dönziandö bi mhunts'a gatho hár thi ár ngu ar Kaifas nö'ö mar döngamöjō.

⁴Mi hoñ'u hanja nda gu ar Hesu ñ'öntho, ne nda hyo.

⁵Hönse mi eñ'u:

—Hinda tsä ga juhu nuya pa ndango, ngetho da mbo yá kwe ya jö'i.

Ar Hesu bi nhö'spa n'ar hogañuni núnu Betania

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Nú'mu mi 'bu ar Hesu har hnini Betania, hár ngu ar Simu togo xki hye ar hñeni tsit'ando'yo,

⁷n'a mba ep'u n'ar 'behñö mi hö n'ar xito do, mi po n'ar hogañuni xa mar mhödi, ne bi xispa hár ñö ar Hesu nú'mu mi hu har mexa.

⁸Nu mi hyanda njap'u yá maxte, xa bi mbo yá kwe, ne mi eñ'u:

—Yo'ö xi t'emp'u'utho nunar hogañuninū.

⁹Xi 'bahmö ne xi t'unga nzeye ar bojö xi themba ya hyoya.

¹⁰Ar Hesu bi 'yo nö'ö mi möñ'u, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi theñhu nunar 'behñönu. Nzatho nö'ö xi 'yot'e.

¹¹Yo gi hoyoju nö'ö xi goxkagi. Ngetho nuya hyoya hyax'mu ma gi 'buhwihu, ha nuga hinge hyaxtho ma gi hyandgagihū.

¹²Nö'ö ar hogañuni xi goxkagi, ngu n'ar ñhoki di to'ma ma nt'agi.

¹³Xa majöni di xi'ahu, habu gatho ma da nhonga nunar hoga mhö xoge hár nxidi ar ximhai, ne da mhönga nö'ö xi 'yotnu ngu n'ar feni.

Ar Huda bi mö nda da ar Hesu

(Mr. 14:10-11; Lk. 22:3-6)

¹⁴Nep'u n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte már thuhu ar Huda, bi ma ba k'ö'sa ya ndömöjō.

¹⁵Ne bi 'ñembabi:

—Hangu gi 'raju nu'mu ga dat'ahu ha ri 'yehū ar Hesu.

Ne bi gohwi n'ar nkohi, ha nuya ndömöjō bi umba n'atema'ret'a ya t'axbojō.

¹⁶Nor pa'ō ar Huda bi ndui mi hongha hanja nda za nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u.

**Ar tsi Hmu bi zogi nda ts'inpa ár
t'oxi**

(Mr. 14:12-25; Lk. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷Nö'ō ar pa bi ndu ar dango ts'i ya thuhme hingi jots'i, yá maxte bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Habu gi ne ga othe ar t'oximbaxjwa.

¹⁸Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Di möhu har hnini, ne xipabihu n'ar ñ'ohō 'buhnu: Ba penkagihe ar Utate ga xi'ahe njawa: Xi dat'a ar pa xi hñuska Jō, ne di ne ga tsi'be ar t'oximbaxjwa ma maxte ha ri ngu.

¹⁹Ne nuyá maxte bi 'yot'a ngu xki 'bepabi, bi ma ba hoka ar t'oximbaxjwa.

²⁰Nu mi nxui ar Hesu bi hñu har mexa, ne nu'u 'ret'amayoho yá maxte bi hñuhwi.

²¹Nú'mu mi ñuni bi 'ñemba yá maxte:

—Xa majöni di xi'ahu, n'a nu'u gi huhuwa ma da dagagi.

²²Nuyá maxte xa bi du yá mu, ne n'a ngu n'a mi ambabi:

—Ma tsi Hmu'i, ha go geke.

²³Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nö'ō togo n'adar mohi di ñum'e, go ma da dagagi.

²⁴Majöni, Nö'ō Togo ba e bi Njö'i 'ba ar 'ñu da t'ot'wa gatho nö'ō mönga hár T'ofō Jō, ha hwëkate

nö'ō togo ma da da. Xiñhohmō hinxi zokwa har ximhai.

²⁵Nu'mu ar Huda nö'ō togo ma nda da, bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Utate, ha go geke.

Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:

—Go xka mönse go ge'e.

²⁶Nú'mu mi nt'ox'u, ar Hesu bi gu ar thuhme, bi 'yapa Jō nda jöpi. Bi heke, bi hembabi yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Tsihu, gehnu ma ndo'yo.

²⁷Nep'u bi guxa ar t'eni mi po ar t'afi'obxi, bi umba njamödi Jō, ne bi thokwa yá maxte, bi 'ñembabi'u:

—Tsihu gi gathohu.

²⁸Gehnu ma ji da nhö'mi, ne da go ar 'ra'yo nkohi. Njap'u da njut'wa yá ts'oki nzeye ya jö'i.

²⁹Nupya di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bai'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsiwihu ma'ra'yo hár ts'ut'wi ma Dada.

Ar Hesu bi mö nda kongar Pedro

(Mr. 14:26-31; Lk. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰Nu mi wa'u bi ntu n'ar jöhñö, bi ma'u har t'ohō Njömdoni.

³¹Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nunar nxuinu gatho ma gi hyegasegihi, ngetho xi t'ot'a har T'ofō: Ma ga ho ar ma'yo, ne nuyá deti ma da mfont'a gatho.

³²Ha nú'mu xka pengi ga nte man'agi, ma ga 'bet'o gar nthehunu Ngallilea.

³³Nu'mu ar Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Mödi gatho nu'u ma'ra da hyek'a'i, nuga hinga ma ga hek'a'i.

³⁴Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'a'i, nunar nxuini hinxi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi.

³⁵Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Mödi ga tuga n'ehe, hinga koñ'a'i.

Ne gatho nu ma'ra yá maxte bi mönga njap'u n'ehe.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lk. 22:39-46)

³⁶Ar Hesu bi zongwi yá maxte habu mar thuhu Getsemani, ne bi 'ñembabi'u:

—Hñuhüwa. Nuga ma ga ma n'a tsi tui injanu, ma ga apa Jö ma Dada.

³⁷Ne bi zixa ar Pedro ne nu'u yoho yá t'u ar Sebedeo, bi ma tsi yap'u, ne ar Hesu bi müdi xa bi du ár münu.

³⁸Ne bi 'ñemba nu'u hñu yá maxte:

—'Butho ga tu ar dumui. Kohüwa, mahyegi ga afu Jö.

³⁹Ne ar Hesu bi tho tsi tui ár yap'u. Bi zohnu yá maxte, bi ndandihmö, bi me ár hmi har hai, bi 'yapa Jö ár Dada ne bi 'ñembabi:

—Ma Dada'i, nu'mu da tsahmö, da thota nunar t'eni xi 'ñep'u ne hinda zükagi. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

⁴⁰M'efa bi mengi ma ba k'o'sa nu'u hñu yá maxte, ne bi dini mi ö'u, jange bi 'ñemba ar Pedro:

—Ha himi tsä ngi tsethu ngi faxju nga afu Jö n'a tsi xenimpa.

⁴¹Zot'a ri dahü ne 'yafu Jö gi tsethu ya ts'othogi xi 'ñep'u. Xa majöni di xi'ahu, nuna ri hñöhu

'bui da tseti, honse ri ndo'yohu k'at'a ár ts'edi.

⁴²Ar Hesu bi menga man'agi habu mi apa Jö, ne bi 'ñenga man'agi njawa:

—Ma Dada'i, nu'mu da tsahmö da thota nuya thogi ne hinda zükagi, honse 'yot'a ngu gi nege.

⁴³Ba pengi bi k'onga yá maxte habu xki zogi, ne bi dini mi öhö man'agi. Himi tsä nda zot'a ya dä, ngetho xa mi kö ar t'öhö.

⁴⁴Nu'mu ar Hesu bi zop'u man'agi, ne bi ma ba apa Jö ár Dada. Get'u ya mhö xki mönga m'et'o bi mengi bi xipabi.

⁴⁵Ba penga habu xki zo nu'u hñu yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Nupya hö, te ri t'öhöhu ne tsayahu xiñho. Xi dat'a ar pa xi thu'spabi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da ndatwa ha yá 'ye ya 'yot'ats'oki.

⁴⁶Nanju möhö, ba ehnu nö'ö togo ma da dagagi.

Ar Hesu bi nju

(Mr. 14:43-50; Lk. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Himi jwadi nda mönga njap'u ar Hesu, mi zo ar Huda, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, mi ñ'owi nzeze ya jö'i mi hö ya ndojwai ne ya za. Nuya jö'i xki mehna ya ndömöjö ne ya dönziandö.

⁴⁸Ar Huda togo mi dä ar Hesu, xki nkohwi'u ne xki 'ñembabi:

—Nö'ö gi hyanthu ga tsu'spa ár hmi, gehnu dama gi juhu.

⁴⁹Nu'mu ar Huda dama ba tsu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Xa ar tsi te, Utate.

Ne dama bi zuts'i.

⁵⁰Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembi:

—Xi'ge, te xka 'ñeke ño.

Ha nuya jö'i bi wat'i bi gu ar Hesu.

⁵¹Ngu mi nju ar Hesu, n'a nu'u mi ñ'ow'i'ö, bi k'os'a ar ndojwai, ne bi dakwa ár gu n'ár 'bego ar döngamöjö.

⁵²Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba nö'ö mi hö ar ndojwai:

—Kwata ri jwai, ngetho gatho nu'u togo ju ar jwai ñhote, ma da nju ar jwai da tho'ö n'ehe.

⁵³Ha hinxka pöthu da tsá ga apa ma Dada da menka n'a mut'i ya enxe, ne nö'ö da 'yot'e.

⁵⁴Nu'mú ga jap'u, hanja da tho ngu mönga har T'ofö 'mu.

⁵⁵Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba ya jö'i:

—Hage dar bë xka ehü gi mikagihu, gi höhu ya jwai ne ya za. Hyax'mu ndi 'buhnu har dönganijö ndi ut'ahü, ne hinte ga jaju.

⁵⁶Gathoyu xi thogi, ne nda njap'u ngu xki mönga yá m'ehni Jö har T'ofö.

Nu'mú gatho yá maxte bi zohnu bi mfont'i bi ma'u.

Ar Hesu bi m'a'ma hár mhunts'andö ya xodyo

(Mr. 14:53-65; Lk. 22:54-55,

63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Nu'u togo xki gu ar Hesu, bi zixa habu mi 'bu ar döngamöjö már thuhu Kaifas. Ka xki mhushnu n'ehe ya böt'ofö ne ya dönziandö.

⁵⁸Ha nu ar Pedro mi 'befatho tsi yap'u mi tēga ar Hesu. Mi zonga hár thi ár ngu ar döngamöjö, ka bi hñuhwinu ya ndogu, mi ne nda hyandi tema nda thogi.

⁵⁹Nuya ndömöjö, ya dönziandö ne gatho ár mhunts'andö ya xodyo, mi

honga ya nhemhñö te nda hyoxa ar Hesu, ne njap'u nda tsá nda tho.

⁶⁰Ne hinte bi zá te bi thimbabi, mödi nzeze ya jö'i mi jüspa ya nhemhñö. Ha m'efa bi zohnu yoho ya nemhñö jö'i,

⁶¹ne bi 'ñeñ'u:

—Nunar ñ'ohonu bi 'ñenö: Da tsá ga yot'wa ár nijö Jö, ne ár hñupa da tsá ga pengi ga juxa man'agi.

⁶²Nu'mú ar döngamöjö bi m'ai ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Hage hinte gi thödi. Te di bonga nuya thox'a'i.

⁶³Nunar Hesu hinte bi dödi.

Nu'mú ar döngamöjö bi 'ñembabi:

—Hár thuhu Jö nö'ö te, xikagihe, hage go ge'e ar Kristo ár T'u Jö.

⁶⁴Nu'mú ar Hesu bi döti ne bi 'ñenö:

—Hö, njap'u ngu xka mö. Ne di xi'ahü, nuya pa xi 'ñep'u ma gi hyanthu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da hñu hár ñ'ei Jö togo jár ts'edi. M'efa ma gi hyanthu da e ha ya gui.

⁶⁵Nu'mú ar döngamöjö bi xika yá he, ngetho mi beni ar Hesu xki ñömañ'ubi Jö, ne bi 'ñenö:

—Xi zanga Jö. Te ga jafu man'a te da hyots'e, go xka 'yosehu tema xi mö.

⁶⁶Te gi möñhu.

Ha nu ma'ra bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Nunu di 'ñepi da tho.

⁶⁷Nu'mú 'ra'u bi zospa ár hmi ne mi fei, ne ma'ra mi umba ya mpetgu.

⁶⁸Ne mi embabi:

—Gi enö gar Kristo, xije 'mu togo bi mep'a'i.

Ar Pedro bi konga ar Hesu

(Mr. 14:66-72; Lk. 22:55-62;

Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Ar Pedro mi huhnü har thi, n'a mba ep'utho n'ar nxutsi mi m'ego. Bi ma ba tsudi ne bi 'ñembabi:

—Nu'ge n'e, ngi ñ'owi ar Hesu ar me Ngalilea.

⁷⁰Nu ar Pedro bi nkoni ha yá nthandi gatho ya jö'i ne bi 'ñenö:

—Hindi pöka te gi mönge.

⁷¹Nep'u bi ma'ö har goxthi. Ne man'ar nxutsi mi m'ego n'ehe bi hyandi, ne bi 'ñemba nuya jö'i mi 'buhnu:

—Nunar ñ'ohonu mi ñ'owi ar Hesu me Nasare n'ehe.

⁷²Ar Pedro bi mengi bi nkoni, bi 'ñet'a Jö made ne bi 'ñenö:

—Hindi pöka nor ñ'ohö'ö.

⁷³Hingar ya'ö bi wat'a nuya jö'i mi 'buhnu, ne bi 'ñemba ar Pedro:

—Xa majöni ngi ñ'owi n'ehe, ngetho nhekitho hanja gi ñö.

⁷⁴Nu'mú ar Pedro bi ntsate, ne bi 'ñet'a Jö made bi 'ñenö:

—Hindi pödi tema ñ'ohö gi nōñu. Ne bi ma 'mu ar boxi.

⁷⁵Nu'mú ar Pedro bi zo ár mfeni nöl'ö xki xipa ar Hesu nú'mu xki 'ñembabi: Hinxi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi. Ne bi bönga nthi, xa bi hyu ár ñö bi nzoni.

Ar Hesu ma ba m'amba ar Pilato

(Mr. 15:1; Lk. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Nu ár hyax'ö ja mi hats'i, gatho ya ndömöjö ne ya dönziandö bi nko'u nda hyo ar Hesu.

²Ne bi zix'u xki nsot'e, ma ba datwa ha yá 'ye ar Ponsio Pilato togo mar ndö Nhudea.

Hanja bi du ar Huda

³Ar Huda togo xki da ar Hesu, mi hyandi xki t'ent'i nda tho, xa bi du ár müi nöl'ö xki 'yot'e. Ne bi ntso'mi,

bi ma ba ko'sa nu'u n'atema'ret'a ya t'axbojö xki umba ya ndömöjö ne ya dönziandö.

⁴Ne bi 'ñenö:

—Nuga xta ot'a n'a ra döta ts'oki, ngetho xta da da tho n'ar ñ'ohö hinte tu.

Ha nu'u bi 'ñeñ'u:

—Hindi pöje. Hyandge te gi pefi.

⁵Nu'mú ar Huda bi gu bi föta ya bojö mbo har nijö, ne bi böni bi göt'a ar xögu ár 'yuga, ne bi ñhose.

⁶Nuya ndömöjö bi go ya bojö, ne bi 'ñeñ'u:

—Nunar bojönu hinda tsa ga uthu hár m'esbojö ar nijö, ngetho ár njut'i ár ji n'ar jö'i.

⁷Nep'u bi nko'u nunar bojöl'ö, ma nda danga nunar hai ár thuhu ár Hai ar Gö, ne nda nt'ahnu ya nzohö jö'i.

⁸Jange gehnu ár thuhu pe'sa nuya payu, ár thuhu ar Haiji.

⁹Njap'u bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö ár thuhu Heremia nú'mu bi 'ñenö: Bi nju nöl'ö n'atema'ret'a ya t'axbojö, gehnu ár nze'ye ar bojö xki thu'spa togo bi 'ba, ngu xki hñu'spa ya me Israel.

¹⁰Ne bi t'uni bi thamba ár hai ar gö, ngu xki 'bepkagi ar tsi Hmu.

Ar Pilato bi hñö'spa majöni ar Hesu

(Mr. 15:2-5; Lk. 23:3-5; Jn 18:33-38)

¹¹Ar Hesu mi 'bahnu hár nthandi ar Pilato, togo mar ndö Nhudea, ne nunar ndönu bi 'yamba n'ar nt'ani:

—Ha go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö, ngu xka mönse.

¹²Nep'u ya ndömöjö ne ya dönziandö xa te gatho mi hots'e, ha nöl'ö hinte bi dödi.

¹³Nu'mú ar Pilato bi 'ñemba ar Hesu:
—Ha hingi ode gatho nö'ö thox'a'i.
¹⁴Nunar Hesu hinte bi döt'wabi, jange ar ndö xa mi 'yotho.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mr. 15:6-20; Lk. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Xki nzönga ar ndö tat'a jeye har dango mbaxjwa nda hye n'ar 'yofadi, nö'ö nda 'ya ya jö'i.

¹⁶Nuya pa'u mi o ar fadi n'ar ñ'ohö már thuhu Baraba. Gatho mi pödi tema jö'i'ö.

¹⁷Ne nú'mu mi mhunts'a nzeje ya jö'i, ar Pilato bi 'yambabi ne bi 'ñenö:

—Togo gi ne ga hek'ahu, ar Baraba wa ar Hesu t'embabi ar Kristo.

¹⁸Ar Pilato mi pödi xki zi'spabi ar Hesu nuya ndöxodyo, ngetho xki zot'a yá müi mi 'betwa yá tsä.

¹⁹Nú'mu mi huxa ar Pilato har thuxandö, ár 'behñö ba pempa n'ar mhö, ne bi 'ñembabi: Yo te gi ñ'ent'i gi japa nunar hogajö'inu, ngetho xa xi pikagi n'ar t'i ar pania.

²⁰Ha nuya ndömöjö ne ya dönzandö bi ut'a ya jö'i nda 'yadi nda the ar Baraba, ne nda tho ar Hesu.

²¹Nu'mú ar Pilato bi 'yamba ya jö'i man'agi ne bi 'ñembabi:

—Nuya yohoyu, ndana gi nehü ga hek'ahu.

Nuya jö'i bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ar Baraba.

²²Jange ar Pilato bi mengi bi ñ'ani ne bi 'ñenö:

—Xi'mu, teme ga japa nunar Hesu t'embabi ar Kristo.

Gatho bi dö'u bi 'ñenö:

—Tsuta har pont'i.

²³Nu'mú ar Pilato bi 'ñembabi'u:
—Tema ts'oki xi 'yotnu.

Ha nu'u xa bi gahni bi mafi mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

²⁴Nu mi hyanda ar Pilato hinte mi tsä te nda mefi, honse mi fudi nda muxma ya jö'i, bi 'yadi nda thömpa n'a tui ar dehe, ne bi nxu'ye ha yá nthandi ya jö'i, bi 'ñenö:

—Hingo ma ga tu'spa ár ji ma da nhö'mba nunar ñ'ohönu. Hyanthu te gi pehu.

²⁵Gatho ya jö'i bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Nuje ne ma bötsihe go ma ga tusfe ár ji ma da nxani.

²⁶Nu'mú ar Pilato bi hye ar Baraba. Ha nunar Hesu bi japi nda n'wext'i, ne bi 'yent'wa ha yá 'ye ya ndogu nda tsuta har pont'i.

²⁷Nu'mú ya ndogu bi zixa ar Hesu habu mi 'bu ar döta ts'ut'wi, ne nunu xa ba kot'atho n'a mut'i ya ndogu.

²⁸Ne nu'u bi mokwa yá he, ne bi gö'spa n'ar thenga dutu.

²⁹Bi hñu'spabi hár ñö n'a ntsant'i ya 'mini xki m'e, ne bi t'ent'wa hár ñ'ei n'ar ts'ut'o. Bi ndandihmó hár nthandi'ö, ne mi ot'wa ar thede mi embabi'u:

—Xar tsi te, ár Ndö'i ya xodyo.

³⁰Mi tsox'u, ne mi hömba ar t'o mi femba ár ñö.

³¹Nu mi wadi bi 'yot'wa ar thede, bi thökwa ar dutu, ne bi mengi bi thetwa ár he, ne bi ts'ixa habu ma nda ts'uta har pont'i, ka nda dunu.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mr. 15:21-32; Lk. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³²Nu mi boñ'u bi nthewinu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Simu, mar me

Sirene. Nunar ñ'ohonũ bi njapi bi duxa ar pont'i habũ ma nda ts'uta ar Hesu.

³³Ne mi zonga habũ már thuhu Golgota, di boni da 'ñenö, Nñõxhmundo'yo.

³⁴Ka ba t'umbabinũ ar ixkat'afi mi nthöskwi n'ar bopo xi nju, ne nu mi zã, himbi ne bi zi.

³⁵Nuya ndogu mi wadi bi ts'uta ar Hesu har pont'i, bi ñhe'ũ yá dutu bi 'yents'a ar nthöhö. Ne bi thogi ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mũ bi 'ñenö: Bi hega ma dutu, ne bi 'yents'a ar nthöhö, ne njap'ũ nda bö'ũ togo nda hñöska ma he.

³⁶Ne ka bi hñuhnu'ũ bi su ar Hesu.

³⁷Ne bi thuta n'ar xithe har pont'i mañö ár ñö, mi mö yo'ö xki ts'uti, mi enö njawa: Gehnu ar Hesu, ár Ndö ya xodyo.

³⁸Bi ts'uta yoho ya bë habũ bi ts'uta ar Hesu n'ehe, n'a mi zũ hár ñ'e'i, ha n'ö'ö man'a hár ngöhö.

³⁹Ne nu'ũ mi thohnũ xa mi theni ne mi hwötyá ñö.

⁴⁰Mi embabi'ũ:

—Nu'ge xka mö gi yot'a ar dönganijö, ne ár hñupa gi pengi gi juts'i, mpose xö, kö har pont'i nu'mũ xa majöni ár T'ũ'i Jö.

⁴¹Nuya ndömöjö, ya böt'ofö, ya denga'bepate ne ya dönziandö mi ñömañ'ubi ar Hesu n'ehe, mi eñ'ũ:

⁴²—Bi pö ma'ra, ha hingi tsã da mpose. Nu'mũ go gehnu ár Ndö ya me Israel, dá göpya har pont'i ne ga ñ'emũihu.

⁴³Jamfi Jönu 'nö. Dá max'ö 'mũ, nu'mũ xa majöni mödi. Ha hinxi mönse gehnu ár T'ũ Jö.

⁴⁴Nuya bë xki ts'uta mahyegi, mi njap'ũ mi ot'wa ar thede n'ehe.

Ar Hesu bi du

(Mr. 15:33-41; Lk. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵Ngu made mpa bi ndui bi m'exui xoge ar ximhai, ne bi göxa ngu ar hñu nde.

⁴⁶Nú'mũ ma nda zũ ar hñu nde, ar Hesu bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö: —Eli, Eli, lama sabaktani. Di boni da 'ñenö: Ma tsi Dada, ma tsi Dada'i, yo'ö xka hyegase.

⁴⁷'Ra nu'ũ mi 'buhnu bi 'yode ne bi 'ñeñ'ũ:

—Nunar ñ'ohonũ mat'a ar m'ehni Elia.

⁴⁸N'a'ũ dama bi nixt'i ba hö n'ar xi'yo ne bi pobo har ixkat'afi, bi tuta ha n'ar xithi, ne bi kwatwa hár ne.

⁴⁹Ha ma'ra mi eñ'ũ:

—Hyehup'ũ, ma ga nuhũ ha da 'ñep'ũ ar Elia da mats'i da k'ont'i.

⁵⁰Ar Hesu bi mengi bi ñö nts'edi man'agi, bi da ár hñö ne bi du.

⁵¹Ge'mũ bi xi ar dutu mi naxa mbo ar dönganijö, bi ndũ mañö di göxa hai ár nsegi. Ne bi nja n'a ra döta nhwöni, ne ya ndodo bi hege.

⁵²Bi xo ya t'agi, ne nzeye ya hogajö'i xki du m'et'o bi mengi bi nte man'agi.

⁵³Bi bon'ũ ha yá t'agi, ne mi mengi bi nte man'agi ar Hesu, bi yut'ũ har hnini Herusalén, ne bi hyanda nzeye ya jö'i.

⁵⁴Nö'ö ar döndogu ne yá mindoguwí mi su ar Hesu, mi hyant'ũ bi nhwönga ar hai ne gathö nuya xki thogi, xa bi zu'ũ ne bi 'ñeñ'ũ:

—Xa majöni nunar ñ'ohonũ már T'u Jö.

⁵⁵Yap'u'utho mi 'bahnu nzeye ya 'behñö, mi handa gatho nö'ö mi thogi, gehyu nu'u ba tēga ar Hesu har hai Ngalilea mi fats'i.

⁵⁶'Ra'u mar Maria me Magdala, ar Maria ár nönö ar Hakobo ne ar Huse, ne ár nönö nu'u yoho yá t'u ar Sebedeo.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mr. 15:42-47; Lk. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷Nú'mú 'butho nda yu ar hyadi, ba ehnu n'ar ñ'ohö mi tēga ar Hesu, már thuhu ar Huse me Arimatea, mi the ya ñho.

⁵⁸Bi ma ba apa ar Pilato nda umba ár ndo'yo ar Hesu. Nu'mú ar Pilato bi mö nda t'umbabi.

⁵⁹Ar Huse bi ma ba hömpa ár ndo'yo ar Hesu, ne bi mǎxa ha n'ar t'axdutu.

⁶⁰Ne bi ma ba a ha n'ar 'ra'yo t'agi, habu ma nda t'ase'ö, xki nsǎ'ma ha n'ar ndodo. Nep'u bi tōnga n'a ra döta do, bi gota ar t'agi, ne bi ma.

⁶¹Getnu, mi huhnu mi ñhandwi ar t'agi ar Maria me Magdala ne nö'ö man'ar Maria.

Ya ndogu mi su ar t'agi

⁶²Ár hyax'ö, nu xki tho ár pa ñhoki, bi ma ya ndömöjö ne ya dēga'bepate, ma ba k'ö'sa ar Pilato,

⁶³ne bi 'ñembabi:

—Ma ndö'ahe, da beñhe nunar hyate ñ'ohö nú'mú mi tetho, bi 'ñenö ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

⁶⁴Jange di nehe gi pēhna togo ma da su ar t'agi hñupa, yo ma da e yá

mǎxte da bë, ne da 'ñeñ'u xi mengi xi nte. Ne nunar nhemñö'ö da döta nö'ö xi mhōnga m'et'o.

⁶⁵Bi dö ar Pilato ne bi 'ñenö:

—Xi 'buhnu 'ra ya ndogu, tsixu ne suhu xiñho ngu gi möñhu.

⁶⁶Nu'mú nuya ndömöjö ne ya dēga'bepate bi ma'u ma ba thöt'a ar do mi kot'a ar t'agi, ne bi zohnu ya ndogu nda su.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mr. 16:1-8; Lk. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Nu mi tho ar pa ntsaya, ja mi fudi nda hats'i ár 'bet'o mpa man'a hñöto, ar Maria me Magdala ne man'a ar Maria ba e bi k'ōnga ar t'agi.

²Nu'mú, bi nja n'a ra döta nhwöni, ngetho ba kö n'ar enxē mhets'i. Ne mi zohnu habu mi t'a ar Hesu, bi hñöka nunar do mi kot'a ar t'agi, ne ka bi hñuxhnu.

³Nunár 'bai ar enxē xa mi yot'a ngu n'ar hweï, ne nuyá he mar nt'axi ngu n'ar t'axtse.

⁴Nu mi hyanda ya ndogu xa bi zu'u, ne bi gohnu to da 'ñenö xki du.

⁵Ha nunar enxē bi zo nuya 'behñö, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi ntsuhu. Di pödi gi hoñhu ar Hesu togo bi du har pont'i.

⁶Hinjo'owa, bi mengi bi nte ngu bi möñ'ö. Ba e gi hyanthu habu bi 'be ar tsi Hmu.

⁷Ngut'a di möhu, ba xifu yá mǎxte xi mengi xi nte. Ne nupya xi m'et'o di ma Ngalilea, ka ma gi hyanthunu man'agi. Gehnu xta e ga xi'ahu.

⁸Nu'mú nu'u yoho ya Maria, xa mi johya ne mi ntsu, bi nixt'i ma

ba xipa nunar mhönu yá maxte ar Hesu.

⁹Ne nu mi pa'u har 'ñu, n'a mbi dañ'u ar Hesu bi böni bi nthewi, ne bi zengwa bi 'ñembabi:

—Xa ar tsi te.

Nu'mú nuya 'behñö bi wat'i bi hyupa yá wa, ne bi nsundabi.

¹⁰Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Yo gi ntsuhu. Di möhu ba xifu ma ku da ma'u Ngalilea, ka ga nth'e'benü man'agi.

**Ya ndogu bi njapi nda
go'ma nö'ö xki thogi**

¹¹Nu mi 'yo ar 'ñu ya 'behñö, bi ma 'ra ya ndogu mi su ar t'agi har hnini, ma ba xipa ya ndömöjö gatho nö'ö xki thogi.

¹²Nuya ndömöjö bi ñöwi ya dönziandö, ne bi nko'u nda umba nzeye ya bojö ya ndogu nda go'mnda nö'ö xki thogi.

¹³Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu ma gi möñhu, mi nxui bi zu'ahu ar t'öhö, ne ge'mu bi zo yá maxte, bi bëpa ár ndo'yo.

¹⁴Ne nu'mu ar ndö da bödi teme bi thogi, yo gi tu ri müihu, ngetho nuje ga ñöhe hinte da nja'ahu.

¹⁵Ne nuya ndogu bi hñönga ar bojö, ne bi ma'u bi 'yot'a ngu xki nsipabi. Jange gehnu ar mfeni nonga ya xodyo nuya payu n'ehe.

Ar döta 'bepate

(Mr. 16:14-18; Lk. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Nuya 'ret'aman'a yá maxte bi ma Ngalilea har t'ohö habu xki xipabi ar Hesu nda nthewi.

¹⁷Nu mi hyant'u, bi nsundabi, mödi 'ra himi ñ'emui.

¹⁸Ar Hesu bi wat'i ne bi 'ñembabi'u:

—Gatho ar ts'ut'wi xi t'entka ha ma 'ye nünü mhets'i ne nuwa har ximhai.

¹⁹Jange di möhu ba zohu ya jö'i xoge ár nxidi ar ximhai. Uthu da dengagi'u n'ehe, ne xixthehu hár thuhu ar Dada, ar T'u ne ár Hñö Jö.

²⁰Ne utwabihu da 'yot'a gatho ngu nö'ö xta 'bep'ahu. Ne nuga hyax'mu ga 'buhwihu gatho ya pa di 'buta ar ximhai. Dá njap'u.